

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

EVALDAS PETRAITIS
VERSLO TEISĖS PROGRAMA

**BENDROJI EUROPOS PIRKIMO – PARDAVIMO SUTARČIŲ TEISĖ:
KYLANČIOS PROBLEMOS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė – doc. dr. Olga Petroševičienė

Vilnius, 2013

TURINYS

ĮVADAS	4
I. BENDROSIOS EUROPOS SUTARČIŲ TEISĖS RAIDA IR POREIKIO APLINKYBĖS ES	11
1.1. Aplinkybės lėmusios poreikį turėti bendrąją Europos sutarčių teisę ir jos raida, remiantis ES institucijų pateikta informacija.....	11
1.2. Aplinkybės, kuriomis Komisija grindžia BEPPST poreikį	14
1.3. Aplinkybės prieštaraujančios ES institucijų pateiktai informacijai dėl BEPPST poreikio	18
1.4. BEPPST – teisinę aplinką komplikuojantis instrumentas	20
II. KOMISIJOS ARGUMENTŲ, KURIAIS GRINDŽIAMAS BEPPST PRANAŠUMAS PRIEŠ VIENOS KONVENCIJĄ, KRITIKA IR TAM TIKRŲ PAGRINDINIŲ SUTARČIŲ TEISĖS INSTITUTŲ REGLAMENTAVIMO BEPPST PROBLEMATIKOS ANALIZĖ	21
2.1. BEPPST ir Vienos konvencijos konkurencija	22
2.2. Komisijos identifikuoti Vienos konvencijos trūkumai ir BEPPST pranašumai. Kiti BEPPST probleminiai institutai.....	23
2.3. BEPPST institutų, kurie laikomi suteikiančiais pranašumą prieš Vienos konvenciją, reglamentavimo problematika	25
2.3.1. Ikisutartinių santykių instituto reglamentavimo problematika.....	25
2.3.2. Valios trūkumų instituto reglamentavimo problematika	29
2.3.3. Sutarties atsisakymo institutas.....	32
2.3.4. Sutarties turinio ir galios instituto reglamentavimo problematika	32
2.3.4.1. Integracijos išlygos poinstitučio reglamentavimo problematika	33
2.3.4.2. Individualiai neaptartų sutarčių sąlygų poinstitučio reglamentavimo problematika	35
2.3.5. Nesąžiningų sutarties sąlygų instituto reglamentavimo problematika	37
2.3.6. Susijusių paslaugų instituto reglamentavimo problematika	38

2.3.7.	Senaties institutas	40
2.4.	BEPPST institutų, kurie Komisijos nebuvo identifikuoti, kaip suteikiančiais pranašumą prieš Vienos konvenciją, reglamentavimo problematika	42
2.4.1.	Sutarties aiškinimo instituto reglamentavimo problematika	42
2.4.2.	Prekių kokybės instituto problematika	45
2.4.3.	Teisių gynybos būdų instituto reglamentavimo problematika	46
2.4.3.1.	Reikalavimas pakeisti prekę	46
2.4.3.2.	Terminas trūkumams ištaisyti.....	47
III.	BEPPST TRŪKUMAI, KAIP KLIŪTIS UŽTIKRINTI ES SUTARČIŲ TEISĖS HARMONIZAVIMĄ	49
3.1.	Teismų mechanizmo, užtikrinančio vieningą teismų praktikos formavimą, egzistavimas aiškinant BEPPST ir Vienos konvenciją.....	49
3.2.	Platesnės BEPPST taikymo geografijos ES ribose sukuriama vertė lyginant su Vienos konvencija	52
3.3.	Išskirtinės MVĮ interesų apsaugos sukuriama problematika	54
3.4.	Standartinių sutarčių ir egzistuojančios harmonizacijos efektas	58
3.5.	BEPPST kaip taikytinos teisės pasirinkimo ir pasirinktinio būdo problematika.....	60
3.5.1.	Problematika susijusi su pasirinktiniu taikymo būdu.....	60
3.5.2.	BEPPST, kaip taikytina teisė, ir konkurencija su Vienos konvencija.....	65
3.6.	BEPPST santykis su Valstybių narių nacionalinėmis teisės sistemomis	68
	IŠVADOS.....	70
	LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	73
	SANTRAUKA	80
	SUMMARY	81

IVADAS

Europos Komisijos (toliau – Komisija) atlikti skaičiavimai rodo, kad dėl egzistuojančių Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių narių nacionalinių sutarčių teisės skirtumų vidaus prekyboje kasmet prarandama apie 26 mlrd. EUR¹. Komisijos nuomone egzistuojantys skirtumai atgraso mažas ir vidutines įmones² (toliau – MVI) vykdyti tarpvalstybinę prekybą, kadangi joms tenka pernelyg dideli prekių pirkimo – pardavimo sutarčių sudarymo kaštai. Siekiant išvengti esamos situacijos, buvo pasiūlyta sustiprinti integraciją Europos komercinių pirkimo – pardavimo sutarčių teisės srityje. Atsižvelgiant į tokį siekį, 2011 m. spalio 11 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės³ (toliau – Pasiūlymas) (angl. *Common European Sales Law*), kuria būtų reglamentuojama tiek komercinė, tiek vartojimo prekių pirkimo – pardavimo sutarčių teisė, kai sutarties šalys yra skirtingose ES valstybėse narėse (toliau – Valstybės narės).

Komisija Bendrąją Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisę (toliau – BEPPST) laiko priemone, sukursiančia harmonizuotą pirkimo – pardavimo sutarčių teisės sistemą ir dėl to panaikinsiančia didelius tarpvalstybinių sutarčių sudarymo kaštus MVI. Minimas instrumentas Valstybių narių nacionalinėje teisėje sudarytų antrąją nacionalinę sutarčių teisės sistemą, kurios vieninga teismų praktika būtų įgyvendinta panaudojant efektyvų teismų mechanizmą.

Nepaisant pozityvių siekių, Komisijos atliktos apklausos ir galimybių studijos, kuriomis remiantis deklaruojamas BEPPST poreikis suinteresuotoje visuomenėje, tikėtina yra netikslis ir neatspindi realios situacijos, dėl to aptariamo instrumento poreikio egzistavimas yra abejotinas.

BEPPST ir Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinių prekių pirkimo – pardavimo sutarčių⁴ (toliau – Vienos konvencija) reguliavimo sritis sutampa, tačiau išsamios analizės, kurioje būtų palyginti šie instrumentai ES institucijos neparengė, nors tai padaryti buvo ir yra būtina. Komisija daro prielaidą, kad BEPPST yra pranašesnis už Vienos konvenciją iš esmės dėl

¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui „Bendroji Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė tarpvalstybiniams sandoriams bendrojoje rinkoje palengvinti“, 2011-10-11, KOM(2011) 636 galutinis // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0636:FIN:LT:PDE>; prisijungimo data: 2013-12-09. P.3.

² MVI laikomas prekiautojas, a) kuris turi mažiau nei 250 darbuotojų ir b) kurio metinė apyvarta neviršija 50 mln. EUR ar metinis balansas neviršija 43 mln. EUR (BEPPST 7 str. 2 d.).

³ Pasiūlymą sudaro trys dalys: aiškinamasis memorandumas, reglamentas ir priedas prie reglamento (BEPPST). Žr. Europos Komisijos pasiūlymas, Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl Bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės, 2011-10-11, KOM(2011) 635 galutinis, 2011/0284 (COD) // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0635:FIN:LT:PDE>; prisijungimo data: 2013-12-10.

⁴ Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių // Valstybės žinios. 1995, Nr. 102-2283.

to, kad reguliuoja tam tikrus sutarčių teisės institutus, kurių Vienos konvencija nereglamentuoja. Šiame darbe pateikta analizė parodo, kad Komisijos nurodomi BEPPST pranašumai prieš Vienos konvenciją dažniausiai ir deklaratyvaus pobūdžio ir tariami, o ne atspindintys tikrąją situaciją. Dėl to kyla esminė problema, kad BEPPST nesukurs pridėtinės vertės, kuria remiantis sutarties šalys rinktųsi taikyti būtent šį instrumentą, o ne Vienos konvenciją.

Problematiką kelia ir tai, kad Komisija siekdama apsaugoti MVĮ didesnių įmonių atžvilgiu, dažnai netinkamai paskirsto teisių ir pareigų pusiausvyrą. MVĮ apsauga įgyvendinama pasitelkiant vartotojų teisės būdus ir priemones, dėl to dažnai yra nesuderinama su komercinių santykių praktika ir samprata. Vartotojų teisės elementų naudojimas komerciniuose santykiuose dažnai sukuria neaiškumą ir teisinį netikrumą, dėl to egzistuoja prielaida kilti teisiniams ginčams.

Negalima daryti neginčijamos prielaidos, kad BEPPST sėkmingą veikimą užtikrins efektyvi teismų sistema, nes egzistuojantys BEPPST trūkumai, teismų praktikos nebuvimas ir galimi dažni bei ilgi teisminiai ginčai, neatsvers naudos, kurią prekiautojams⁵ sukuria Vienos konvencijos taikymo aiškumas ir patirtis. Tuo labiau, jog BEPPST numatytas pasirinktinis šio instrumento taikymo būdas (angl. *opt-in*) gali lemti, kad šalys nesirinks taikyti BEPPST vien dėl patirties stokos. Pastebėtina, kad nors BEPPST ir numatytas pasirinktinis taikymo būdas, tačiau egzistuoja konkurencija tarp šių instrumentų, kuri lemia susidariusią *ultra vires* situaciją.

Nepaisant pozityvaus tikslo – sukurti instrumentą, palengvinsiantį komercinę tarpvalstybinę prekybą, BEPPST atžvilgiu pateikiami stiprūs argumentai, leidžiantys abejoti šio instrumento sėkme.

Šis darbas apima tik analizę dėl BEPPST taikymo tarp verslo subjektų (angl. *business to business*).

Darbo aktualumas. Neatskiriama teisėkūros dalis yra teisės aktų projektų viešinimas ir konsultavimasis su visuomene. Tokiu būdu ne tik užtikrinami pamatiniai demokratijos principai, bet ir teisės aktų aktualumas ir kokybė. Šio baigiamojo darbo rengimo metu yra parengtas Pasiūlymo projektas dėl kurio vyksta diskusijos, pradedant nuo Pasiūlymo detalios analizės vertinant jos atskiras nuostatas ir baigiant konceptualių klausimų ar Europai toks instrumentas kaip BEPPST reikalingas apskritai.

Atsižvelgiant į (i) jau paminėtas aplinkybes, (ii) tai, kad Lietuva yra Valstybė narė ir BESPPST taps jos nacionalinės teisės sistemos dalimi, (iii) Lietuvoje didžioji dalis prekiautojų yra

⁵ Prekiautoju laikoma – fizinis arba juridinis asmuo, veikiantis su prekyba, verslu, amatu arba profesija, kuria tas asmuo verčiasi, susijusiais tikslais (žr. Reglamento 2 str. e) d.).

MVĮ, dėl to BEPPST galėtų būti plačiai taikomas; (iv) Lietuva savo prezidentavimo ES laikotarpiu įsipareigojo aktyviai dalyvauti rengiant BEPPST⁶, tokį Lietuvos siekį savo kalboje⁷ išsakė ir teisingumo ministras Juozas Bernatoniš, 2013 m. liepos 10 d. dalyvaudamas Europos Parlamento Teisės reikalų komiteto organizuotame seminare „Pasiūlymas dėl Bendrosios Europos pirkimo-pardavimo sutarčių teisės: kelias pirmyn“, (v) Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitete vykusios diskusijos „Bendroji Europos sutarčių teisė: praktinė nauda prekybininkams ir vartotojams“⁸ dalyviai neišsakė esminės problematikos dėl BEPPST, o ko gero lems, jog Lietuva nepakankamai aktyviai ar tikslingai prisidės prie šio instrumento rengimo (nors atsižvelgiant į Lietuvos rinkos galią ir jos įmonių dydį, tinkamas instrumentas galėtų reikšmingai pasitarnauti gerinant Lietuvos prekybininkų padėtį), laikytina aktualu analizuoti BEPPST poreikį ir problematiką Lietuvos teisininkų bendruomenėje.

Tyrimų apžvalga. Užsienio valstybių mokslininkai reikšmingai įsitraukė į Pasiūlymo rengimo ir vertinimo procesą. Remiantis vien tik „Social Science Research Network“ duomenų bazėje atlikta paieška⁹, gauti duomenys parodė, kad nuo 2012 m. (iki 2013 m. gruodžio mėn.) buvo parengti 56 moksliniai straipsniai, aptariantys Pasiūlymą. Taip pat, matomas reikšmingas verslo organizacijų ir Valstybių narių institucijų indėlis¹⁰. Šio darbo autoriaus pastebi, kad nors ir buvo atlikta protingai išsami mokslinių darbų ir kitų organizacijų tyrimų paieška¹¹, mokslinio darbo, kuriame būtų išsamiai aptarta Pasiūlymo problematika rasti nepavyko. Moksliniai straipsniai apsiriboja šabloniniu, bet ne sisteminiu ir išsamiu Pasiūlymo problemų aptarimu. Tenka apgailestauti, kad šio darbo rašymo metu, yra parengtas tik vienas lietuvių autoriaus straipsnis iš dalies aprašantis BEPPST nuostatas ir šio instrumentą poreikį Lietuvoje¹².

Šio darbo rengimo metu autorius išsamiau nagrinėjo Nicole Kornet, Ulrich Magnus, Martijn W. Hesselink, Gilles Cuniberti, Jan M. Smits ir kitų mokslininkų darbus.

⁶ Programme of the Lithuanian Presidency of the Council of the European Union, 1 July to 31 December // http://static.eu2013.lt/uploads/documents/Presidency_programme_EN.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.

⁷ Bernatoniš J. Speech by Juozas Bernatoniš, Minister of Justice at the European Parliament, Legal Affairs Committee // <http://www.eu2013.lt/en/news/speeches/speech-by-juozas-bernatonis-minister-of-justice-at-the-european-parliament-legal-affairs-committee>; prisijungimo data: 2013-09-30.

⁸ Morkūnienė G. TKK: Pasiūlyme dėl Bendrosios Europos sutarčių teisės išvengiama daugiau teigiamų aspektų, nei praradimų // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4463&p_k=1&p_d=136476; prisijungimo data: 2013-12-09.

⁹ Paieška atlikta naudojant raktažodžius „Common European Sales Law“ ir „CESL“ vien tik straipsnių pavadinimuose.

¹⁰ Žr. atsakymus skiltyje „The consultation on the Feasibility Study“ // http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/expert-group/index_en.htm; prisijungimo data: 2013-12-10.

¹¹ Paieška atlikta tik nemokamose duomenų bazėse.

¹² Drazdauskas S. Bendrosios Europos pirkimo pardavimo teisės autonomija Lietuvoje // Teisė, 2013, t. 88, P.119-128. // <http://ssrn.com/abstract=2243074>, prisijungimo data: 2013-12-09.

Darbo tikslas yra nustatyti BEPPST, kaip naujo teisinio instrumento reglamentavimo, skirto reguliuoti tarpvalstybines komercines prekių pirkimo – pardavimo sutartis, problematiką. Šiame darbe žodis „problematika“ turi būti suprantamas, ne kaip pavyzdžiui tam tikro instituto bendrosios problematikos analizė, bet problematika būdinga būtent reglamentuojant BEPPST.

Šiame darbe nagrinėjama tik problematika susijusi su komercinėmis prekių pirkimo – pardavimo sutartimis (angl. *business to business agreements*). Problematika, vartojimo pirkimo – pardavimo sutarčių atžvilgiu nėra nagrinėjama.

Atsižvelgiant į skaitmeninio turinio specifiką, dėl ribotos darbo apimties, nėra nagrinėjama ir problematika susijusi su skaitmeninio turinio sutartimis.

BEPPST yra naujas teisės instrumentas ir Lietuvos teisininkų bendruomenėje mažai žinomas ir, kaip minėta, praktiškai netyrinėtas. Dėl autorius, šiuo darbu siekia supažindinti šio darbo skaitytojus su BEPPST, kaip nauju teisiniu instrumentu, identifikuoja esminius trūkumus ir problematiką bei nesileidžia į labai išsamią konkretaus instituto analizę. Manytina, kad išsami, kurio nors vieno ar kelių institutų analizė, neatskleidžiant problematikos, būdas būtų nesavalaikis bei neatitiktų šio darbo temos. Be abejo, tai nereiškia, kad visa problematika susijusi su Pasiūlymu buvo nagrinėta.

Darbo uždaviniai aukščiau nurodytam darbo tikslui pasiekti yra nustatyti šie uždaviniai:

- 1) Įvertinti Komisijos argumentus dėl BEPPST priėmimą paskatinusių aplinkybių ir jas palyginti su kitų organizacijų pateikta informacija;
- 2) įvertinti Komisijos argumentų, kuriais remiantis BEPPST, kaip materialinė teisė, laikoma kokybiškesniu teisiniu instrumentu nei Vienos konvencija, pagrįstumą ir reglamentavimo problematiką bei įvertinti tam tikrų kitų pagrindinių sutarčių teisės institutų reglamentavimo BEPPST problematiką;
- 3) įvertinti, Komisijos argumentų, kuriais remiantis BEPPST, priešingai nei Vienos konvencija, yra laikoma instrumentu, galinčiu užtikrinti tarpvalstybinių komercinių sutarčių teisės harmonizavimą ir komercinės tarpvalstybinės prekybos vykdymą, pagrįstumą ir nurodyti problematiką;
- 4) nustatyti BEPPST vietą teisinėse sistemose ir įvertinti su tuo susijusią problematiką.

Darbo objektas ir dalykas. Darbo objektas: Pasiūlymas, Pranešimo projektas¹³, Vienos konvencija. Darbo dalykas: BEPPST priėmimo aplinkybės, probleminiai BEPPST institutai, BEPPST ir Vienos konvencijos nuostatos skirtos palyginimui.

Darbo hipotezė. Atsižvelgiant į aukščiau nurodytą darbo tikslą ir uždavinius darytina *hipotezė*, jog BEPPST nėra pakankamai kokybiškas privatinės teisės instrumentas, skirtas taikyti sudarant tarpvalstybines komercines prekių pirkimo – pardavimo sutartis, tam, kad sutarties šalys taikytų BEPPST tarpvalstybinėms komercinėms prekių pirkimo – pardavimo sutartims, ir BEPPST negali užtikrinti didesnės komercinių prekių pirkimo – pardavimo sutarčių teisės harmonizacijos.

Darbo reikšmė. Darbo reikšmė skirstytina į teorinę ir praktinę. Teorinėje – analizuojama BEPPST, kaip teisinis instrumentas, skirtas reguliuoti komercines prekių pirkimo – pardavimo sutartis, įvertinat šio instrumento esmines problemas ir trūkumus. 2. Praktinė – kritinė analizė yra prielaida kokybiškesniam rezultatui pasiekti. BEPPST kol kas yra tik projektas, dėl to diskusija akademiniam lygmenyje yra prielaida kokybiškesniam galutiniam BEPPST variantui.

Darbo metodologija. Siekiant įgyvendinti darbo tikslą ir iškeltus uždavinius, darbe naudojami šie mokslinio tyrimo metodai:

Sisteminis – taikomas siekiant išsiaiškinti analizuojamų teisės aktų normų tarpusavio ryšį, jų sisteminio taikymo galimybes;

Lingvistinis (gramatinis) – taikomas siekiant išsiaiškinti teisės normų lingvistinę prasmę;

Dokumentų analizės – taikomas siekiant išsiaiškinti teisės aktų, kitų norminių dokumentų turinį;

Loginis – taikomas įvertinant teisės aktų turinio struktūrą, teisės normų pagrįstumą, tikslumą, funkcionalumą, formuluojant apibendrinamąsias išvadas;

Lyginamasis – taikomas lyginant ir vertinant ne mažiau kaip du teisės aktus, nuomones ir kt.;

Istorinis – taikomas siekiant nuspėti gautiną rezultatą ateityje, pasinaudojant praities įvykiais ir veiksmis.

¹³ Europos Parlamento teisės reikalų komiteto pranešimo projektas dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisės, 2013-02-18, (COM(2011)0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)) // <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-505.998+02+DOC+PDF+V0//LT&language=LT>; prisijungimo data: 2013-12-09.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dalys, suskirstytos į poskyrius, ir išvados. Darbo pabaigoje pateikiamas naudotos literatūros sąrašas bei darbo santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

Darbe naudojami sutrumpinimai.

Aiškinamasis memorandumas – Europos Parlamento ir Tarybos reglamento pasiūlymo dėl Bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės dalis, apimanti tik aiškinamąjį memorandumą

BEPPST – Europos Parlamento ir Tarybos reglamento pasiūlymo dėl Bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės dalis apimanti tik I priedą „Bendroji Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė“

BPS – Bendroji pagrindų sistema

BPSP – Bendrosios pagrindų sistemos projektas

EEE – Europos ekonominė erdvė

ES – Europos Sąjunga

ESTT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

Eurobarometro apklausa – „Europos sutarčių teisė sudarant komercinius sandorius“ Nr. 320 – Eurobarometro apklausa

IVD – Europos Komisijos personalo darbinis įtakos vertinimo dokumentas lydintis pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės

JKV atsakymas – Jungtinės Karalystės Vyriausybės atsakymas „Bendroji Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė Europos Sąjungai – Europos Komisijos reglamento pasiūlymas“

LR CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

Komisija – Europos Komisija

Rūmai – Tarptautiniai prekybos rūmai

Rūmų nuomonė – Tarptautinių prekybos rūmų nuomonė apie Europos Komisijos pasiūlymą dėl Bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės reglamento

Vienos konvencija – Jungtinių tautų konvencija dėl tarptautinio prekių – pirkimo pardavimo sutarčių (1980 m.)

MVI – Maža ar vidutinė įmonė

Orgalime – Europos inžinerinės pramonės asociacija

Orgalime komentaras – Orgalime komentaras į Komisijos reglamento pasiūlymą dėl Bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės

Pasiūlymas – Europos Parlamento ir Tarybos reglamento pasiūlymas dėl Bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės

Pasiūlymo projektas – Europos Sąjungos Parlamento teisės reikalų komiteto ataskaitos projektas dėl Bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės

Reglamentas – Europos Parlamento ir Tarybos reglamento pasiūlymo dėl Bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės dalis, apimanti tik reglamentą (be priedo)

Valstybė narė – Europos Sąjungos valstybės narė

Vieninga Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė – Vieningą Hagos pirkimo pardavimo sutarčių teisės konvenciją sudaro (i) 1964 m. liepos 1 d. konvencija susijusi su vieninga tarptautine prekių pirkimo – pardavimo sutarčių teise ir (ii) 1964 m. liepos 1 d. konvencija susijusi su vieninga tarptautinių prekių pirkimo – pardavimo sutarčių sudarymo teise.

Vokietijos Vyriausybės pastabos – Vokietijos Vyriausybės pastabos dėl ekspertų grupės atlikos galimybių studijos dėl Europos sutarčių teisės

UNIDROIT principai – UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principai

I. BENDROSIOS EUROPOS SUTARČIŲ TEISĖS RAIDA IR POREIKIO APLINKYBĖS ES

Pasiūlymas – tai rezultatas idėjos, turėti vieningą sutarčių teisę Europoje. Šios idėjos efektyvesnis įgyvendinimas prasidėjo 2001 m., tačiau tam, kad būtų pateisintas BEPPST, kaip naujo teisinio instrumento priėmimas, turi egzistuoti tam tikras BEPPST materialius poreikio pagrindas, ypač teisininkų ir verslininkų bendruomenėse (suinteresuota visuomenė). Nepaisant to, minėto poreikio egzistavimas yra diskutuotinas, kadangi Komisijos ir kai kurių suinteresuotų grupes atstovaujančių asmenų pozicija bei argumentai BEPPST atžvilgiu skiriasi.

1.1. Aplinkybės lėmusios poreikį turėti bendrąją Europos sutarčių teisę ir jos raida, remiantis ES institucijų pateikta informacija

Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui prasidėjo Vakarų Europos integracija politikos, gynybos ir ekonomikos srityse, kuri tapo prielaida sukurti dabartinę ES. Stiprios ekonomikos kūrimas, kaip priemonė užtikrinti taiką ir žmonių gyvenimo gerovę, išliko integracijos varikliu nuo dabartinės ES ištakų 1950 – aisiais iki šių dienų. Valstybių narių integracija sukuria prielaidas jų ekonomikų ir rinkų konkurencingumo augimui. Ši idėja įgyvendinama per laisvos ir integruotos rinkos kūrimą, kuri užtikrinama laisvu prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimu¹⁴. Komisija suprasdama Valstybių narių siekį turėti stiprias ir besivystančias ekonomikas ėmėsi priemonių sukurti verslui palankią aplinką, viena iš kurių yra Valstybių narių nacionalinių sutarčių teisės skirtumų eliminavimas.

Komisija 2001 m. liepos 7 d. parengė komunikatą dėl Europos sutarčių teisės¹⁵, kuriuo pradėjo išsamias viešas konsultacijas dėl sutarčių teisės reglamentavimo susiskaidymo ir neigiamo jų poveikio tarpvalstybinei prekybai. Komisijos tikslas buvo surinkti informaciją ir įvertinti tarp Valstybinių narių egzistuojančius sutarčių teisės skirtumus (divergenciją). Tokios informacijos poreikio tikslas – nustatyti ar sutarčių teisės divergencija, susijusi su sutarčių sudarymu, aiškinimu ir taikymu tarpvalstybiniais sandoriais daro neigiamą įtaką tinkamam vidaus rinkos funkcionavimui. Komisijos veiksmuose matomas stiprus siekis harmonizuoti ES

¹⁴ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija // Oficialus Europos Sąjungos leidinys. 2013, Nr. C 326 // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:FULL:LT:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09. 26 str. 2 d.

¹⁵ Communication from the Commission, to the Council and the European Parliament on European Contract Law, 11-07-2001, COM(2001) 398 final // http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/cont_law_02_en.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.

sutarčių teisę, kadangi tame pačiame 2001 m. liepos 7 d. komunikate buvo pateikti pasiūlymai dėl būdų, kuriais ES sutarčių teisė būtų harmonizuota¹⁶.

Komisija 2003 m., remdamasi aukščiau aptartos viešos konsultacijos metu gauta informacija, parengė veiksmų planą¹⁷, siūlydama Europos sutarčių teisės kokybę ir nuoseklumą gerinti sukuriant bendrą pagrindų sistemą (angl. *common frame of reference*), toliau vadinama „BPS“. BPS tikslas – nustatyti sutarčių teisės bendrus principus, terminus ir pavyzdines normas. dokumentuose. Aptariama sistema padėtų įgyvendinti jau 2001 m. komunikate keltus tikslus, t.y. pasitelkiant harmonizavimo priemones būtų sustiprintas *Community acquis* sutarčių teisės srityje, užtikrintų įstatymų leidybos kokybinį pagerėjimą, kadangi vykdant teisėkūros procedūras ES bei aiškinant jau išleistus teisės aktus būtų naudojami BPS įtvirtinti terminai, pavyzdinės taisyklės. Valstybių narių teisės aktų leidybą vykdančios institucijos priimdamos su sutarčių teise susijusius teisės aktus ar jų pakeitimus galėtų atsižvelgti į BPS nuostatas ir paaiškinimus, teismai sprendami bylas susijusias su tarpvalstybiniais sandoriais galėtų remtis BPS nurodytais principais ir taisyklėmis, o sutarties šalys galėtų pasirinkti šį instrumentą tarpusavio santykiams reguliuoti vykdant tarpvalstybinę prekybą.

Komisijos iniciatyvos davė rezultatų, kadangi jos sušauktas ir finansuotas tarptautinis mokslininkų tinklas atliko parengiamuosius teisinius tyrimus rengiant BPS. 2008 m. pabaigoje buvo pateiktas apibendrintas rezultatas – BPS projektas¹⁸ (angl. *Draft Common Frame of Reference*), toliau tekste vadinama „BPSP“. BPSP yra nustatyti sutarčių teisės principai, terminai bei pavyzdinės taisyklės, įskaitant ir sutarčių teisės normas.

2010 m. liepos 1 d. Komisija žaliosios knygos pagrindu¹⁹ pradėjo šešių mėnesių trukmės viešąsias konsultacijas dėl galimybių užtikrinti nuoseklesnę sutarčių teisę ES. Žaliojoje knygoje pabrėžtas poreikis turėti harmonizuotą sutarčių teisę Europos lygiu, kurią tarpvalstybiniais sandoriams galėtų taikyti MVĮ bei vartotojai, o jos vienodas įgyvendinimas būtų užtikrintas Europos teismų. Žaliojoje knygoje nurodoma, jog tokie egzistuojantys

¹⁶ Ten pat, P.13-19.

¹⁷ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament „A More Coherent European Contract Law“, COM(2003) 68, 12-02-2003 // http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/com_2003_68_en.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.

¹⁸ Bar C., Clive E., Schulte – Nölke H. ir kt. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference (DCFR) // http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.

¹⁹ Komisijos Žalioji knyga „Dėl politinių galimybių sukurti Europos sutarčių teisę vartotojams ir įmonėms“, 2010-07-01 COM(2010)348 galutinis // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0348:FIN:lt:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09. P.2.

instrumentai, kaip Vienos konvencija ar UNIDROIT principai nepilnai atitinka ES poreikius²⁰. 2011 m. balandžio mėnesį ekspertų grupė, kuri parengė BPSP, pristatė galimybių studiją²¹. Galimybių studija – tai pavyzdinių taisyklių rinkinys dėl galimo Europos sutarčių teisės instrumento. Suinteresuotos grupės pateikė vertinimus dėl galimybių studijos²². Vėliau, remiantis Žaliaja knyga, Galimybių studija ir suinteresuotų grupių atsakymais, Komisija 2011 m. spalio 11 d. parengė ir pristatė Pasiūlymą.

BEPPST tai antroji sutarčių teisės sistema inkorporuota į kiekvienos valstybės narės nacionalinę teisę. Šiuo instrumentu sutarties šalys gali vadovautis sudarydamos tarpvalstybinius sandorius. Dalykinio taikymo sritis orientuota į prekių prikimo – pardavimo sutartis. BEPPST yra orientuota į MVĮ apsaugą ir taikytina tik tuo atveju, kai bent viena sutarties šalis yra MVĮ (Aiškinamojo memorandumo 7 str.)²³. Šiai iniciatyvai pasirinkta priemonė – reglamentas. BEPPST taikymo teritorija – ES ir Europos ekonominės erdvės (toliau – EEE) valstybės. Aiškinamajame memorandume nurodyta, kad: „Reglamento pasiūlymas susijęs su EEE, todėl turėtų būti jai taikomas.“²⁴. Visgi, EEE Europos Laisvosios prekybos komitetas nurodė, kad tai, kiek BEPPST susijusi su EEE turi būti nuodugnai ištirta ir EEE Europos Laisvosios prekybos asociacijos valstybės, tai padarys tik tuomet, kai BEPPST bus priimta ES teisėkūros subjektų²⁵. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, šiame darbe BEPPST taikymo teritorija laikoma Valstybių narių teritorija ir EEE valstybių teritorijos neapima.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2013 m. rugsėjo 17 d. ES Parlamento teisės reikalų komitetas patvirtino pranešimo projektą dėl Pasiūlymo (toliau – Pranešimo projektas), kuriame numatyti atlikti nemažai Pasiūlymo pakeitimų, tame tarpe, ir dėl BEPPST taikymo apimties. Šio darbo kontekste aktualūs pakeitimai bus aptariami. Visgi, kurie pakeitimai bus priimti ir bus įtraukti į Pasiūlymą, šio darbo rašymo metu pasakyti negalima, kadangi tolimesnis teisėkūros procedūra dėl Pasiūlymo pakeitimų tebevyksta ES institucijose²⁶, tačiau atsižvelgiant į tai, kad Pranešimo

²⁰ Ten pat, P.3, 5-6.

²¹ A European contract law for consumers and businesses: Publication of the results of the feasibility study carried out by the Expert Group on European contract law for stakeholders' and legal practitioners' Feedback, // http://ec.europa.eu/justice/contract/files/feasibility_study_final.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.

²² Suinteresuotų grupių atsakymų prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/expert-group/index_en.htm; prisijungimo data: 2013-12-09.

²³ Valstybės narės gali leisti BEPPST teisę taikyti ir nacionalinėms, ir prekiautojų tarpusavio sutartims, kai nė vienas jų nėra MVĮ sutartims (Aiškinamojo memorandumo P. 10).

²⁴ Aiškinamasis memorandumas, *supra note* 3, P.7.

²⁵ European Economic Area Standing Committee of the EFTA States, “EEA EFTA Comment on the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law (COM (2011) 635)”, 2012-09-17 // <http://www.efta.int/media/documents/eea/eea-efta-comments/2012/2012-09-27-eea-efta-comment-proposal-on-a-common-european-sales-law.pdf>; prisijungimo data 2013-12-09. P.1.

²⁶ Informaciją apie teisėkūros procedūrą galima rasti:

projektas buvo priimtas 19 ES Parlamento teisės reikalų komiteto narių balsuojant už, 3 – prieš ir 2 – susilaikant, manytina, kad pakeitimams didelė apimtimi bus pritarta.

Patvirtinus Projekto pranešime numatytus pakeitimus, BEPPST taikymo apimtis būtų apribota (lyginant su dabartiniu BEPPST projektu), nes šis instrumentas būtų taikomas nuotolinės prekybos sutartims²⁷. Projekto pranešime nuotolinės prekybos sutartis apibrėžta, kaip „prekiautojo ir <...> kito prekiautojo sutartis, sudaryta pagal organizuotą nuotolinės prekybos sistemą, fiziškai nedalyvaujant prekiautojui arba – jeigu prekiautojas yra juridinis asmuo – prekiautojui atstovaujančiam fiziniam asmeniui <...> arba kitam prekiautojui, iki sutarties sudarymo ir jos sudarymo momentu naudojant tik (vieną ar kelias) nuotolinio ryšio priemones“²⁸. Tačiau nuotolinės prekybos būdas apimtų ir tas sutartis, kurių projektas parengiamas naudojant nuotolines komunikacijas, tačiau sutartis sudaroma nesinaudojant nuotolinėmis komunikacijomis²⁹. Visgi galutinai BEPPST taikymo apimtis nėra apibrėžta, specialiai paliekant šį klausimą „atvirą“ tam, kad paskatinti diskusijas³⁰.

1.2. Aplinkybės, kuriomis Komisija grindžia BEPPST poreikį

Siekiant nustatyti ar naujas teisinis instrumentas bus populiarus suinteresuotos visuomenės tarpe, yra racionalu nustatyti ar egzistuoja pakankamai stiprios aplinkybės, kurios pagrindžia instrumento poreikį. Dėl to prieš rengiant naują teisinį instrumentą, patartina objektyviai įvertinti egzistuojančią aplinką ir nustatyti norimą pasiekti rezultatą bei visas rizikas, susijusias su galimybe pasiekti tą rezultatą.

Aiškinamajame memorandume nurodoma, jog: „Bendras pasiūlymo tikslas – gerinti vidaus rinkos konsolidavimą ir veikimą įmonėms lengvinant galimybes plėsti tarpvalstybinę prekybą <...>, o vartotojams – pirkimą užsienyje“³¹. Taigi, BEPPST tikslą galima išskirti į dvi kategorijas: vartotojų teisių apsauga ir verslo aplinkos gerinimas, siekiant konsoliduoti vidaus rinką ir padidinti tarpvalstybinės prekybos mastus. Kadangi šio tyrimo tikslas yra įvertinti BEPPST problematiką tik verslo subjektų (prekiautojų) tarpusavio atžvilgiu, BEPPST analizė dėl vartotojų teisės nepateikiama.

[http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2011/0284\(COD\)&l=en#foreCast](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2011/0284(COD)&l=en#foreCast);
prisijungimo data: 2013-12-09.

²⁷ Pranešimo projekto, *supra note* 13, 55 paketas.

²⁸ Ten pat, 44 pakeitimas.

²⁹ Ten pat, 56 pakeitimas.

³⁰ Ten pat, P.113.

³¹ Aiškinamojo memorandumo, *supra note* 3, P.3.

Ypač tarpvalstybinių prekybos mastų atkūrimo ir skatinimo poreikis pasireiškė po 2007 – 2008 m. prasidėjusios pasaulinės ekonominės krizės, kuri turėjo skaudžių ekonominių ir socialinių pasekmių. Komisijos komunikate „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ nurodoma, jog suvienodinta Europos sutarčių teisė yra viena iš priemonių paskatinti ir atkurti ekonominę gerovę³². Taigi bendras Aiškinamajame memorandume nurodytas BEPPST tikslas remiasi ekonominės apyvartos bei konkurencijos skatinimu tam, kad iš vykdomos veiklos būtų gauta didesnė pridėtinė vertė. Taigi, norint nustatyti galimą pridėtinę vertę, kurią, kaip manoma, sukurs BEPPST privaloma įvertinti, kokie praradimai yra patiriami dėl to, kad šiuo metu vieninga ES komercinių sutarčių teisė neegzistuoja.

Aiškinamojo memorandumo pirmoje pastraipoje nurodoma, kad: „Valstybių narių sutarčių teisės skirtumai kelia kliūčių prekiautojams <...> norintiems vidaus rinkoje sudaryti tarpvalstybinės prekybos sandorius. Dėl šių skirtumų kylanti kliūtis atgraso prekiautojus, ypač mažąsias ir vidutines įmones (MVI), užsiimti tarpvalstybine prekyba <...>“³³. Remiantis Aiškinamajame memorandume pateikiama informacija³⁴, harmonizuotos sutarčių teisės trūkumas lemia tai, kad skirtingose Valstybėse narėse veikiantys (įregistruoti) prekiautojai, siekdami sudaryti sutartį turi: (i) įvertinti kitos Valstybės narės taikytinos teisės nuostatas, kai pasirenkama taikyti nacionalinę teisę, o tai dažniausiai pasiekama kreipiantis į vietinius teisininkus su sandoriu susijusiais klausimais, (ii) derėtis dėl taikytinos teisės arba (iii) sutikti taikyti kitos sandorio šalies nacionalinę teisę, neįvertinus tos teisės nuostatų ir „aklai“ priimti galimas rizikas bei sutikti nagrinėti ginčus toje šalyje, kurios teisė yra taikoma. Atkreiptinas dėmesys, kad nurodytos aplinkybės turi tokį patį efektą ir turi būti įvertintos kiekvieną kartą eksportuojant į skirtingą kitą Valstybę narę. Komisijos nuomone, tokia situacija lemia arba didesnius prekiautojų sandorio sudarymo kaštus, arba atsisakymą vykdyti tarpvalstybinę prekybą. Nurodytos aplinkybės, laikomos priežastimis, kodėl prekiautojai vengia užsiimti prekyba už nacionalinės jurisdikcijos ribų³⁵.

Tarpvalstybinės prekybos mastai dėl egzistuojančių sutarčių teisės skirtumų, Komisijos pateiktais duomenimis, lemia tai, kad negautų pajamų suma iš prekybos ES vidaus

³² Komisijos komunikatas „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“, 2010-03-03 COM(2010) 2020 galutinis // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09. P.23.

³³ Aiškinamasis memorandumas, *supra note* 3, P.2.

³⁴ Ten pat, P.2-4.

³⁵ Ten pat, P.1-2.

rinkoje kiekvienais metais sudaro apie 26 mlrd. EUR³⁶. Išsamūs skaičiavimai yra pateikti Komisijos personalo darbiniam įtakos vertinimo dokumente, lydinčiame pasiūlymą dėl BEPPST³⁷ (toliau – ĮVD). ĮVD pateikti skaičiavimai nurodė, kad dėl egzistuojančių sutarčių teisės skirtumų lemiamų kliūčių vidaus rinkoje kasmet prarandama tarp 26 – 184 mlrd. EUR³⁸ (skaičiavimai atlikti remiantis 2008 m. prekybos mastų statistika). Pastebėtina, kad 26 mlrd. EUR vidaus rinkoje prarandama paskaičiavus tik praradimus dėl 3% įmonių, kurios niekada nesiryžta vykdyti tarpvalstybinės prekybos dėl egzistuojančių sutarčių teisės skirtumų³⁹. Remiantis ĮVD duomenimis, vidutinės išlaidos reikalingos įveikti kliūtis dėl egzistuojančių sutarčių teisės skirtumų sudaro tarp 8,963 – €10,551 EUR⁴⁰, kai norima parduoti prekes į kiekvieną kitą Valstybę narę. Taigi norint eksportuoti prekes į visas Valstybes nares, nurodyti skaičiai turėtų būti dauginami iš 27 – nių.

2011 m. sausio 14 – 22 dienomis vyko apklausa „Europos sutarčių teisė sudarant komercinius sandorius Nr. 320“⁴¹ (toliau – Eurobarometro apklausa) siekiant surinkti informaciją apie tai, kokią įtaką prekiautojams daro egzistuojantys sutarčių teisės skirtumai, vykdam tarpvalstybinę prekybą ir nustatyti jų nuomonę dėl galimybės taikyti BEPPST. Eurobarometro apklausoje buvo apklausti 6 475 asmenys (įmonių vadovai ar, kur buvo prieinama, teisininkai) iš 27 Valstybių narių. Visi apklausti asmenys – atstovaujantys MVĮ. Eurobarometro apklausa apėmė tik įmones, kurios vykdė tarptautinę prekybą ar artimiausiu metu ketino tokia prekyba užsiimti. Siekiant išsamesnės informacijos, respondentams atsakius, kad dėl egzistuojančių sutarčių teisės skirtumų įtaka yra daroma įmonės tarpvalstybinei prekybai, buvo prašoma įvardinti, kokio stiprumo įtaką daro šis veiksnys, t.y.: didelę, vidutinę, mažą, jokios įtakos.

Eurobarometro apklausos metu gauti rezultatai parodė, kad: (i) 35% apklaustųjų patiria sunkumus ieškodami ir išsiaiškindami užsienio sutarčių teisės nuostatas, (ii) 31% apklaustųjų

³⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui „Bendroji Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė tarpvalstybiniam sandoriams bendrojoje rinkoje palengvinti“, 2011-10-11, KOM(2011) 636 galutinis // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0636:FIN:LT:PDE>; prisijungimo data: 2013-12-09. P.3.

³⁷ Commission staff working paper, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law on a Common European Sales Law, 2011-10-11, SEC(2011) 1165 final // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2011:1165:FIN:EN:PDE>; prisijungimo data: 2013-12-09. P. 11, 71-73.

³⁸ Ten pat, P.11.

³⁹ Nurodyta suma apima vidaus prekybos praradimus tiek vien tik tarp verslo subjektų, tiek tarp verslo ir vartotojų. Kokią sumą sudaro praradimai tik tarp verslo subjektų informacijos nėra pateikta, kadangi skaičiavimai atlikti remiantis Eurostat duomenimis, kuriuos renkant vidaus prekybos duomenys nėra skirstomi pagal sandorius sudarytus tarp verslo subjektų, bei sandorius sudarytus tarp vartotojų ir verslininkų.

⁴⁰ ĮVD, *supra note* 37, P.74.

⁴¹ European Commission, Flash EB series #320, European contract law in business-to-business transactions summary // http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_320_sum_en.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.

patiria sunkumus siekdami gauti teises konsultacijas užsienio sutarčių teisės klausimais, (iii) 31% apklaustųjų patiria problemas, sprendžiant tarpvalstybinius konfliktus, įskaitant bylinėjimosi išlaidas ir (iv) 30% apklaustųjų patiria sunkumus, siekdami susitarti dėl taikytinos sutarčių teisės⁴². Remiantis Eurobarometro apklausos duomenimis 49% (16/16/17⁴³) procentai apklaustųjų įmonių susiduria bent su viena iš nurodytų sutarčių teisės kliūčių ir tai daro bent minimalią įtaką vykdant tarpvalstybinę prekybą. Likęs 51% nurodė, kad jokia įtaka nėra daroma. Atitinkamai Lietuvoje šis rodiklis buvo 47% (11/18/18) ir 52%⁴⁴.

Pastebėtina, kad tos įmonės, kurios nevykdė, tačiau ketino pradėti vykdyti tarpvalstybinę prekybą buvo labiau veikiamos egzistuojančių sutarčių teisės skirtumų, negu tos įmonės, kurios jau faktiškai vykdė prekybą. Atitinkamai, 64% (33/18/13) įmonių, kurios nevykdė, tačiau ketino pradėti vykdyti tarpvalstybinę prekybą nurodė, kad egzistuojančios sutarčių teisės kliūtys daro bent minimalią įtaką, likusiems 36% įmonių įtaka nebuvo daroma. Tuo tarpu tarp įmonių, kurios jau buvo pradėjusios vykdyti tarpvalstybinę prekybą, įtaka buvo daroma 48% (14/16/18)⁴⁵ įmonių, likę 52% įmonių įtakos nejautė.

Eurobarometro apklausos duomenys parodo, kad didelė dalis verslo yra veikiamą egzistuojančių sutarčių teisės skirtumų. Visgi, šio darbo autoriaus nuomone, svarbiausia yra atsižvelgti į duomenis parodančius lemiamą, o ne minimalią įtaką, dėl kliūčių tarpvalstybinei prekybai, kurios atsiranda egzistuojančių nacionalinių sutarčių teisės skirtumų pagrindu. Gauti rezultatai parodė, kad sutarčių teisės pagrindu kylančios kliūtys: (i) 3% įmonių visuomet sulaiko nuo tarpvalstybinės prekybos, (ii) 12% įmonių reikšmingai (dažnai) sulaiko nuo tarpvalstybinės prekybos, (iii) 49% įmonių tik kartais (nelabai dažnai) sulaiko nuo tarpvalstybinės prekybos, (iv) likusiems 33% įmonių minėtos kliūtys jokios įtakos neturi⁴⁶. Taigi bendras procentas įmonių, kurios yra neigiamai veikiamos nurodytų kliūčių, sudaro 64%⁴⁷, tačiau lemiamą įtaką yra daroma (i) ir (ii) grupei įmonių, kurios sudaro 15% įmonių.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Eurobarometro apklausa buvo atliekama telefonu. Paskambinus respondentams jiems buvo užduodamas klausimas į kurį jie turėdavo iškart atsakyti. Taigi respondentai negalėjo tinkamai apgalvoti atsakymo į užduotą klausimą, kadangi tai reikėdavo padaryti „čia ir dabar“. Dėl to, Eurobarometro apklausos duomenų rezultatai gali reikšmingai skirtis nuo tikrovės. Netgi Komisija tokiu būdu surinktus duomenis, vertina

⁴² Eurobarometro apklausa, *supra note* 41, P.7.

⁴³ Šie skaičiai parodo įtakos stiprumo laipsnį: didelė/vidutinė/maža įtaka.

⁴⁴ Eurobarometro apklausa, *supra note* 41, P.5, 9.

⁴⁵ Ten pat, P.9.

⁴⁶ Ten pat, P.5, 9.

⁴⁷ Ten pat, P.5.

atsargiai⁴⁸. Tuo labiau, kad dalis apklaustųjų, nebuvo teisininkai⁴⁹, dėl to iš jų yra sunku tikėtis objektyvaus atsakymo.

Manytina, kad Eurobarometro duomenys, kaip keliantys abejonių dėl jų tikslumo ir pagrįstumo, negali būti tinkamu įrodymu, kuriuo remiantis būtų daromi apskaičiavimai dėl vidaus rinkos praradimų, identifikuojami rinkos dalyvių poreikiai ir užtikrinamas tokios iniciatyvos, kaip BEPPST, pagrindimas. Visgi, Komisijos pateikti skaičiavimai dėl vidaus rinkos praradimų bei argumentacija dėl BEPPST poreikio, remiasi būtent tokia informacija⁵⁰. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, šio darbo autorius laikosi nuomonės, kad, Komisijos pateikiama informacija pagrindžianti faktinį BEPPST poreikį, vertintina, kaip netiksli, kuria negali būti grindžiamas BEPPST poreikis. Tikslusis ir objektyvesnis tyrimas yra pageidautinas.

1.3. Aplinkybės prieštaraujanti ES institucijų pateiktai informacijai dėl BEPPST poreikio

Remiantis Eurobarometro apklausoje ir ĮVD pateikta informacija, matyti stipri paskata turėti vieningą sutarčių teisę ES. Visgi Eurobarometro ir ĮVD duomenų tikslumu bei padarytomis išvadomis galima prieštarauti. Europos inžinerinės pramonės asociacija (toliau – Orgalime), atstovaujanti 130 000 tūkst. įmonių, kuriose dirba apie 10,3 mln. žmonių, pateikdama komentarą į BEPPST (toliau – Orgalime komentaras) nurodė, kad: „Dėka sutarčių laisvės principo bei galimybės naudoti pačių šalių išplėtotas sutartis ar kitas standartines sutartis bei pagrindinius principus, Europos inžinerijos įmonės, kurių dauguma yra MVI, gerai susidoroja su skirtingomis nacionalinėmis teisės sistemomis. Dėl to mes nematome poreikio sukurti vieningą normų sistemą, sukuriančią identišką režimą visoje Europoje, kuris būtų taikomas reguliuoti verslo subjektų santykius, net jeigu toks instrumentas būtų alternatyviai pasirenkamas“⁵¹. Orgalime tame pačiame komentare nurodo, kad visiškai nesutinka su Aiškinamojo memorandumo 1 pastraipa, kurioje rašoma, kad egzistuojantys sutarčių teisės skirtumai kelia kliūtis vykdyti tarpvalstybinę prekybą⁵².

Panašios pozicijos, kaip Orgalime, BEPPST atžvilgiu laikosi ir kiti asmenys bei organizacijos. Pavyzdžiui, N. Kornet nurodo, kad: „<...> skirtinga nacionalinė sutarčių teisė,

⁴⁸ ĮVD, *supra note* 37, P.73.

⁴⁹ Eurobarometro apklausoje nenurodoma, kurią dalį apklaustųjų sudarė teisininkai.

⁵⁰ ĮVD, *supra note* 37, P.72-74.

⁵¹ Orgalime Position Paper, Comments on the Commission proposal for a new Regulation on the Common European Sales Law (2011/0284), 2012-07-23 // http://www.orgalime.org/sites/default/files/position-papers/PP_Common_European_Sales_Law_jul12.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09. P.1.

⁵² Ten pat, P.2.

kaip tokia, nesukelia rimtos problemos verslui.⁵³, Jungtinės Karalystės Vyriausybės parengtame atsakyme į Pasiūlymą⁵⁴ (toliau – JKV atsakymas) nurodoma, kad: „Suinteresuoti asmenys nurodė, kad nors yra didelis palaikymas dėl tarpvalstybinės prekybos apimčių padidinimo, dauguma Jungtinės Karalystės apklausoje dalyvavusių respondentų nurodė, kad nemano, jog BEPPST yra tinkama priemonė tam tikslui pasiekti.“⁵⁵, Tarptautinių prekybos rūmų (toliau – Rūmai) nuomonėje dėl Pasiūlymo⁵⁶ (toliau – Rūmų nuomonė) taip pat nurodyta, kad: „Rūmai nemato poreikio Europos lygiu sukurti komercinius sandorius reguliuojančią vieningą sutarčių teisės sistemą <...>. Didelė Rūmų komercinės teisės ir praktikos komisijos patirtis rodo, kad nėra pagrindo manyti, jog dėl skirtingų Europos sutarčių teisės sistemų MVĮ tarpvalstybinė prekyba yra reikšmingai apsunkinama arba MVĮ yra atgrasomos nuo tarpvalstybinės prekybos vykdymo dėl egzistuojančių sutarčių teisės skirtumų. Atsižvelgiant į tai, kad [priešinga] Komisijos prielaida yra pagrindas pateisinantis BEPPST, Rūmai laikosi nuomonės, kad Komisijos prielaida yra klaidinga“⁵⁷. Pateiktos aplinkybės leidžia manyti, kad Eurobarometro apklausoje nurodyti duomenys, kad bent 64% įmonių yra neigiamai veikiamos egzistuojančių sutarčių teisės skirtumų⁵⁸, ir kad net 70% iš jų pritartų vieningam Europos sutarčių instrumentui⁵⁹, yra klaidingi. Atitinkamai, klaidinga ir Komisijos nuomonė dėl BEPPST poreikio Europoje.

Rūmų nuomonė, Orgalime komentaras ir JKV apklausos duomenys laikytini tiksliau nurodančiais tikrąją rinkos dalyvių požiūrį bei BEPPST poreikį. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į nurodytų organizacijų statusą, praktiką komerciniuose sandoriuose ir pateiktą atsakymų metodiką. Pavyzdžiui, Orgalime nariai – inžinerijos veikloje veikiančios įmonės, kurios yra orientuotos į eksportą, nes didelę dalį produkcijos eksportuoja. Orgalime įdėmiai stebi BEPPST rengimo procedūrą⁶⁰. JKV apklausoje dalyvavo tokie subjektai kaip, Britanijos bankininkų asociacija, Britanijos eksportuotojų asociacija, Anglijos ir Velso advokatūros taryba, Vodafone, teisės profesoriai ir kelios dešimtys kitų respondentų, kurie turi ilgametės patirties

⁵³ Kornet N. The Common European Sales Law and the CISG complicating or simplifying the legal environment? // Maastricht Journal of European and Comparative Law, 2012, Maastricht European Private Law Institute Working Paper 2012/4 // <http://ssrn.com/abstract=2012310>; prisijungimo data: 2013-12-09. P.4.

⁵⁴ Ministry of Justice, the Scottish Government, the Department for Business, Innovation & Skills ir kt., A Common European Sales Law for the European Union – A proposal for a Regulation from the European Commission, The Government Response // <https://consult.justice.gov.uk/digital-communications/common-european-sales-law/>; prisijungimo data: 2013-12-09.

⁵⁵ Ten pat, P.6.

⁵⁶ International Chamber of Commerce on Commercial Law and Practice, Position on the European Commission proposal for a regulation on a Common European Sales Law, 12-07-2012, No 460-662 // <http://www.iccwbo.org/Advocacy-Codes-and-Rules/Document-centre/2012/ICC-Position-on-the-EC-proposal-for-a-Common-European-Sales-Law/>; prisijungimo data: 2013-12-09.

⁵⁷ Ten pat, P.1.

⁵⁸ Eurobarometro apklausa, *supra note* 41, P.5, 9.

⁵⁹ Ten pat, P.10.

⁶⁰ Orgalime Position Paper, Comments on the Commission proposal ... // P.1.

komerciniuose santykiuose bei nestokoja kompetencijos⁶¹. Rūmai – didžiausia ir efektyviai veikianti verslą atstovaujanti organizacija pasaulyje. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Orgalime komentaras ir Rūmų nuomonė pateikta raštu, dėl to tinkamai apmąstyti ir įvertinti dokumentai, atspindintys tikrąją šių organizacijų valią. JKV atsakymo rengimo metu dalyvavę subjektai taip pat pateikė atsakymus raštu. Nurodytų organizacijų atsakymų pateikimo metodika yra priešinga Eurobarometro apklausos būdui, kai respondentų atsakymai buvo pateikiami telefonu, prieš tai respondentų net neinformavus apie būsimą apklausą.

1.4. BEPPST – teisinę aplinką komplikuojantis instrumentas

Aiškinamajame memorandume nurodoma, kad BEPPST užtikrins teisinį aiškumą ir tikrumą, sutarties šalims padės reikšmingai sumažinti išlaidas, kylančias dėl egzistuojančių sutarčių teisės skirtumų, kadangi bus galima vadovautis išimtinai BEPPST ir nereikės remtis kitais sutarčių teisę reglamentuojančiais teisiniais instrumentais. Tačiau negalima konstatuoti, kad BEPPST, kaip dar vienas teisinis instrumentas greta Vienos konvencijos ir 28 skirtingų Valstybių narių nacionalinių sutarčių teisės sistemų, laikytina supaprastinanti teisinę aplinką, kadangi apdairios sutarties šalys be nacionalinių sutarčių teisės, Vienos konvencijos turės įvertinti ir BEPPST nuostatas bei išsirinkti priimtinausią variantą. Kaip nurodoma: „Ekonominė analizė suponuoja, kad sutarties šalys yra racionalūs savo maksimalaus intereso siekėjai⁶² ir turi visas galimas alternatyvas bei žino, kokį efektą kiekvieną iš alternatyvų duos“⁶³ (nors kaip nurodyta toliau, toks teiginys gali būti paneigtas). Kuo daugiau tarptautinę prekybą reglamentuojančių dokumentų – tuo teisinė aplinka sudėtingesnė. Tokiu atveju, sutarčių sudarymo išlaidos nesumažės, bet padidės, nes tarpvalstybinės prekybos reglamentavimas dėl egzistuojančių instrumentų skaičiaus padidėjimo pasidarys sudėtingesnis⁶⁴. Atkreiptinas dėmesys, kad BEPPST yra regioninis instrumentas ir jo taikymas visų pirma yra orientuotas į ES, taigi tai mažiau praktiškas instrumentas nei Vienos konvencija. Tai ypač aktualu prekyautojams, kurie užsiima prekyba ir už ES teritorijos ribų. Taip pat pagrįsta tikėtis, kad

⁶¹ JKV atsakymas, *supra note* 54. P.48-49.

⁶² cit. pagal. Richard A. Posner, *Economic Analysis of Law*, 6th ed. New York (Aspen): Louis Kaplow & Steven Shavell, *Fairness versus Welfare*, Cambridge Mass. (Harvard University Press), 2002. 6 –as leidimas. P.155.

⁶³ Smits J. M. *Party Choice and the Common European Sales Law, or: How to Prevent the CESL from Becoming a Lemon on the Law Market* // Maastricht European Private Law Institute Working Paper No. 2012/13, *Common Market Law Review*, 2013, Vol. 50, pp. 51-68 // <http://ssrn.com/abstract=2060017>; prisijungimo data: 2013-12-09. P.8.

⁶⁴ Daugiau informacijos apie BEPPST įtaką tarpvalstybinės prekybos kaštams galima rasti Posner E. A. straipsnyje *The Questionable Basis of the Common European Sales Law: The Role of an Optional Instrument in Jurisdictional Competition* // University of Chicago Institute for Law & Economics Olin Research Paper No. 597 // http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2049594; prisijungimo data: 2013-12-09.

prekiautojas kurio buveinė nėra ES teritorijoje, ar jis neturi kito glaudaus ryšio su prekytojais esančiais ES teritorijoje, nebus suinteresuotos sutartiniams santykiams taikyti BEPPST, taigi ES prekytojai vis tiek turės naudotis kitais instrumentais vykdydami tarpvalstybinę prekybą.

Atkreiptinas dėmesys, kad BEPPST yra orientuota į MVĮ apsaugą ir taikytina tik tuo atveju, kai bent viena sutarties šalis yra MVĮ (Reglamento 7 str.). Tuo atveju, kai nei viena sutarties šalis nėra MVĮ, taikoma Vienos konvencija (Vienos konvencijos 1 str.), nebent sutarties šalys pačios nuspręš taikyti BEPPST⁶⁵. BEPPST tikslas apsaugoti MVĮ interesus, kai veikiama su didesnėmis įmonėmis, tačiau jei šis instrumentas nėra orientuotas į pastarąsias įmones, jos neturėtų būti suinteresuotos naudoti BEPPST ir tais atvejais, kai kita šalis yra MVĮ.

Taigi aukščiau nurodytos aplinkybės leidžia daryti prielaidą, kad BEPPST yra teisinę aplinką komplikuojantis, o nesupaprastinantis instrumentas. Atitinkamai, sutarčių sudarymo kaštai neturi pagrindo mažėti.

II. KOMISIJOS ARGUMENTŲ, KURIAIS GRINDŽIAMAS BEPPST PRANAŠUMAS PRIEŠ VIENOS KONVENCIJĄ, KRITIKA IR TAM TIKRŲ PAGRINDINIŲ SUTARČIŲ TEISĖS INSTITUTŲ REGLAMENTAVIMO BEPPST PROBLEMATIKOS ANALIZĖ

Teigiamai vertintinas Komisijos siekis, BEPPST pagrindu, supaprastinti tarpvalstybinių komercinių pirkimo – pardavimo sutarčių teisinį reguliavimą. Verslas vertina aiškumą ir paprastumą. Tačiau BEPPST priėmimas, pats savaime negarantuos šio instrumento sėkmę. BEPPST sėkmė priklausys nuo to, ar bus tinkamai atspindėti rinkos dalyvių poreikiai ir ar šis teisės instrumentas bus pranašesnis už Vienos konvenciją. Ar BEPPST pasieks nurodytus tikslus geriausiai parodys pagrindinės sėkmės indikatorius – tai, kiek dažnai BEPPST bus taikoma tarpvalstybinių sutarčių reguliavimui. Jeigu BEPPST nebus pranašesnis instrumentas už Vienos konvenciją, tuomet pagrindumas turėti BEPPST neegzistuoja. Toliau šiame skyriuje nagrinėjamos Komisijos nurodytos sąlygos, kuriomis remiantis BEPPST laikoma pranašesniu teisiniu instrumentu už Vienos konvenciją, jų pagrindumas ir problematika, atliekama kitų BEPPST

⁶⁵ Tai bus galima padaryti tik tuo atveju, jeigu bent viena Valstybė narė, kurioje bent vienos sutarties šalies buveinė, bus numačiusi, kad ir tie prekytojai, kurie nėra MVĮ, tarpusavio santykius gali reguliuoti taikydami BEPPST (Aiškinamasis memorandumas, *supra note* 3, 13 str.).

institūtų problematikos analizė ir palyginimas su Vienos konvencijoje numatytu reglamentavimu.

2.1. BEPPST ir Vienos konvencijos konkurencija

Vienos konvencija ir BEPPST reguliuoja tą patį dalyką – tarpvalstybinių komercinių prekių pirkimo – pardavimo sutarčių teisę. Vienos konvencijos 1 str. nurodyta, kad: „Ši Konvencija taikoma prekių pirkimo-pardavimo sutartims tarp šalių, kurių verslo vieta yra skirtingose valstybėse <...>“. Reglamento 4 str. 1 d. numatyta, kad: „Bendroji Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisė gali būti taikoma tarpvalstybinėms sutartims.“, o Reglamento 5 str. 1 d. nurodo, kad BEPPST taikoma pirkimo – pardavimo sutartims. Dėl to prieš priimant BEPPST yra būtina atsakyti į klausimą, ar kai jau egzistuoja vienas instrumentas yra prasmė turėti antrąjį, kuris reguliuos tą patį dalyką.

Aiškinamajame memorandume nurodoma, kad esminiai Vienos konvencijos trūkumai yra tai, kad (i) joje neaptarti tam tikri svarbūs sutarties elementai, kaip valios trūkumai, nesąžiningos sutarčių sąlygos ir senatis, (ii) nėra Vienos konvencijos vienodą aiškinimą užtikrinančio mechanizmo ir (iii) ne visos Valstybės narės yra ją pasirašiusios⁶⁶. Egzistuoja ir daugiau Vienos konvencijos trūkumų⁶⁷ nei paminėta šiame darbe, tačiau dėl ribotos darbo apimties išsami Vienos konvencijos trūkumų analizė nėra atliekama.

Kaip matyti, Komisija Vienos konvenciją laiko trūkumų turinčiu teisiniu instrumentu, kurį sėkmingai pakeis BEPPST, kaip instrumentas neturintis Vienos konvencijos identifikuotų trūkumų. Tačiau šiame darbe parengta analizė nurodo, kad BEPPST nėra pakankamai kokybiškas teisės instrumentas, kuriam prekiautojai teiktų pirmenybę Vienos konvencijos atžvilgiu. Dėl to kyla problema, kad BEPPST prekiautojų nebus taikoma ir tai bus praktinės reikšmės neturintis instrumentas. Atitinkamai, tolimesnė BEPPST analizė atliekama remiantis (i) Komisijos identifikuotų Vienos konvencijos trūkumų, kurių manomai neturi BEPPST ir dėl to pastarasis instrumentas laikomas pranašesniu už Vienos konvenciją ir (ii) kitais reikšmingais, tačiau turinčiais reglamentavimo problematikos, sutarčių teisės institutais.

Atkreiptinas dėmesys, kad Vokietijos vyriausybė atsakyme į galimybių studiją pagrįstai nurodė, jog prieš rengiant ES lygmens priemonę, kuri būtų skirta reguliuoti komercines

⁶⁶ Aiškinamasis memorandumas, *supra note* 3, P.5.

⁶⁷ Dalhuisen J. H. Some Realism about a Common European Law // <http://ssrn.com/abstract=2157397>; prisijungimo data: 2013-12-09. P.6-7.

tarptautinės prekybos sutartis, yra būtina išsamiai išnagrinėti Vienos konvencijos ir BEPPST santyki⁶⁸. Tenka apgailestauti, bet ES kompetentingos institucijos minėtos analizės neatliko.

2.2. Komisijos identifikuoti Vienos konvencijos trūkumai ir BEPPST pranašumai. Kiti BEPPST probleminiai institutai

Vienos konvencija nereguliuoja tokių sutarčių teisės institutų kaip ikisutartinė informacija, valios trūkumai, nesąžiningos sutarčių sąlygos, senatis ir kt., tuo tarpu prekiautojai vertina paprastumą ir aiškumą, dėl to teisė (teisinis instrumentas) apimanti visą sutarties „gyvavimo ciklą“ yra didelė vertybė. Vienos konvencija to negali užtikrinti. Kuo daugiau reikšmingų sutarčių teisės institutų tam tikras instrumentas nereguliuoja, tuo labiau jo sukuriama pridėtinė vertė informuotam prekiautojui yra mažesnė. Tuo tarpu BEPPST pridėtinė vertė pasireiškė tuo, jog būtų užtikrintas visa apimantis sutarties „gyvavimo ciklas“⁶⁹, nors, kaip nurodyta toliau, toks teiginys yra klaidingas.

ĮVD pagrindu sudarytoje lentelėje (žiūrėti žemiau) nurodoma, kurie BEPPST ir Vienos konvencijos sutarčių teisės institutai aptariami toliau šiame darbe. Lentelėje nurodyta, kurių sutarčių teisės institutą atitinkamai BEPPST ir Vienos konvencija reglamentuoja (žymima žodžiu „Taip“) arba nereglamentuoja (žymima žodžiu „Ne“)⁷⁰. Atitinkamai tie institutai, kurie reglamentuojami BEPPST ir nereglamentuojami Vienos konvencijoje, Komisijos yra laikomi, kaip BEPPST pranašumą ir Vienos konvencijos trūkumus identifikuojantys požymiai. Atkreiptinas dėmesys, kad ĮVD nurodyta informacija apie tai, kurių institutų Vienos konvencija nereguliuoja, nebuvo keičiama. Pasviruoju šriftu pažymėtas institutas įrašytas šio darbo autoriaus iniciatyva, kadangi ĮVD dokumente jis nenurodytas, tačiau egzistuoja šio instituto reguliavimo problematika. Taigi, remiantis pateikta lentele galima aiškiai matyti, kurių institutų sureguliuavimo dėka, pasak Komisijos, BEPPST įgyja pranašumą prieš Vienos konvenciją. Toliau šiame darbe pateikiamas nurodytų institutų vertinimas ir problematikos identifikavimas, kuomet remiantis padaroma išvada, kad BEPPST reguliavime egzistuoja nemažai problemų ir šis instrumentas neįgyja pranašumo Vienos konvencijos atžvilgiu.

⁶⁸ Federal Ministry of Justice. Observations by the German Government on the Feasibility Study carried out by the Expert Group on European Contract Law of 3 May 2011 // http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/expert-group/index_en.htm

– galima rasti pasiuntus atsakymus į galimybių studiją; buvo prisijungta: 2013-12-09. P.5.

⁶⁹ ĮVD, *supra note* 37, P.68.

⁷⁰ Ten pat, P.68-69.

1. Lentelė. Šiame darbe nagrinėtini BEPPST ir Vienos konvencijos reglamentuojami ir nereglamentuojami sutarčių teisės institutai.

Sutarčių teisės institutas	BEPPST	Vienos konvencija
Ikisutartinė informacija ir ikisutartinės derybos (ikisutartiniai santykiai)	Taip	Ne (išskyrus kelias išimtis)
Teisė atsisakyti sutarties	Taip	Ne
Valios trūkumai	Taip	Ne
Sutarties turinys ir galia	Taip	Ne (išskyrus kelias išimtis)
Nesąžiningos sutarties sąlygos	Taip	Ne
Susijusios paslaugos	Taip	Ne
Senatis	Taip	Ne
Sutarties aiškinimas	Taip	Taip
<i>Prekių kokybė</i>	<i>Taip</i>	<i>Taip</i>
Sutarties šalių teisių gynybės būdai	Taip	Taip

Atsižvelgiant į pateiktą lentelę matyti, kad lyginant BEPPST ir Vienos konvenciją, pirmoji apima didesnę dalį sutarties „gyvavimo ciklo“, kadangi yra reguliuojami tie sutarties elementai, kurių Vienos konvencija nėra suregulavusi. Visgi nei BEPPST, nei Vienos konvencija nereglamentuoja tokių praktikoje aktualių institutų kaip veiksnumas ir teisnumas, sutarties negaliojimas dėl neteisėtumo, prieštaravimo gerai moralei, atstovavimas, skolininkų ir kreditorių daugėtas, sutarties šalių pasikeitimas, įskaitymas, nuosavybės teisė ir kt⁷¹. Jeigu

⁷¹ Reglamento, *supra note* 3, 27 konstatuojamoji dalis.

nurodyti institutai būtų reguliuojami BEPPST, tuomet šis instrumentas būtų gerokai „pilnesnis“, dėl to toks tikslas yra siektinas.

2.3. BEPPST institutų, kurie laikomi suteikiančiais pranašumą prieš Vienos konvenciją, reglamentavimo problematika

Šiame poskyryje atliekama Komisijos nurodytų BEPPST institutų, kurie laikomi suteikiančiais pranašumą prieš Vienos konvenciją, reglamentavimo problematika. Plačiau aptariama ikisturtinių santykių, valios trūkumų, sutarties turinio ir galios, nesąžiningų sutarties sąlygų, susijusių paslaugų problematika.

2.3.1. Ikisutartinių santykių instituto reglamentavimo problematika

BEPPST reglamentuoja sandorio šalių ikisutartinius santykius⁷² (23, 69, 100 str.). Vienos konvencijoje ikisutartiniai santykiai nereguliuojami, tai paliekant sutarties šalių nacionalinei (ar šalių kita nurodytai) teisei. Bendrai paėmus, tai, kad BEPPST numatyta reguliuoti ikisutartinius santykius yra vertintina teigiamai. Tačiau nustatant teisių ir pareigų pusiausvyrą BEPPST problematikos neišvengta.

BEPPST nurodoma, kad: „Prieš prekiautojams sudarant tarpusavio sutartį dėl prekių pardavimo <...> arba susijusių paslaugų teikimo, prekių tiekėjas ar paslaugų teikėjas turi pareigą tinkamomis priemonėmis kitam prekiautojui atskleisti informaciją apie pagrindines tiekinių prekių <...> ar teiktinų susijusių paslaugų savybes, kurią tiekėjas turi arba galima tikėtis, kad turi ir kurios neatskleidimas kita šaliai prieštarautų sąžiningumui ir sąžiningai dalykinei praktikai <...>.“ Formuluojuama bendra taisyklė, kad prekių tiekėjas ar paslaugų teikėjas (susijusių paslaugų teikimo atveju) turi suteikti pagrindinę informaciją apie sutarties dalyką. Iki minėtos vietos normos formuluotė atrodo pagrįsta. Visgi abejotina normos formuluotės racionalumu toje dalyje, kurioje numatoma, kad pardavėjas turi atskleisti ir tą informaciją, kurią galima tikėtis, kad jis turi. Ši normos dalis įpareigoja pardavėją turėti tam tikrą informaciją, kurią kita šalis gali tikėtis, kad jis turi, ir tokią informaciją jai pateikti (nustatoma pareiga pardavėjui ir atitinkama teisė pirkėjui). Taigi pardavėjui tenka pareiga atskleisti informaciją, kurios jis galbūt net neturi.

⁷² Atkreiptinas dėmesys, kad Anglijos teisėje ikisutartinių santykių institutas neegzistuoja. Jeigu tarp šalių kiltų ginčas, kuriame būtų remiamasi ikisutartine informacija, tuomet tikėtina, kad Anglijos teismas ikisutartinės informacijos reikšmę vertintų kitaip, negu kontinentinės teisės tradicijos valstybėje esantis teismas. Dėl to išaiškinimai, kaip taikyti ir aiškinti ikisutartinių santykių institutą ypač pageidautini. Manytina, kad tokia problematika dėl egzistuojančių teisės tradicijų skirtumų yra neišvengiama.

Pagrįsta manyti, kad galima atskleisti tik tokią informaciją, kurią prekiautojas turi, ir sunkiai įsivaizduojama, kaip galima atskleisti informaciją, kurios prekiautojas neturi.

Aptariamas reguliavimas leidžia daryti prielaidą, kad tuo atveju, kai šalis sudaro sutartį, tai aplinkybę, kad buvo pateikta visa sutarčiai sudaryti reikalinga informacija, privalo įrodyti ta šalis, kuri turėjo šią informacijos pateikimo pareigą, t.y. pardavėjas. Atitinkamai, tai reiškia, kad asmuo bus laikomas atsakingu, dėl to, kad jis nepasirūpino tokios informacijos turėjimu⁷³, kurią galima tikėtis, kad jis turi. Manytina, kad rizika, dėl tam tikros informacijos, kuri nėra esminė sužinojimo, visų pirma turėtų tekti pirkėjui, bet ne pardavėjui. Dėl to, aptariamos normos reguliavimas yra keistinas.

Informacija, kurią galima tikėtis, kad turi. Kas tai yra „galima tikėtis“? Aptariamos normos formuluotė turi būti aiškinama, kartu su BEPPST 5 str. 2 d., kurioje nurodoma, kad: „Nuoroda į tai, ko iš asmens galima tikėtis <...> yra nuoroda į tai, ko galima protingai tikėtis“⁷⁴. Taigi nustatydami atskleistinos informacijos apimtį turime vadovautis protingo asmens standartu. Taip pat turi būti atsižvelgta į sąžiningumą ir sąžiningą dalykinę praktiką (BEPPST 23 str. 1 d.). Aptariamos normos turinį turėtų padėti atskleisti BEPPST 23 str. 2 d. nurodant, kad aiškinant kokią informaciją turi atskleisti pardavėjas turi būti atsižvelgta į tokias aplinkybes kaip: pardavėjo specialių žinių turėjimas, ar prekiautojas būtų galėjęs lengvai gauti informacijos kitomis priemonėmis, į tikėtiną informacijos svarbą kitai šaliai, į prekių tiekėjo ar paslaugų teikėjo išlaidas atitinkamai informacijai gauti ir kt. Tačiau nurodyti reikalavimai yra ganėtinai abstraktūs, dėl to nepakankamai aiškiai apibrėžiantys suteiktinos informacijos turinį, taip imlūs interpretacijai, dėl to, sukeliantys per didelį neaiškumą, o tai neužtikrina teisinių santykių stabilumo.

Atkreiptinas dėmesys, kad 23 str. nustatytas reguliavimas neatitinka komercinių santykių esmės ir nusistovėjusios praktikos, kadangi viena sutarties šalis laikoma silpnesniąja. Įprasta manyti, kad komerciniuose santykiuose subjektai yra laikomi lygiaverčiais, profesionaliais rinkos dalyviais, kurie turi pakankamai kompetencijos, patirties, informacijos ir dėl to galinčiais efektyviai užtikrinti savo interesų apsaugą. Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje taip pat nurodoma, kad verslo subjekto statusas nustato aukštesnį atidumo ir

⁷³ Ulrich Magnus. CISG and CESL // *Liber Amicorum Ole Lando*, pp. 225-255, Michael Joachim Bonell, Marie-Louise Holle, and Peter Arnt Nielsen, eds., Djøf Forlag, Max Planck Private Law Research Paper . 2012, No. 12/27 // <http://ssrn.com/abstract=2165758>; prisijungimo data: 2013-12-09. P.19.

⁷⁴ Siekiant išvengti neaiškumų, patartina kiekvieną kartą, naudojant sąvoką „galima tikėtis“, kartu nurodyti ir žodį „protingai“. Nors BEPPST turėtų būti lengvai suprantamas dokumentas ne tik teisininkams, bet dabartinis reguliavimas reikalauja BEPPST tekstą būti gerai išanalizavus ir matyti sistemiškai.

rūpestingumo standartą⁷⁵. Atitinkamai BEPPST 23 str. 2 d. numatytas reikalavimas atsižvelgti į pardavėjo turimas specialias žinias atrodo neracionalus, kadangi sutarties šalys nebelaikomas lygiaverčiais subjektais, priklausomai nuo pardavėjo turimų žinių lygio, kita šalis gali būti laikoma silpnesniaja ar stipresniaja. Be to, specialiųjų žinių turėjimo kriterijaus naudojimas, kiekvienam prekiautojui turės būti nustatinėjamas individualiai, kas sąlygos, kad bus sunku vadovautis vieningu standartu. Pavyzdžiui, jeigu pardavėjas yra ką tik įsteigta įmonė su personalu neturinčiu didelės patirties, tuomet ar tokios įmonės „specialiųjų žinių turėjimas“ bus vertinamas gerokai siauresne apimtimi nei įmonės kuri turi 20 m. patirtį? Atrodo, kad taip, bet vargu ar tai yra pateisinama.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytą komercinio subjekto standartą, BEPPST numatyta pardavėjo pareiga atsižvelgti į informacijos svarbą kitai šaliai atrodo taip pat nepagrįsta. Manytina, kad pirkėjas turi pats veikti pakankamai atidžiai, protingai ir savo interesų naudai, kad reikalautų pardavėjo suteikti tokią informaciją, kuri jam yra svarbi, o ne tokią pareigą numatyti pardavėjui.

Sunkiai suprantama ir sąlyga, kad vertinant ar pardavėjas turi atskleisti tam tikrą informaciją, reikia atsižvelgti į pardavėjo įdėtas išlaidas informacijai gauti. Ar tai reiškia, kad kuo daugiau išlaidų pardavėjas įdeda tam tikrai informacijai gauti, tuo griežtesnė ir platesnė apimties pareiga jam tenka atskleisti žinomą informaciją? Tai sąlygotų, kad pardavėjas neturėtų būti suinteresuotas investuoti į žinių turėjimą, nes didėjant žinių lygiui, proporcingai didėja ir atsakomybė. Atitinkamai, jeigu pardavėjas neinvestuos į žinių turėjimą, tuomet jam teks pareiga atskleisti tik esminę informaciją ir tai, ko protingai buvo galima iš jo tikėtis (23 str. 1 d.). Neatrodo racionalu.

Palyginimui, Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse⁷⁶ (toliau – LR CK) ikisutartiniai santykiai yra aiškinami paprasčiau ir aiškiau. LR CK 6.163 str. 4 d. formuluojama taisyklė numato, kad: „Šalys privalo atskleisti viena kitai joms žinomą informaciją, turinčią esminės reikšmės sutarčiai sudaryti.“, - atskleidžiama tik tai, kas yra žinoma (nenumatyta pareiga atskleisti to, ko nėra žinoma) ir tai, kas turi esminės reikšmės sutarčiai sudaryti. Be kita ko, pastebėtina, kad BEPPST 23 str. 1 d. numatyta sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos⁷⁷ reikalavimo taikymo sritis skiriasi nuo LR CK numatytos sąžiningumo pareigos taikymo srities. BEPPST sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos pareiga taikoma nustatant kitai šaliai

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 2 d. nutartis Nr. 3k-3-463/2013.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁷⁷ Sąžiningumas ir sąžininga dalykinė praktika – doru, atviro ir kitos šalies interesų paisymu grindžiamo elgesio, susijusio su atitinkamu sandoriu arba santykiais, standartas (Reglamento 2 str. b) d.);

suteiktinos informacijos turinį, tuo tarpu, LR CK 6.163 str. 1 d. numatyta sąžiningumo pareiga ikisutartiniuose santykiuose „Šalys privalo elgtis sąžiningai ir esant ikisutartiniams santykiams“, taikoma aiškinant šalių siekį sudarant sutartį. Lietuvos teismų praktikoje aiškinant minėtą normą, nurodoma, kad: „Sąžiningumas ikisutartiniuose santykiuose apima keletą svarbių pareigų: pirma, draudžiama šaliai vesti derybas, jeigu ji apskritai neketina sudaryti sutarties; antra, reikalaujama, kad toli pažengusios derybos nebūtų nutrauktos be pakankamos priežasties“⁷⁸.

Atkreiptinas dėmesys, kad BEPPST 23 str. turi būti taikomas kartu su 69 str., kuris numato, kad: „Jeigu prekiautojas iki sutarties sudarymo kitai šaliai arba viešai pareiškia apie to prekiautojo pagal sutartį tiekiamo dalyko savybes, pareiškimas įtraukiamas į sutarties sąlygas, nebent: a) kita šalis sutarties sudarymo momentu žinojo arba turėjo žinoti, kad pareiškimas buvo neteisingas arba kad dėl kitų priežasčių juo nebuvo galima pasikliauti kaip sąlyga, arba b) jis negalėjo turėti įtakos kitos šalies sprendimui sudaryti sutartį.“ Atkreiptinas dėmesys, kad ši nuostata apima kitų asmenų, vykdančių prekiautojo reklamą, pareiškimus (69 str. 2 d.). Taip pat ikisutartinė informacija yra taikoma prekių kokybės atitikčiai nustatyti (100 str. f) d.). Aptariamas reguliavimas lemia, jog ikisutartinių santykiai iš anksto reikšmingai lemia būsimos sutarties nuostatas. Dėl to galima tokia situacija, kai netgi individualiai neaptartos sutarties nuostatos tarp prekiautojų tampa neatskiriami sutarties dalimi. Šalių aiškus susitarimas, bet ne viešas pareiškimas, yra tinkama priemonė nustatyti šalių teises ir pareigas bei jų tikrąją valią. Nederėtų neegzistuojant tvirtam pagrindui pažeisti sutarčių laisvės principo. Dabartinis reguliavimas yra perteklinis.

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad ikisutartinių santykių institutas pažeidžia šalių interesų pusiausvyros principą, kadangi pirkėjas atsiduria geresnėje padėtyje neįdėdamas jokių pastangų. Tačiau BEPPST yra skirtas apsaugoti MVĮ interesus⁷⁹ bei skatinti jas imtis eksporto, dėl to aiškinant ikisutartinių santykių instituto reguliavimą, turi būti atsižvelgiama į minėtą prielaidą. Tuomet ikisutartinių santykių instituto tikslas yra tai, kad tam tikros pareigos saistytų stipresniąją sutarties šalį dar iki sutarties sudarymo, ir jeigu šalys sudarydamos pagrindinę sutartį, nurodys sąlygas, kurios neprieštarauja ikisutartiniai informacijai, tuomet ikisutartinė informacija taps sudedamąja pagrindinės sutarties dalimi. Jei MVĮ būtų pirkėjas, tuomet pardavėją saistytų jo viešai pateikta informacija arba pareiškimas iki sutarties sudarymo, dėl to jis negalėtų taikyti MVĮ prastesnių sąlygų, negu įprastos. Tačiau, jeigu ikisutartiniai santykiai aiškintini priešingai,

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 7 d. nutartis Nr. 3K-3-127/2010, 2005 m. sausio 19 d. nutartis Nr. 3K-3-38/2005.

⁷⁹ Pvz., Pranešimo projekto 26 pakeitimas.

tai prieštarautų BEPPST tikslui apsaugoti MVĮ interesus. Vienu ar kitu atveju, pageidautinas didesnis aiškumas, dėl to turėtų būti aiškiai numatyti ikisutartinių santykių instituto tikslai.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, pagrįsta teigti, kad ikisutartinių santykių reguliavime ryškiai matomas noras *Community Acquis*, kuris remiasi vartotojų teise, pritaikyti ir komerciniams sandoriams, tačiau tokių taisyklių nustatymas verslo subjektų tarpusavio santykiams yra netinkamas, nes sudaroma tokia situacija, tarsi viena sutarties pusė būtų silpnesnioji. Pageidautina, kad ikisutartinių santykių taisyklės turėtų būti aiškesnės, racionalesnės ir lakoniškesnės, kadangi komerciniuose santykiuose šalys ypač vertiną teisinių santykių apibrėžtumą ir stabilumą: „<...> labiau formali teisė ko gero geriau maksimizuoja verslo žmonių gaunamą naudą, negu teisė su daug „atvirų“ kriterijų, kuri palieka daug laisvės teismų diskrecijai.“⁸⁰. Dėl to siūlytina ikisutartinių santykių reguliavimą keisti (i) atstatant sutarties šalių interesų pusiausvyrą, (ii) panaikinant neaiškias ir vartojimo teisės požymius turinčias nuostatas ir (iii) nustatant konkrečias ir racionalias taisykles. LR CK 6.163 str. laikytinas tinkamu pavyzdžiu rengiant BEPPST pakeitimus.

2.3.2. Valios trūkumų instituto reglamentavimo problematika

BEPPST reguliuoja valios trūkumus sudarant sutartis (BEPPST 48-51 str.) bei su tuo susijusias pasekmes (BEPPST 52-57 str.). Remiantis BEPPST sutartis gali būti pripažinta neatitinkanti šalių valios, kai sudarant sutartį buvo padaryta fakto ar teisės klaida, buvo panaudota apgaulė, grasinimai ar piktnaudžiavimas. Vienos konvencija valios trūkumus priskiria prie sutarties teisėtumo, kurie nepatenka į jos taikymo sritį (4 str. (a) d.) ir yra reguliuojami teisės, kuri taikoma sutarčiai taisyklėmis. Valios trūkumų nereglamentavimas laikytinas Vienos konvencijos trūkumu, tačiau kaip nurodoma mokslinėje literatūroje: „<...> teismų praktika srityse, kurių nereguliuoja Vienos konvencija nėra reikšminga. Yra tik kelios publikuotos bylos, kuriose klaida, apgaulė ar grasinimas buvo aptariamas Vienos konvencijos atžvilgiu; pvz. LG Aachen RIW 1993, 760 (761); Ciuricho prekybos rūmų arbitražo teismo (1996 m. gegužės 31 d.) UNILEX; OGH ZFRV 1997, 204)2-7); OLG Hamburg TranspR-IHR 1999,37 (39)“⁸¹, - kas parodo, kad nors valios trūkumų reglamentavimas duoda aiškumo ir nuoseklumo reguliuojant sutarčių teisę, tačiau komerciniuose santykiuose nėra itin reikšmingas institutas, dėl to BEPPST sukuriama pridėtinė vertė prekiautojams nebus itin reikšminga.

⁸⁰ Smits J. M. Party Choice and the Common European Sales Law ... // P.8.

⁸¹ Ulrich Magnus. CISG and CESL ... // P.236.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad BEPPPST valios trūkumus reglamentuojančių normų turinyje „jaučiamas“ vartotojų teisės elementas, pažeidžiantis komercinių santykių subjektų lygiateisiškumo principą, kadangi viena šalis pagal dabartinį reguliavimą gali būti pripažinta silpnesne, nei kita. Toks reglamentavimas yra priešingas nusistovėjusiai praktikai reglamentuojant komercinius santykius. Pavyzdžiui, kaip ir ikisutartinių santykių atveju, BEPPPST 49 str. „Apgaulė“ 3 d. įtvirtinta, kad: „Nustatant, ar pagal sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principą šalis privalo atskleisti informaciją, turi būti atsižvelgiama į visas aplinkybes įskaitant: a) ar šalis turėjo specialiųjų žinių; c) ar kita šalis būtų galėjusi lengvai gauti informacijos kitomis priemonėmis, e) į akivaizdžią informacijos svarbą kitai šaliai;“. Be to, kas buvo nagrinėta aptariant ikisutartinius santykius, BEPPPST 51 str. „Piktnaudžiavimas“ nurodoma, kad: „Šalis gali nuginčyti sutartį, jeigu sutarties sudarymo momentu: a) ta šalis buvo priklausoma nuo kitos šalies arba jas siejo pasitikėjimo santykiai, ji turėjo ekonominių sunkumų ar neatidėliotinių poreikių, buvo neapdairi, nežinojo arba stokojo patirties ir b) kita šalis tai žinojo <...>“.

Manytina, kad reguliuojant valios trūkumus nebuvo tinkamai paisytas interesų pusiausvyros principas. Neracionalus BEPPPST reguliavimas, numatantis, pardavėjo pareigą atsižvelgti į aukščiau paminėtas normas. Pavyzdžiui, jeigu įmonės finansinė situacija yra prasta, vargu ar galėtume sakyti, kad tokios įmonės sudarytas sandoris (kurį sakykime sudarė valdymo organas), gali būti pripažintas negaliojančiu remiantis tuo, kad valdymo organas, sudarantis sandorį negalėjo veikti, kaip pakankamai kompetentingas subjektas, būtent dėl to, kad įmonė turėjo ekonominių sunkumų. Tuo tarpu remiantis BEPPPST 51 str. a) d. aptarta situacija galima. Atitinkamai tai prieštarauja ir Lietuvos civilinei teisei. Kasacinis teismas 2005 m. sprenddamas bylą AB „Lietuvos dujos“ prieš AB „Kauno energija“⁸², pagal kurios duomenis AB „Kauno energija“ buvo skolinga apie 58 mln. litų, aiškindamas klausimą dėl valios trūkumų nurodė, kad: „<...> atsakovas, kaip pelno siekiantis juridinis asmuo, verslo santykiuose veikia savo rizika ir privalo būti apdairus, [kolegija] iš esmės sutinka su teismų argumentais, kad atsakovas AB „Kauno energija“ neįrodė, jog suklydo pasirašydamas sutartį, nėra jokio pagrindo pripažinti, kad atsakovo valia pasirašant sutartį nebuvo aiškiai išreikšta <...>“, - taigi, skolininko finansinė būklė, nebuvo pripažinta aplinkybe, lemiančia valios trūkumą. Toje pačioje byloje buvo pasisakyta ir dėl ekonominio spaudimo bei priklausomumo: „Dėl kasacinio skundo argumentų, kad atsakovas buvo silpnesnė ir ekonomiškai nuo ieškovo priklausoma sutarties šalis, kolegija pažymi, kad atsakovo nurodytos faktinės bylos aplinkybės, kad atsakovas buvo verčiamas pasirašyti sutartį sau nenaudingomis sąlygomis, nes ieškovas buvo monopolistas tiekiant ir

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 19 d., nutartis Nr. 3K-7-378/2005

transportuojant dujas Lietuvoje, neturi teisinės reikšmės nustatant šalių esminę nelygybę CK 6.228 straipsnio pagrindu, jei ginčijamos komercinėmis sąlygomis sudaryto sandorio sąlygos, t.y. kai sandorio šalys yra pelno siekiantys juridiniai asmenys.“, - išvada tokia, kad prekyautojai yra lygiaverčios sutarties šalys ir pats faktas, kad įmonės finansinė ar rinkos padėtis yra prasta negali būti priežastimi nugincyti sutartį dėl valios trūkumų (panašiais atvejais, gali būti keliamas klausimas dėl konkurencijos teisės pažeidimo, bet ne civilinės).

Atkreiptinas dėmesys, kad BEPPST aptariant sutarčių negaliojimą remiantis tuo, kad šalis piktnaudžiavo kitos šalies ekonominiais sunkumais nenurodo sąlygos, kad sutartis gali būti nugincyta, jei be kitų sąlygų, kita šalis reikalauja sudaryti sutartį. Manytina, jeigu nėra vienos šalies reikalavimo sudaryti sutartį, nėra pagrįsta laikyti tokią aplinkybę, kaip šalies žinojimas apie kitos šalies sunkią ekonominę padėtį, prielaida nugincyti sutartį remiantis kitos šalies valios pažeidimu (piktnaudžiavimu).

BEPPST numatytas reguliavimas sukuria tokią teisinę aplinką, kai geriau organizuotai, didesnę rinkos ar finansinę galią turinčia šaliai yra nustatomi griežtesni elgesio standartai. Šalis, kuri yra apdairi, gerai informuota (nepaisant to, kad ji įdeda tam daug išteklių) tampa nepelnytai prastesnėje padėtyje⁸³. Tai atitinka siekį apsaugoti MVĮ interesus, bet nelaikytina pagrįstu komercinių santykių reguliavimu.

Atsižvelgiant į tai, kad BEPPST turės būti taikoma 28 ES valstybėse narėse ypač daug vietos paliekama bylinėjimosi galimybei ir vienodos teismų praktikos nebuvimui, kadangi nėra apibrėžta ką komerciniame kontekste reiškia „neatidėlioti poreikiai“, „nežinojimas“ ar „apdairumo stoka“, „didelė nauda“ ar „nesąžiningas pranašumas“ (BEPPST 51 str.). Didesnis aiškumas ir apibrėžtumas yra pageidautinas. Pavyzdžiui, kalbant apie didelę naudą Vokietijos teismų praktikoje nurodoma, kad: „<...> egzistuoja paneigiama prezumpcija, kad akivaizdi nelygybė yra tuomet, kai gauta nauda yra 100% didesnė nei įdėtos sąnaudos.“⁸⁴, visgi likusiose 27 –iose Valstybėse narės yra susiformavusios savitos atitinkamos sąvokos ir aplinkybių aiškinimo taisyklės, kurios tikėtina skiriasi. Verslas nėra tolerantiškas sudėtingumui ir neapibrėžtumui, tačiau BEPPST reguliavimas yra būtent toks. Dėl to pritariama, Allen & Overy pateiktam vertinimui, kuriame nurodoma, jog tokios sąlygos palieka pernelyg daug vietos sutarties šalims „pabėgti“ nuo sutarties remiantis ekonominiu sunkumu, neatidėliotinais

⁸³ JKV ataskaita, *supra note* 54, P.39.

⁸⁴ Allen & Overy LLP. Response to the publication on 2 May 2011 of the results of the feasibility study carried out by the Expert Group on European contract law for stakeholders' and legal practitioners feedback (the feasibility study). 2011-07-01 // http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/expert-group/index_en.htm – galima rasti parsintus atsakymus į galimybių studiją; buvo prisijungta: 2013-12-09. P.11.

poreikiais ar nepatyrimu⁸⁵. Manytina, kad konkretesnis normų formulavimas užvertų teismo duris galimiems ginčams ir bylinėjimusi suinteresuotiems prekyautojams, o tai neabejotinai užtikrintų teisinių santykių stabilumą ir tikrumą.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas aplinkybes, dar labiau situaciją paaštrina tai, kad BEPPST nuostatos dėl valios trūkumų turi imperatyvią galią ir išskyrus sutarties nuginkėjimą dėl klaidos negalima nuo jų nukrypti. BEPPST 56 str. 1 d. nurodo, kad: „Apgaulės, grasinimų ir piktnaudžiavimo atveju galiojančios teisių gynimo priemonės negali būti tiesiogiai arba netiesiogiai panaikintos arba apribotos.“ Įtvirtintas reguliavimas santykinai nustato tokį modelį, kad viena sutarties šalis nebėra pakankamai suinteresuotas apsaugoti savo interesus, kadangi BEPPST jai suteikia plačią teisių apsaugą, o kita šaliais išplečia pareigų apimtį. Manytina, kad tai iškraipo komercinių santykių praktikoje nusistovėjusią interesų pusiausvyrą. Taigi darytina išvada, kad šiuo metu BEPPST įtvirtintas valios trūkumų reguliavimas prekyautojams turės didesnę neigiamą poveikį, nei sukurs pridėtinę vertę.

2.3.3. Sutarties atsisakymo institutas

Šio darbo autorius pastebi, kad ĮVD, identifikuojant BEPPST pranašumus Vienos konvencijos atžvilgiu⁸⁶ nurodyta, kad komerciniams sandoriams taikomas sutarties atsisakymo institutas. Kaip matyti iš BEPPST, šios nuostatos yra skirtos vartotojų naudai ir nėra taikomos sutartims sudarytoms tarp verslo subjektų (BEPPST 40 – 47 str.), dėl to BEPPST prieš Vienos konvenciją aptariamam aspektu neįgyja jokio pranašumo.

2.3.4. Sutarties turinio ir galios instituto reglamentavimo problematika

Sutarties turinys ir galia aptariamai BEPPST 66-78 straipsniais, Vienos konvencijoje 7, 8, 9, 55 straipsniais. Aukščiau pateiktoje lentelėje, kuri parengta ĮVD pagrindu, matyti, kad sutarties turinys ir galia išskyrus kelias išimtis Vienos konvencijoje nėra reguliuojami. Tai, kad BEPPST reguliuoja sutarties turinio ir galios institutą 13, o Vienos konvencija 4 straipsniais nelaikytina, minėta aplinkybę patvirtinančiu faktu (vertinant komercinių santykių kontekste), dėl to neturėtų būti pažymima, kaip BEPPST pranašumą prieš Vienos konvenciją identifikuojantis bruožas. Vienos konvencija, kaip ir BEPPST, reguliuoja esminius sutarties turinio ir galios elementus. Dalis BEPPST nuostatų skirta reguliuoti vartotojų teisę.

⁸⁵ Ten pat, P.2-3.

⁸⁶ ĮVD, *supra note* 37, P.68.

Abiejuose instrumentuose reguliuojami šaltiniai, iš kurių galima kildinti konkrečios sutarties nuostatas (Vienos konvencijos 7-9 str., BEPPST 66-68 str.): (i) numatoma pareiga, jog turi būti gerbiamas Vienos konvencijos pagrindinių principų taikymas (7 str.), šaltinis – Vienos konvencijos pagrindiniai principai, (ii) paisoma šalių tarpusavio praktikos ir papročių (Vienos konvencijos 9 str., BEPPST 66-67 str.), šaltinis – šalių tarpusavio praktika ir papročiai, (iii) numanomų sutarties sąlygų taikymo taisyklės (Vienos konvencijos 8 str., BEPPST 68 str.), tad šaltinis – numanomos sutarties sąlygos. Abu instrumentai reguliuoja kainos nustatymo taisykles, kai sutartyje šalys jos nebuvo numačiusios (Vienos konvencijos 55 str., BEPPST 73 str.). Visgi BEPPST išsamiau reguliuoja kainos nustatymą, kadangi yra numatytos vienašalio ir trečiojo asmens veiksmais kainos nustatymas (BEPPST 74-75 str.), kas laikytina pozityviu dalyku.

Palankiai vertintinos BEPPST normos, reguliuojančios integracijos (angl. *merger clause*) išlygą (72 str.) bei sutarties sąlygų trečiųjų asmenų naudai (78 str.) inkorporavimas, kas nenumatyta Vienos konvencijoje. Visgi minimos normos taikomos tik šalims tai aiškiai nurodžius sutartyje, taigi jos bus taikomos rečiau.

2.3.4.1. Integracijos išlygos poinstitučio reglamentavimo problematika

Pastebėtina, kad integracijos išlygos taisyklių formulavimas yra tobulintinas, nes šioje normoje matomas tam tikras prieštaravimas. BEPPST 72 str. 1 d. nurodoma: „Kai rašytinėje sutartyje numatyta išlyga, kad į dokumentą įtrauktos visos sutarties sąlygos (integracijos išlyga), visi ankstesni į dokumentą neįtraukti pareiškimai, įsipareigojimai arba susitarimai nėra sutarties dalis.“, o to pačio straipsnio 2 d. nurodoma, jog: „Integracijos išlyga netrukdo aiškinant sutartį atsižvelgti į ankstesnius šalių pareiškimus, nebent nustatyta kitaip“. Galima daryti prielaidą, kad BEPPST 72 str. 2 d. reikėtų laikyti sutarties aiškinimą reguliuojančia nuostata. Ji turėtų būti taikoma, tuomet kai negalima nustatyti tikrosios šalių valios aiškinant sutartį lingvistiškai. Tuomet aptariamasis straipsnis būtų sistemiškas, kadangi negalint nustatyti tikrosios šalių valios vien remiantis sutarties tekstu, integracijos išlyga nereikštų, jog negalima remtis informacija (pareiškimais, dokumentais), parengtiems iki sutarties sudarymo. Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, šalių pareiškimas, kad jų ankstesni pareiškimai padaryti iki sutarties sudarymo negali būti panaudoti aiškinant sutartį (BEPPST 72 str. 2 d.), laikytinas ribotos apimties. Nebūtų pagrįsta manyti, kad šalių numatymas pareiškimas reikštų, jog teismas negalėtų remtis informacija, atsiradusia iki sutarties sudarymo, siekdamas nustatyti tikrąją šalių valią, kai aiškinant sutartį vien lingvistiškai tai padaryti nėra įmanoma, taip pat tais atvejais, kai egzistuoja tam tikri valios trūkumai (apgaulė, piktnaudžiavimas ir kt.). Apskritai, tuomet galimybė nustatyti

tikrąją šalių valią gali pasidaryti neįmanoma. Visgi, BEPPST 72 str. 2 d. įtvirtina priešingą reguliavimą.

Visgi atkreiptinas dėmesys, kad BEPPST 72 str. 2 d. yra skyriuje „Sutarties turinys ir galia“, dėl to nėra aišku, ar galima minimą normą vertinti kaip sutarčių aiškinimo taisyklę, o ne sutarties turinį nustatančią taisyklę. Jeigu laikytume, kad tai sutarties turinį nustatanti taisyklė, tuomet BEPPST 72 str. 1 d. ir 2 d. prieštarauja viena kitai, nebent šalys nurodo sutartyje, kad BEPPST 72 str. 2 d. neturi jokios galios. Laikant, kad BEPPST 72 str. 2 d. norma reguliuoja būtent sutarties turinį, tuomet dabartinis reguliavimas gali pasirodyti šiek tiek kurioziškas. Pavyzdžiui, šalys sutartyje numato, kad: „Iki šios sutarties sudarymo vykusios derybos, duoti pareiškimai, pasižadėjimai ar kiti veiksmai, kurie gali būti laikomi pagrindu šalių teisėms ir pareigoms atsirasti, neturi jokios įtakos šios sutarties pagrindu atsirandančioms šalių teisėms ir pareigoms“, atrodo, viskas gerai, integracijos išlyga yra numatyta. Tačiau, BEPPST 72 str. 2 d. leidžia daryti prielaidą, kad nors šalys ir susitarė taikyti integracijos išlygą, bet ji vis tiek nekliudo sudarytą sutartį aiškinti, atsižvelgiant į jų ankstesnius veiksmus, pareiškimus, susitarimus, nes nebuvo nurodyta, kad sutarties negalima aiškinti remiantis informacija atsiradusia iki sudarytos sutarties. Kaip žinia, sutarties aiškinimas lemia sutarties turinio supratimą. Tokiu atveju, integracijos išlygos 1 d. ir 2 d. prieštarauja viena kitai, nes iki sutarties sudarymo atsiradusią informaciją vistiek galima laikyti sutarties turinį nustatančia informacija. Manytina, kad dabartinis integracijos išlygos taisyklių reguliavimas yra neaiškus ir prieštaringas, dėl to keistinas.

Pastebėtina, kad aptariamasis integracijos išlygos reguliavimas lemia tai, kad nėra pakankamai aišku, koks integracijos santykis su ikisutartinės informacijos institutu, t.y. ar integracijos išlyga apskritai kalba apie ikisutartinę informaciją taip kaip ji reguliuojama BEPPST, kadangi žodis „ikisutartinis“ nėra minimas BEPPST 72 str.. Atsižvelgiant į tai, kad taisyklės reglamentuojančios ikisutartinius santykius nėra imperatyvios, darytina išvada, kad pasirinkus taikyti integracijos išlygą, ikisutartinė informacija nepatenka į sutarties turinį. Atitinkamai, integracijos išlygos taikymas, automatiškai panaikina ikisutartinių santykių numatomas teises ir pareigas (BEPPST 23 str., 69 str.). Ši pastraipa turi būti suprantama atsižvelgiant į prieš tai nurodytą aiškinimą, ar BEPPST 72 str. 2 d. laikytina sutarties turinį ar aiškinimą nustatančia taisykle.

Taip pat, jeigu remtumėmės *contra proferentum* taisykle aiškinant BEPPST 72 str. 1 d., kai norima nustatyti sutarties turinį, darytina išvada, kad jeigu rašytinėje sutartyje nėra numatyta integracijos išlyga, kad į sutartį yra įtrauktos jos visos sąlygos, tuomet visi anksčiau neįtraukti pareiškimai, įsipareigojimai ar susitarimai, kurie neprieštarauja sutarčiai, bet į ją yra neįtraukti,

yra sutarties dalis. Toks reguliavimas sukuria situaciją, kad šalys net to nežinodamos, bus automatiškai saistomos savo pareiškimų padarytų iki sutarties sudarymo, jeigu sutartyje nenumatys integracijos išlygos. Tai nesuderinama su BEPPST 66 str. nuostata numatančia, kad sutarties sąlygos visų pirma kyla iš šalių susitarimo, ir su Reglamento konstatuojamojoje 30 d. įtvirtintais sutarčių laisvės ir šalių autonomijos principais.

2.3.4.2. Individualiai neaptartų sutarčių sąlygų poįstatybinio reglamentavimo problematika

BEPPST 70 str. nurodo, kad: „Vienos šalies pasiūlytomis, bet individualiai neaptartomis sutarties sąlygomis, kaip apibrėžta 7 straipsnyje, prieš kitą galima remtis tik jeigu kita šalis apie jas žinojo arba jeigu sąlygas siūlanti šalis prieš sudarant sutartį arba ją sudarius ėmėsi protingų veiksmų, kad į jas atkreiptų kitos šalies dėmesį <...>“. Aptariama norma skirta šalių sąžiningumui užtikrinti, tame tarpe ir tai, kad stipresnioji šalis nepasinaudotų savo derybine galia prieš silpnesniąją pasiūlydama savo iš anksto parengtas ir individualiai neaptartas sąlygas. Manytina, kad toks reglamentavimas neatitinka komercinių santykių esmės ir BEPPST vėl nepagrįstai perkelia *Community Acquis* vartojimo srityje į komercinius santykius: „Individualiai neaptartų sąlygų nuostatos kyla iš vartojimo sutarčių teisės ir gali būti netinkamos sandoriams tarp prekiautojų“⁸⁷.

BEPPST 7 str. „Individualiai neaptartos sutarties sąlygos“ 1 d. nurodoma, kad: „Individualiai neaptarta laikoma sąlyga, kurios turiniui kita šalis negalėjo turėti įtakos.“, 2 d. konstatuota: „Kai viena šalis kitai šaliai pateikia sutarties sąlygų rinkinį, sąlyga nebus laikoma individualiai aptarta vien todėl, kad kita šalis ją pasirinko iš to rinkinio.“ Numatytas reguliavimas sąlygoja, kad didelė dalis sutarčių ir konkrečių sutarčių reikšminga dalis sąlygų, kurios paprastai laikytinos individualiai aptartomis, bus laikomos, kaip individualiai neaptartos sutartys ar jų nuostatos⁸⁸.

Visų pirma neaišku, kodėl yra darytina prielaida, kad MVĮ nesinaudoja standartinėmis sutartimis⁸⁹, ir būtent tik didesnė įmonė gali pateikti tokią sutartį. Standartinių sutarčių sąlygų

⁸⁷ McMeel G. Directorate – General for Internal Policies, Policy Department Citizens' Rights and Constitutional Affairs, „Unfair Contract Terms Provisions in CESL“ // 2012. // <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201205/20120530ATT46060/20120530ATT46060EN.pdf>; buvo prisijungta: 2013-12-09.

⁸⁸ Ten pat, P.10.

⁸⁹ Reglamento 2 str. d) apibrėžta standartinių sąlygų (sutarties) sąvoka: „standartinės sutarties sąlygos – keliems sandoriams su skirtingomis šalimis iš anksto parengtos ir šalių individualiai neaptartos sutarties sąlygos, apibrėžtos bendrosios Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisės 7 straipsnyje“.

naudojimas yra įprasta praktika tarp prekyautojų⁹⁰, dėl to jų naudojimo nereikėtų suvokti kaip vienos šalies padėtį apsunkinančią priemonę. BEPPST reguliavimas leidžia daryti prielaidą, kad jeigu sutartis nėra parengta „ant tuščio popieriaus lapo“, tuomet tokios sutarties sąlygos nebus laikomos individualiai aptartos. Tokio reguliavimo reikėtų vengti, kadangi be racionalaus pagrindo būtų apsunkintas sutarčių sudarymo procesas, ko pasekoje sutarčių sudarymas taptų ne tik ilgesnis, bet ir brangesnis procesas.

Remiantis BEPPST reguliavimu, standartinių sutarčių (ar sąlygų) naudojimas lemia tai, kad šalis pasiūlusi tokią sutartį visuomet atsidurs blogesnėje padėtyje, kadangi, jeigu kiekviena sutarties sąlyga nebuvo aptarta „žingsnis po žingsnio“ ji nėra laikytina individualiai aptarta (7 str. 2 d.) ir dėl to ja negalima remtis prieš kitą sutarties šalį. Toks reguliavimas be pagrindo perkelia atsakomybę šaliai, kuri pirmoji pasiūlo sutarties sąlygas kitai šaliai. Kartais, juk visai nebūtina aptarti visas sutarties sąlygas, jeigu rūpimas klausimas yra, sakykime, tik dalykas, kaina ar kokybė, dėl to, jeigu nebuvo derėtasi dėl kitų sutarties sąlygų, nereikėtų konstatuoti, jog jos nebuvo individualiai aptartos. Dabartinis reguliavimas neatitinka nusistovėjusios komercinių santykių praktikos: „Jeigu viena šalis pasiūlo standartines sutarties sąlygas <...>, daugumai komercinių subjektų, tai atrodytų kaip pavyzdys individualiai aptartų sutarties sąlygų (ir joks specialus traktavimas nebūtų pageidautinas)“⁹¹. Taigi BEPPST 70 str. gali būti teisinis pagrindas, kuriuo remiantis MVĮ (ar kita šalis, kuri priėmė, o ne pasiūlė standartines sąlygas) galės plačiai ginti savo teises, remiantis tuo, kad ji nebuvo tinkamai informuota apie tam tikras sąlygas. Toks reguliavimas pažeidžia šalių interesų pusiausvyros principą bei lems padidėjusius sutarčių sudarymo kaštus ir didesnę teisminių procesų skaičių. Pastebėtina, kad Pranešimo projekte BEPPST 70 str. siūloma panaikinti⁹².

Vienos konvencija, kurios tikslas yra reguliuoti komercinius sandorius nenumatė išimtinių taisyklių dėl individualiai neaptartų sąlygų, kadangi remiantis komercinių santykių subjektų statusu, individualiai neaptartų sąlygų institutas nėra aktualus. Komercinių santykių subjektai gali pagrįstai tikėtis, kokios bus sutarties nuostatos.

Apibendrinus šiame poskyryje nurodytas aplinkybes, darytina išvada, kad BEPPST šiek tiek plačiau ir išsamiau reguliuoja sutarties turinio taisykles, tačiau BEPPST neaiškumai reglamentuojant integracijos išlygą ir bereikalingai komplikuoja teisinę aplinką.

⁹⁰ Orgalime Position Paper, Comments on the Commission proposal ... // P.1.; International Chamber of Commerce on Commercial Law and Practice, Position on the European Commission proposal ... // P.5.; *supra* note 87, P.9.

⁹¹ *supra* note 87, P.10.

⁹² Pranešimo projektas, *supra* note 13, pakeitimas 121.

2.3.5. Nesąžiningų sutarties sąlygų instituto reglamentavimo problematika

BEPPST reguliuoja nesąžiningas komercinių sutarčių sąlygas (79-81, 86 str.). Nesąžininga sutarties sąlyga laikoma negaliojančia ir kitos šalies nesaisto (79 str. 1 d.), tokio reguliavimo netaikyti ar nuo jo nukrypti negalima (81 str.). Vienos konvencija nesąžiningų sutarties sąlygų nereglamentuoja.

BEPPST 86 str. 1 d. numatyta, kad: „Prekiautojų tarpusavio sutarties sąlyga yra nesąžininga pagal šį skirsnį tik jeigu: a) tai yra viena iš individualiai neaptartų sąlygų, kaip apibrėžta 7 straipsnyje, ir b) ji yra tokio pobūdžio, kad jos naudojimas akivaizdžiai nukrypsta nuo geros verslo praktikos ir prieštarauja sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės praktikos principui.“ Taigi, kad sąlygą pripažinti nesąžininga jai yra taikomas dviejų dalių testas. Individualiai neaptartos sąlygos yra analizuotos šio darbo 2.3.4.2. dalyje, dėl to plačiau nepasisakoma. Kita būtina aplinkybė siekiant pripažinti sąlygą nesąžininga – tokios sąlygos akivaizdus prieštaravimas sąžiningumui ir sąžiningai dalykinei praktikai⁹³. Nors ir numatoma, kad nesąžiningos sutarties sąlygos yra tos, kurios nukrypsta nuo geros verslo praktikos ir akivaizdžiai prieštarauja sąžiningumui ir sąžiningos dalykinės praktikos principui, tačiau manytina, kad numatytas reguliavimas nepakankamai aiškus, kadangi nustatyto sąžiningumo ir sąžiningos dalykinės principo turiniui reikalingi tam tikri aiškesni kriterijai bei egzistuojanti teismų praktika, tokios informacijos nebuvimas lemia, kad dabartinis reguliavimas gali būti teisminių ginčų šaltiniu: „Kas atsitiks šioje naujoje situacijoje, kai neegzistuoja jokia komercinė praktika iš kurios geroji praktika galėtų būti nustatyta?“⁹⁴. Tuo labiau, kad BEPPST 86 str. 2 d. numatyti kriterijai į kuriuos turi būti atsižvelgta vertinant sutarties sąlygos nesąžiningumą, ne itin reikšmingi, kadangi taip pat per daug abstraktūs. Dėl to pageidautinos aiškesnės taisyklės, nustatančios kriterijus, pagal kuriuos komercinės sutarties sąlyga laikytina nesąžininga⁹⁵.

Nors BEPPST ir numato tam tikrus nesąžiningų sutarčių sąlygų vertinimo kriterijus (86 str. 2 d.), bet kaip ir LR CK, nesąžiningos komercinės sutarties sąlygos laikytinos vertinamojo pobūdžio, dėl to, kas yra laikoma nesąžininga sąlyga kiekvienu atveju turi spręsti teismas vadovaudamasis bendraisiais civilinės teisės principais. LR CK vienintelė išimtis yra LR CK 6.67 str. 4 d. Šioje normoje nurodytas pavyzdinis sąrašas, kuomet laikoma, jog skolininkas yra nesąžiningas, tačiau remiantis šio sąrašo 4 d. galima nustatyti, kuriuo atveju ne

⁹³ Reglamento 2 str. b) d numatyta, kad: „sąžiningumas ir sąžininga dalykinė praktika – doro, atviro ir kitos šalies interesų paisymu grindžiamo elgesio, susijusio su atitinkamu sandoriu arba santykiais, standartas;“

⁹⁴ *Supra note 87*, P.13.

⁹⁵ Minimų taisyklių sąrašą galima rasti: *supra note 87*, P.14.

tik skolininkas, bet ir sutarties sąlyga laikoma nesąžininga: „įvykdymo, kurį pagal tą sandorį turėjo atlikti skolininkas, vertė žymiai viršija kitos sandorio šalies pateiktą įvykdymą (priešpriešinių įsipareigojimų disproporcija).“, - taigi tokia sąlyga, kuri numato žymų priešpriešinių įsipareigojimų disproporciją, laikytina nesąžininga.

Vienos konvencija nesąžiningų sutarties sąlygų nereglamentuoja. Tačiau atrodo, kad tai nėra reikšmingas praradimas, nes kadangi nesąžiningos sutarties sąlygos: „<...> yra aktualios vartojimo santykiuose, ir mažiau komerciniuose“⁹⁶. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes ir lyginant BEPPST su Vienos konvencija, negalima teigti, kad nustatytas nesąžiningų sąlygų reglamentavimas sukurtų pridėtinę vertę Vienos konvencijos atžvilgiu.

2.3.6. Susijusių paslaugų instituto reglamentavimo problematika

IVD nurodoma, kad Vienos konvencija nereguliuoja susijusių paslaugų sutarčių šalių pareigų ir gynybos būdų. Su tokias teiginiais sutikti negalima. Vienos konvencijos 3 str. 2 d. nurodoma, jog: „Ši Konvencija netaikoma sutartims, kuriose prekes tiekiančios šalies įsipareigojimų didesniąją dalį sudaro darbo atlikimas ar kitų paslaugų atlikimas.“ Nors ir nėra nurodyta tiesiogiai, tačiau Vienos konvencijos nuostatos yra taikomos susijusioms paslaugoms, jeigu tik jos nesudaro didesnės vertės, negu pagrindinės sutarties vertė. Specialios nuostatos, skirtos vien susijusioms paslaugoms reguliuoti nėra nustatytos, dėl to susijusioms paslaugoms taikoma tos pačios nuostatos, kaip ir prekių pirkimui – pardavimui.

Susijusios paslaugos BEPPST reglamentuojamos panašiai, kaip ir prekių pirkimas – pardavimas⁹⁷, tačiau atskiro skyriaus inkorporavimas į BEPPST, kuris reguliuoja susijusias paslaugas yra vertintinas teigiamai. Paslaugų teikimas ir prekių pirkimas – pardavimas nėra tas pats teisinis santykis, ir specialus reguliavimas suteikia aiškumo. BEPPST numato paslaugų teikėjui pareigą pasiekti rezultata (148 str.), pareigą užkirsti kelią žalai atsirasti (149 str.), įspėti apie nenumatytas arba ekonomiškumo neatitinkančias išlaidas (152 str.), reguliuoja įvykdymą trečiojo asmens veiksmais (150 str.) ir patekimą į kliento (pirkėjo) patalpas (154 str.) ir kt.

BEPPST susijusi paslauga apibrėžta, kaip su prekių pirkimo – pardavimo sutartimi susijusi paslauga, pavyzdžiui, instaliavimas, priežiūra, remontas arba kiti darbai, ir į kurios turinį nepatenka gabenimo, mokymo, telekomunikacijų aptarnavimo ir finansinės paslaugos sutartys (Reglamento 2 str. m) d.)⁹⁸. Tačiau susijusiai paslaugai nėra taikomas joks vertės kriterijus

⁹⁶ Ulrich Magnus. CISG and CESL ... // P.236.

⁹⁷ Ten pat.

⁹⁸ Pranešimo projekto pakeitimu 41, į susijusių paslaugų apibrėžimą siūloma įtraukti ir saugojimo paslaugą.

pagrindinės sutarties atžvilgiu, dėl to kyla klausimas ar galima taikyti BEPPST, kai pavyzdžiui, pirkimo – pardavimo sutarties vertė 20 %, susijusių paslaugų – 80 %?

Remiantis BEPPST 152 str. „Pareiga įspėti apie nenumatytas arba ekonomiško neatitinkančias išlaidas“ gali būti padaryta išvada, kad vertės santykis tarp pagrindinės sutarties ir susijusių paslaugų sutarties nėra svarbus. 152 str. 1 d. b) p. numatyta, kad: „Paslaugų teikėjas privalo klientą įspėti ir siekti jo pritarimo veiksams, jeigu susijusios paslaugos kaina viršytų prekių arba skaitmeninio turinio vertę po susijusios paslaugos suteikimo, kiek tai paslaugos teikėjui žinoma.“, - tai reiškia, kad BEPPST taikoma ir tuomet, kai pagrindinės sutarties vertė yra mažesnė nei susijusios⁹⁹. Kalbant apie susijusių paslaugų teikimą pagal Vienos konvenciją, būtinas kriterijus jos taikymui yra, kad susijusi paslauga nesudarytų didesniosios dalies įsipareigojimų, negu pagrindinė sutartis. Visgi minėta norma gali būti suprantama ir kaip taisyklės išimtis. Pageidautinas aiškesnis BEPPST reglamentavimas. Vienos konvencijoje atitinkama situacija išspręsta paprastai – 3 str. 2 d. numatyta, kad: „Ši Konvencija netaikoma sutartims, kuriose prekes tiekiančios šalies įsipareigojimų didesniąją dalį sudaro darbo atlikimas ar kitų paslaugų suteikimas“.

Diskutuotina ar numatytas reguliavimas neišplečia BEPPST taikymo apimties per plačiai. BEPPST visų pirma yra orientuota ir parengta siekiant reguliuoti į pirkimo – pardavimo sutartis (nors susijusioms paslaugoms ir skirtos atskiros normos), o ne paslaugų teikimą. Šio darbo autoriaus nuomone, atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, būtų pagrįsta numatyti vertės kriterijų, kuris būtų taikomas susijusioms paslaugoms, pagrindinės sutarties atžvilgiu, sprendžiant ar galima taikyti BEPPST konkrečiai sutarčiai.

Analizuojant BEPPST nuostatas, pritartina nuomonei, kad nėra aišku ar sutarties šalys gali taikyti BEPPST vien tik pirkimo – pardavimo sutarčiai, o susijusioms paslaugoms taikyti kitą teisę ir atvirkščiai¹⁰⁰. Aiškinant Reglamento 5 str. konstrukciją: „Bendroji Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė gali būti taikoma: a) pirkimo – pardavimo sutartims; <...> c) susijusioms paslaugų sutartims, neatsižvelgiant į tai, ar už paslaugą buvo sutarta atskira kaina.“, - manytina, kad BEPPST galima taikyti vien tik susijusių paslaugų sutarčiai reguliuoti, nepriklausomai nuo to, kokia teisė taikoma prekių pirkimo – pardavimo sutarčiai, ir atvirkščiai. Tačiau BEPPST 9 str. 1 d. leidžia nurodyta prielaida suabejoti, kadangi: „Kai sutartyje numatytas ir prekių pirkimas – pardavimas <...>, ir susijusios paslaugos teikimas, IV dalies normos taikomos šalių, veikiančių kaip prekių <...> pardavėjas ir pirkėjas, pareigoms ir teisių gynimo priemonėms, o V dalies normos – šalių, veikiančių kaip paslaugų teikėjas ir klientas,

⁹⁹ Visgi klausimas dėl BEPPST taikymo, kai verčių skirtumas yra itin didelis nėra aiškiai atsakytas.

¹⁰⁰ Ulrich Magnus. CISG and CESL ... // P.232.

pareigoms ir teisių gynimo priemonėms.“, - taigi susidaro įspūdis, kad kai pagrindinei sutarčiai yra taikoma BEPPST, tuomet BEPPST taikoma ir susijusių paslaugų sutarčiai.

Pastebėtina, kad BEPPST 9 str. 1 d. įneša sumaištį ir dėl to, jog nurodoma, kad šis instrumentas taikomas būtent tada, kai toje pačioje sutartyje yra numatytas ir prekių pirkimas – pardavimas ir susijusios paslaugos teikimas. Tuo tarpu Reglamente apibrėžiant susijusią paslaugą numatyta, kad susijusi paslauga – su prekėmis susijusi paslauga, kurią prekių pardavėjas suteikia pagal pirkimo – pardavimo sutartį arba atskirą susijusią paslaugų sutartį, sudarytą kartu su pirkimo – pardavimo sutartimi (Reglamento 2 str. m) d.). Dėl to remiantis BEPPST galima daryti prielaidą, kad susijusiai paslaugai privalo būti taikoma BEPPST (kitos teisės taikyti negalima), kai susijusi paslauga numatyta būtent pirkimo – pardavimo sutartyje, o ne atskiroje sutartyje (nors ir sudarytoje kartu su pirkimo – pardavimo sutartimi ar prie pirkimo – pardavimo sutarties). Tuo tarpu, kai susijusi paslauga numatyta kitoje, o ne pirkimo – pardavimo sutartyje, tuomet pirkimo – pardavimo ir susijusioms sutartims gali būti taikoma skirtinga teisė. Visgi, vargu ar toks buvo tikrasis BEPPST rengėjų tikslas, dėl to esančius neaiškumus reikėtų eliminuoti.

Atsižvelgiant į nurodytus aplinkybes, manytina, kad būtų racionalu nustatyti tam tikrą vertės kriterijų tarp pagrindinės ir susijusios paslaugų sutarties tam, kad būtų galima taikyti BEPPST. Atsižvelgiant į dabartinį reguliavimą, aiškiai nurodyti: (i) kad joks vertės kriterijus tarp pagrindinės ir susijusios sutarties vertės nėra nustatytas ir (ii) nustatyti ar BEPPST gali būti taikoma bet kuriai sutarčiai (pagrindinei ar susijusių paslaugų), ar BEPPST taikoma abiems sutartims kartu ir nuo tokio reguliavimo nukrypti negalima.

2.3.7. Senaties institutas

Teigiamai vertintina, kad BEPPST nuspręsta nustatyti senaties instituto taisykles (178-186, 52 str?). Vienos konvencijoje senatis nėra reglamentuojama, dėl to senatis yra reguliuojama arba atitinkamos nacionalinės teisės, arba Jungtinių Tautų konvencijos dėl ribotų terminų tarptautinėje prekių prekyboje, kurią yra ratifikavusi tik viena trečioji Vienos konvencijos narių.

BEPPST nustatytas trumpas senaties terminas – dveji metai, ilgas senaties terminas – dešimt metų¹⁰¹ (179 str.). „Trumpas senaties terminas prasideda nuo momento, kai kreditorius sužinojo arba turėjo sužinoti apie aplinkybes, dėl kurių galima pareikšti tam tikra reikalavimą“ (180 str. 1 d.). „Ilgas senaties terminas prasideda nuo momento, kai skolininkas turėjo įvykdyti

¹⁰¹ Pranešimo projekte 193 pakeitimu dėl mažos praktinės ilgo senaties termino reikšmės numatyta jį sutrumpinti iki 6 – erių metų.

prievolę <...>“ (180 str. 2 d.), - šis terminas apima tas situacijas, kai kreditorius nežinojo ir negalėjo žinoti apie jo pažeistą teisę. Manytina, kad trumpas senaties terminas yra racionalus, tačiau teigiamai vertintinas ilgo senaties termino sutrumpinimas iki šešerių metų. Trumpas senaties terminas garantuoja tai, kad šalis žinodama apie sutarties pažeidimas bus suinteresuota greitai išspręsti ginčą, nes jei per dvejus metus nebus kreiptasi į ginčus nagrinėjančią instituciją, sueis senaties terminas.

BEPPST 186 str. 1 d. sutarties šalims užtikrina teisę pakeisti senaties terminų trukmę. Tačiau trumpas senaties terminas negali būti trumpesnis nei vieneri metai arba ilgesnis nei dešimt metų, o ilgas senaties terminas negali būti trumpesnis nei vieneri metai arba ilgesnis nei trisdešimt metų (BEPPST 186 str. 2-3 d.). Pranešimo projekte nenumatyta, kad BEPPST 186 str. keičiamas atsižvelgiant į trumpinamą ilgo senaties termino trukmę, bet yra pagrįsta manyti, kad šioje normoje terminai negalės būti pratęsti ilgesniam nei šešerių metų terminui. Teigiamai vertintina tai, kad šalys gali pakeisti senaties terminus, tačiau tai, kad sutarties šalys negali numatyti trumpesnio senaties termino nei vieneri metai vertintina neigiamai, nes sutarties šalys gali būti suinteresuotos numatyti trumpesnius senaties terminus. Pavyzdžiui, Lietuvoje pakeisti ieškinio senaties terminus yra draudžiama (CK 1.125 str. 12 d.), tačiau yra numatytas sutrumpintas šešių mėnesių ieškinio terminą ieškiniams dėl netesybų (baudos, delspinigių) išieškojimo ir ieškiniams dėl parduotų daiktų trūkumų (CK 1.125 str. 5 d.).

Atsižvelgiant į kritiką dėl minimalaus senaties termino trukmės, teigiamai vertintinas senaties terminų reguliavimas derybų atveju, kuris nurodo, kad „jeigu šalys derasi dėl teisės arba aplinkybių, iš kurių gali kilti su teise susijęs reikalavimas, visi senaties terminai baigiasi ne anksčiau nei praėjus vieneriems metams po paskutinio derybų susitikimo arba po vienos iš šalių pranešimo kitai šaliai apie nenorą tęsti derybas“ (182 str.). Taip pat yra numatyta, kad senaties terminai yra sustabdomi, kai pradedamas teismo procesas, iki tol kol bus užbaigta byla (181 str. 1-2 d.). „1 ir 2 dalys su atitinkamais patikslinimais¹⁰² taikoma arbitražo procedūrai, tarpininkavimo procedūrai, procedūrai, pagal kurią abi šalys klausimo sprendimą ir galutinio sprendimo priėmimą perduoda trečiajam asmeniui, ir visoms kitoms procedūroms, kuriomis siekiama sprendimo dėl teisės arba norint išvengti nemokumo“ (181 str. 3 d.). Tarpininkavimas apibrėžiamas, kaip: „<...> struktūruota procedūra, nesvarbu, kaip pavadinta ir kam pavesta, pagal kurią dvi ar daugiau ginčo šalių, padedamos tarpininko, savo noru stengiasi pasiekti susitarimą dėl ginčo sprendimo. <...>“ (181 str. 4 d.). Senaties termino sustabdymo taisyklių taikymas

¹⁰² Ką reiškia „atitinkami patikslinimai“ Pasiūlyme nenurodyta.

laikytinas orientuotu į verslą, kadangi jos privalomos ne tik valstybinį statusą turinčioms teisminėms institucijoms.

Pastebėtina, kad BEPPST V skyriaus „Valios trūkumai“ 52 str. reguliuoja terminą per kurį gali būti nuginkijama sutartis pranešimu kitai šaliai: šešių mėnesių terminas taikomas klaidos atveju ir vienerių metų terminas taikomas apgaulės, grasinimų ar piktnaudžiavimo atveju. Manytina, kad BEPPST 52 str. numatyti terminai atitinka senaties prasmę, tačiau dėl to, kad jie skirti sutarties nuginkijimu pranešimu kitai šaliai, o ne kreipiantis į teismą, yra nurodyti prie V skyriaus „Valios trūkumai“, o ne XVIII skyriaus „Senatis“. Visgi, atsižvelgiant į tai, kad 52 str. numatyti terminai atitinka senaties instituto esmę, manytina, kad jie turėtų būti nurodyti senatį reglamentuojančiame institute.

Lyginant BEPPST reglamentavimą su LR CK taisyklėmis, matyti, kad ieškinio senaties institutas yra gerokai modernesnis. Be to reikšmingai skiriasi ieškinio senaties terminai (LR CK 1.125 str. 5 d.). Atsižvelgiant į tai, kad Vienos konvencija senaties terminų nereglamentuoja, reikšminga įvertinti, kurios šalies nacionalinė teisės reguliuos senaties klausimą, nes pavyzdžiui remiantis Lietuvos teise pakeisti ieškinio senaties terminus yra draudžiama (LR CK 1.125 str. 12 d.), taigi Vienos konvencijos taikymas gali lemti tai, kad pardavėjas bus daug geresnėje padėtyje, negu būtų taikoma BEPPST.

BEPPST įtvirtintas modernus senaties institutas. Senaties institutas yra svarbi sutartinių santykių dalis, dėl to manytina, kad BEPPST aptariamu aspektu yra pranašesnė nei Vienos konvencija.

2.4. BEPPST institutų, kurie Komisijos nebuvo identifikuoti, kaip suteikiančiais pranašumą prieš Vienos konvenciją, reglamentavimo problematika

Prekių kokybės ir teisių gynybos būdų institutų reglamentavimas nebuvo Komisijos identifikuotas, kaip pranašesnis už tą, kuris numatytas Vienos konvencijoje, tačiau tam tikra problematika egzistuoja dėl turi būti aptarta.

2.4.1. Sutarties aiškinimo instituto reglamentavimo problematika

BEPPST III dalies 6 skyriaus taisyklės reglamentuoja sutarties aiškinimą. Teigiamai vertintina BEPPST numatyta iniciatyva sutartinius santykius aiškinti remiantis tikrąja šalių valia, o ne vien gramatiniu sutarties aiškinimu, BEPPST 58 str. 1 d. nurodoma, kad: „Sutartis turi būti

aiškinama atsižvelgiant į bendrą šalių valią net jei ji skiriasi nuo įprastinės sutartyje vartojamų žodžių ir jų junginių reikšmės“. Tačiau BEPPST minėta norma yra abstrakti, dėl to turi būti patikslinta, kas yra padaryta BEPPST 59 str., pateikiant išsamų sąrašą į ką privaloma „visų pirma“ atsižvelgti aiškinant sutartį. Abejonių kelia ir tai, jog aiškinant sutartį visų pirma atsižvelgiama į: preliminarias derybas, atitinkamoje veiklos srityje nusistovėjusią žodžių ar jų junginių reikšmę, šalių tarpusavio santykių praktiką ir kt., tačiau nėra nurodoma, kad visų pirma turėtų būti atsižvelgiama į sutarties tekstą, o ne kitas aplinkybes aiškinant sutartį. Ko gero teismų praktika, vėliau konstatuotą, kad visų pirma turi būti atsižvelgta į sutarties tekstą, bet dabartinis reguliavimas to nenumato.

Pavyzdžiui, jeigu preliminarių derybų metu yra numatytos esminės ar kitos sutarties sąlygos, kurios skiriasi nuo numatytų pagrindinėje sutartyje, kilus ginčui šalys vis tiek gali remtis preliminariomis derybomis ir atitinkamai teismui kyla pareiga jas lygiaverčiai vertinti kartu su kitomis aplinkybėmis. Manytina, kad tai nėra racionalu, be to be pagrindo pažeidžia sutarties laisvės ir šalių autonomijos principus. Šio darbo autorius nebando paneigti, kad preliminarios derybos yra nereikšminga aplinkybė aiškinant sutartį, tačiau vargu ar galima visų pirma kreipti dėmesį į preliminarias derybas, o ne sutarties tekstą. Tas pats pasakytina ir apie kitas sutarties aiškinimo sąlygas numatytas BEPPST.

Atkreiptinas dėmesys į Lietuvos civilinę teisę, kaip gerą pavyzdį, reguliuojant sutarties aiškinimą. Panaši nuostata į BEPPST 59 str. yra įtvirtinta ir LR CK 6.193 str. 1 d., nurodanti, kad: „<...> aiškinant sutartį, pirmiausia turi būti nagrinėjami tikrieji sutarties šalių ketinimai, o ne vien remiamasi pažodiniu sutarties teksto aiškinimu“. Tačiau LR CK nenumato, kad aiškinant sutartį visų pirma turi būti atsižvelgta į kitas aplinkybes, o ne sutarties tekstą. Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje nurodoma, kad: „Pagal CK 6.193 straipsnio 1 dalį, jeigu šalių tikrųjų ketinimų negalima nustatyti, tai sutartis turi būti aiškinama atsižvelgiant į tai, kokią prasmę jai tokiomis pat aplinkybėmis būtų suteikę analogiški šalims protingi asmenys. Nurodytas principas reiškia, kad, esant lingvistinės sutarties teksto reikšmės ir šalių tikrųjų ketinimų skirtumui, pirmenybę reikia teikti šalių ketinimams, kuriuos šalys, sudarydamos sutartį, turėjo omenyje. Kita vertus <...> šio principo nereikėtų pernelyg suabsoliutinti. Jeigu šalių ketinimai nesutampa, didesnę reikšmę turi sutarties tekstas, todėl svarbesnė yra sutarties teksto lingvistinė analizė, nes ji gali padėti nustatyti, kurios šalies ketinimai atitinka sutarties lingvistinę prasmę“¹⁰³.

Manytina, kad ir BEPPST turėtų būti reglamentuojamas ta kryptimi, kaip nurodoma Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje: kai bendra valia, kuri skiriasi nuo sutarties teksto,

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 5 d. nutartis Nr. 3K-3-92/2013, 2012 m. birželio 8 d. nutartis, Nr. 3K-3-285/2012.

sutampa, tuomet vadovaujamosi ta bendra valia, tačiau kai bendra valia nesutampa, tuomet vadovaujamosi būtent: „<...> sutarties teksto lingvistine analize, kaip objektyviausiai atspindinčia tikrąją šalių valią dėl priimtų įsipareigojimų turinio, ir pagal tai kvalifikuoti jų susitarimą“¹⁰⁴. Tokios pačios nuomonės laikosi ir ES vidaus reikalų generalinis direktoratas: „<...> kai sutarties tekstas yra aiškus, teismas turėtų labai nenoriai nukrypti nuo šalių pasirašyto sutartinio dokumento teksto tiesioginės reikšmės“¹⁰⁵.

Aiškinant sutarties šalių valią Vienos konvencijoje, nurodoma, kad: „Šios Konvencijos tikslais pareiškimai ir kitoks šalies elgesys aiškinami pagal jos ketinimą, jeigu kita šalis žinojo arba negalėjo nežinoti, koks buvo tas ketinimas.“ (8 str. 1 d.), tačiau tai nereiškia, kad galima nukrypti nuo sutarties teksto, jei šalies elgesys po jos sudarymo pasikeičia. Ši nuostata taikoma tuomet, kai šalies tikroji valia negali būti aiškiai nustatyta iš sutarties teksto, o kitai sutarties šaliai tikroji valia negalėjo būti nežinoma. Tuomet būtų pagrįsta remtis kitais šaltiniais (nei sutarties tekstu), nustatinėjant šalių tikrąją valią. Aiškinant šalių nesutarimus, tokios sutarties aiškinimo sistemos yra laikomasi Vokietijoje, Nyderlanduose, Anglijoje¹⁰⁶ bei, kaip detalčiau nurodyta šiame darbe, Lietuvoje. Taigi, siekiant išvengti neaiškumų, siūlytina tikslinti BEPPST 59 str. nurodant, kad siekiant nustatyti tikrąją šalių valią, reikia remtis sutarties teksto lingvistine analize ir tik, kai iš to negalima numatyti tikrosios (bendros) šalių valios, remtis kitomis šalių valią leidžiančiomis nustatyti aplinkybėmis.

Kritikuotina ir BEPPST 65 str. norma nurodanti, kad: „Kai abejojama dėl sutartyje <...> individualiai neaptartos sąlygos <...> reikšmės, ji aiškinama šią sąlygą pasiūliusios šalies nenaudai“. Tokia nuostata suponuoja, kad šaliai pateikus iš anksto parengtą ar standartinę sutartį (sutartį, kuriai kita šalis negalėjo daryti įtakos), tuomet ginčo atveju, tokios sutarties nuostatos aiškinamos ją pasiūliusios šalies nenaudai. Tai nelaikytina teisingu interesų pusiausvyros paskirstymu, kadangi nepagrįstai apsunkinama viena šalis¹⁰⁷. Patartina vadovautis Anglijos teise, kurioje naudojama *contra proferentem* taisyklė, nurodanti, kad neaiškios, nepalankios sutarties nuostatos turi būti aiškinamos prieš tą šalį, kuri jomis remiasi, o ne prieš tą šalį, kuri pasiūlė taikyti atitinkamą sąlygą, individualiai jos neaptarus¹⁰⁸. Šio darbo autoriaus nuomone tokia taisyklė turėtų būti įtvirtinta ir Lietuvos teisėje, kadangi dabartinis reguliavimas (CK 6.193 str. 4 d.) atitinka BEPPST.

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 12 d. nutartis Nr. 3K-3-127/2013.

¹⁰⁵ *Supra note* 87, P.11.

¹⁰⁶ Allen & Overy LLP. Response to the publication ... // P.12.

¹⁰⁷ Apie individualiai neaptartas sąlygas plačiau žiūrėti 2.3.4.2. dalį.

¹⁰⁸ Allen & Overy LLP. Response to the publication ... // P.11.

2.4.2. Prekių kokybės instituto problematika

Esminis prekių pirkimo – pardavimo sutarties elementas yra jos objektas, dėl to neabejotina, kad prekių pirkėjui yra ypač aktualu, jog sutarties objektas atitiktų sutartyje numatytus reikalavimus. BEPPST ir Vienos konvencijos kokybę reglamentuojančios nuostatos nurodo, kad prekė turi atitikti sutartyje numatytas sąlygas, o jeigu sutartyje neaparta, tuomet atitikti tai, ko protinga šalis įprastomis sąlygomis galėjo tikėtis, įskaitant įprastų savybių turėjimą ir galėjimą prekę naudoti pagal paskirtį, supakavimą ir kt. (BEPPST 99, 100 str., Vienos konvencijos 35 str.). Be abejo, kiekvienas pirkėjas tikisi (išskyrus, kai sutartyje numatyta priešingai), kad jo gautos prekės bus nesuvaržytos jokiais trečiųjų asmenų teisėmis (BEPPST 102 str., Vienos konvencijos 42 str.).

BEPPST skirtingai nei Vienos konvencija numato, kad trečiųjų asmenų teisės yra priskirtinos prie daikto kokybės reikalavimų. BEPPST 99 straipsnyje „Atitiktis sutarties sąlygoms“ numatyta, kad daiktas laikomas tinkamos kokybės, kai atitinka ir 102 straipsnį, nurodantį, kad prekės turi būti nesuvaržytos trečiųjų asmenų. Tai reiškia, kad pagal BEPPST ir tuo atveju, kai prekė, kaip fizinis objektas, atitinka visus sutarties reikalavimus, tačiau yra suvaržyta trečiųjų asmenų teisėmis, pirkėjas galės gintis teisių gynbos būdais taikomais tuomet, kai prekė neatitinka kokybės reikalavimų. Vienos konvencijoje atitinkamas kriterijus dėl trečiųjų asmenų teisių nėra laikomas prekės kokybės reikalavimu. LR CK įtvirtintas reguliavimas atitinka Vienos konvencijos nuostatas, kadangi remiantis CK 6.321 str. ir 6.333 str. reikalavimus, trečiųjų asmenų teisės į parduodamą daiktą nėra laikytinos daikto kokybę apibrėžiančiu elementu. Šio darbo autoriaus nuomone trečiųjų asmenų reikalavimų į sutarties objektą nereikėtų laikyti kriterijais, apibūdinančiais sutarties objekto kokybę.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad vadovaujantis BEPPST, jeigu sutarties šalys sutartyje nebus aptarusios sutartyje tam tikrų sąlygų ir jeigu nebus nurodyta priešingai, sutarčiai bus taikoma ikisutartinė informacija, kuri apima ir prekės savybių reikalavimus (BEPPST 69 str., 100 str. f) ir g) d.). Jeigu minėtų reikalavimų pardavėjas neįvykdys, tuomet prekė bus laikoma turinčia trūkumą. Kaip minėta, atrodo, kad toks reglamentavimas numato neproporcingai dideles pareigas pardavėjui, tačiau galimai yra siekiama MVĮ apsaugos.

Atitinkamai, BEPPST numatytas reguliavimas sukuria daugiau pareigų pardavėjui, negu numatyta Vienos konvencijoje ir tai atitinkamai garantuoja geresnę apsaugą pirkėjui (nors tai ir prieštarauja BEPPST tikslui skatinti MVĮ vykdyti prekybą kitose Valstybėse narėse). Sutiktina, kad tai išbalansuoja racionalią interesų pusiausvyrą numatytą Vienos konvencijoje: „Daugiau nei

abejotina ar verta iš naujo paskirstyti balansą numatytą Vienos konvencijoje¹⁰⁹. Be to, tai nesuderinama ir su BEPPST tikslu skatinti ES prekybą, ginant būtent MVĮ interesus. Vargiai ar MVĮ ryžtųsi eksportuoti prekes ir taikyti tokias taisykles, kurios numato joms daugiau pareigų, nei pavyzdžiui Vienos konvencija ar nacionalinė teisė, kad ir kurios sutarties šalies teisė tai būtų.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, manytina, kad BEPPST turėtų būti atstatyta teisių ir pareigų pusiausvyrą.

2.4.3. Teisių gynbos būdų instituto reglamentavimo problematika

Sutarties objektui neatitikus kokybės reikalavimų BEPPST užtikrina šias pirkėjo gynbos priemones: reikalauti įvykdyti prievolę, pašalinti prekės trūkumus ar pakeisti prekes, sustabdyti prievolės vykdymą, sumažinti kainą, nutraukti sutartį ir reikalauti nuostolių atlyginimo (106 str. 1 d.). Tokios pačios pirkėjo teisės yra įtvirtintos ir Vienos konvencijoje (45 str.). Šiame poskyryje bus detaliau aptartas reikalavimas pakeisti prekę ir termino trūkumams ištaisyti reglamentavimas.

2.4.3.1. Reikalavimas pakeisti prekę

BEPPST reguliavimas dėl reikalavimo įvykdyti prievolę natūra, o būtent pakeisti prekę, yra palankesnis pirkėjui, negu atitinkamas reguliavimas Vienos konvencijoje. BEPPST 106 str. 1 d. a) p. nurodo, kad: „Tais atvejais, kai pardavėjas neįvykdo prievolės, pirkėjas gali reikalauti įvykdyti prievolę, įskaitant <...> prekių <...> trūkumų pašalinimą arba pakeitimą <...>.“ Teisė reikalauti įvykdyti prievolę pirkėjui atsiranda visais atvejais (išskyrus toliau nurodytas išimtis) nepriklausomai nuo sutarties pažeidimo laipsnio, kadangi BEPPST 110 str. nenumato, kad turi būti esminis sutarties pažeidimas. Įvykdymo negali būti reikalaujama tais atvejais, kai: „(a) įvykdymas būtų neįmanomas ar yra neteisėtas arba (b) įvykdymo našta arba išlaidos būtų neproporcingos naudai, kurią pirkėjas gautų“ (110 str. 3 d.). Taigi net ir neesant esminio sutarties pažeidimo, pirkėjas tinkamai pranešęs pardavėjui (122 str.) apie neatitikį gali ne tik reikalauti nuostolių atlyginimo ar trūkumų ištaisymo, bet ir prekių pakeitimo, aišku, turi būti paisoma minėtų išimčių. Reglamentavimas yra ganėtinai palankus pirkėjui. Manytina, kad BEPPST reguliavimas yra panašus į LR CK 6.334 str. 1 d. 1) p. numatytą pirkėjo teisę reikalauti, jog netinkamos kokybės daiktas būtų pakeistas tinkamos kokybės daiktu visais atvejais, išskyrus, kai

¹⁰⁹ Ulrich Magnus. CISG and CESL ... // P.247.

trūkumai yra nedideli arba jie atsirado dėl pirkėjo kaltės. Tiek BEPPST, tiek CK nereikalauja esminio sutarties pažeidimo.

Kalbant apie prekių pakeitimą pagal Vienos konvencijos reglamentavimą, joje yra numatyta, kad: „Jeigu prekės neatitinka sutarties, pirkėjas gali pareikalauti prekių pakeitimo tik tada, kai toks neatitikimas sudaro esminį sutarties pažeidimą“¹¹⁰ (46 str. 2 d.). Tokiu atveju, pirkėjo prašymu per protingą terminą nuo prekių gavimo (39 str.), pardavėjas savo sąskaita gali pašalinti prievolių nevykdymo trūkumus, jeigu jis gali tai padaryti protingai neuždelsdamas ir nesukeldamas pirkėjui neprotingų nepatogumų (48 str. 1 d.). Taigi, pardavėjas nėra be pakankamo pagrindo apsunkinamas pareiga pakeisti prekę. Visgi, neprotingas uždelsimas ir neprotingų nepatogumų sukėlimas, nebūtinai gali reikšti esminį sutarties pažeidimą nurodytą Vienos konvencijos 25 str. Tokiu atveju, pirkėjas būtų be pagrindo apsunkintas, negalėdamas reikalauti pakeisti sutarties objektą.

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes matyti, kad BEPPST yra pirkėjui palankesnė teisė, negu Vienos konvencija, tačiau pastaroji racionaliau paskirsto teises ir pareigas esant sutarties pažeidimui dėl prekės kokybės. Visgi, taikant Vienos konvenciją, pirkėjas tam tikrais atvejais gali nepagrįstai atsidurti prastesnėje situacijoje, kai pardavėjas nevykdo įsipareigojimų ir per papildomą terminą. Dėl to, atsižvelgiant į komercinių santykių esmę bei jų dalyviams keliamus reikalavimus, manytina, kad Vienos konvencija turėtų numatyti didesnę apsaugą pirkėjui, kai nėra vykdomi įsipareigojimai ir per papildomą terminą, o BEPPST racionaliau paskirstyti galimas rizikas, numatant aiškius kriterijus, kuriais vadovaujantis pirkėjas gali prašyti pakeisti prekę, nes dabartinis reguliavimas gali sudaryti teise piktnaudžiauti teisių gynbos priemone.

2.4.3.2. Terminas trūkumams ištaisyti

Šio darbo autoriaus nuomone, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kaip reguliuojamas terminas prekių trūkumams ištaisyti. BEPPST numato pardavėjui protingą terminą trūkumams ištaisyti (109 str. 5 d.), tačiau pirkėjas įgyja teisę nepriimti trūkumų ištaisymo „jeigu trūkumų negalima ištaisyti nedelsiant ir nesukeliant pirkėjui didelių nepatogumų“ (109 str. 4 d. a) p.). Manytina, kad sąvoka „dideli nepatogumai“ yra neaiški, dėl to turi būti tikslintina, siekiant išvengti galimų ginčų tarp šalių. Pavyzdžiui, ar remiantis dideliais nepatogumais galima atsisakyti priimti trūkumų ištaisymą, kai nepatiriami reikšmingi nuostoliai, arba sandoris nepraranda prasmės pirkėjui? Ar dideliems nepatogumams yra taikomas protingumo standartas, ar turima mintyje

¹¹⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Vienos konvencijos 28 str. teismas yra įpareigojamas taikyti prievolės įvykdymą natūra tik tuo atveju, jeigu tokia gynbos priemonė yra numatyta teismo, kuris nagrinėja bylą, nacionalinėje teisėje.

kažką kito? Aiškumo reikalauja ir sąvoka „nedelsiant“. Pavyzdžiui, jeigu pardavėjas negali ištaisyti trūkumų nedelsiant, tačiau pirkėjas net neturi poreikio, kad trūkumai būtų ištaisyti nedelsiant vis tiek įgyja teisę nepriimti įvykdymo? Neatrodo pagrįsta. Tai tik nepagrįstai apsunkina pardavėjo padėtį ir iškraipo interesų pusiausvyros principą.

Vienos konvencijoje, aptariant prekių trūkumų ištaisymą, nurodyta, kad: „Pardavėjas <...> gali savo sąskaita pašalinti <...> prievolių nevykdymo trūkumą, jeigu jis gali tai padaryti protingai neuždelsdamas ir nesukeldamas pirkėjui neprotingų nepatogumų ar netikrumo <...>“ (48 str. 1 d.). Taigi, nors protingumas irgi priklauso nuo tam tikrų aplinkybių ir yra vertinamasis dalykas, tačiau Vienos konvencija trūkumų ištaisymą reglamentuoja aiškiau, kadangi vartojama įprasta teisinė kalba.

Atkreiptinas dėmesys, kad situacija, kai pardavėjas negalės ar neištaisys trūkumų nedelsiant ir nesukeliant pirkėjui didelių nepatogumų, nebus laikoma esminiu sutarties pažeidimu. Dėl to yra pageidautinas išsamesnis loginio pagrindo paaiškinimas tarp negalėjimo ištaisyti trūkumų nedelsiant ir nesukeliant pirkėjui didelių nepatogumų ir sutarties negaliojimo dėl esminio sutarties pažeidimo, kadangi trūkumų neištaisymas nedelsiant ir sukeliant pirkėjui didelius nepatogumus atrodo panašus į esminį sutarties pažeidimą. Visgi taip nėra.

Esminis sutarties pažeidimas yra reguliuojamas BEPPST 109 str. 4 d. c) p., kuriame numatyta, jog: „Pirkėjas gali nepriimti pasiūlymo ištaisyti trūkumus, jeigu vėlavimas įvykdyti prievolę prilygtų esminiam neįvykdymui“. Esminio sutarties pažeidimo esmė yra tokia, kad sutarties vykdymas pirkėjui praranda prasmę, t.y. jis negauna tai ko tikėjosi ir/arba negalima tikėtis, kad gaus tai ateityje. Darytina išvada, kad pirkėjo reikalavimu neįvykdžius trūkumų ištaisymo nedelsiant ir nesukeliant pirkėjui nepagrįstų nepatogumų, pirkėjui sutarties įvykdymas nepraras prasmės, t.y. jis nebus esminis (jei manytume priešingai, BEPPST 109 str. 4 d. a) p. egzistavimas neturėtų jokio pagrindo, kadangi būtų tapatus 109 str. 4 d. c) p). Dėl pirkėjas neįgis teisės nutraukti sutarties, kadangi pažeidimas nebus esminis.

Pastebėtina, kad BEPPST 115 str. 1 d. pagrindu pirkėjas įgyja teisę nutraukti sutartį, kai pirkėjas nustato papildomą protingos trukmės terminą prievolei įvykdyti, o pardavėjas tos prievolės neįvykdo. Visgi, nurodyta norma nustato protingą terminą, o BEPPST 109 str. 4 d. a) p. kalba apie terminą, kuris apibrėžiamas ne protingumo kriterijumi, bet nedelsiamo vykdytinumo ir nesukėlimo pirkėjui didelių nepatogumų kriterijumi. Manytina, kad BEPPST 109 str. 4 d. a) p. taikomas, kai pardavėjui nėra pranešta apie terminą trūkumams ištaisyti. Taigi, remiantis BEPPST 109 str. 4 d. a) p., pirkėjui atsisakius priimti trūkumų ištaisymą, jam lieka dvi gynybos priemonės: kainos sumažinimas arba nuostolių atlyginimas.

Manytina, kad loginis pagrindas tarp esminio sutarties pažeidimo, ir tuomet, kai pardavėjas netinkamai įvykdo prievolę ir neištaiso trūkumų nedelsiant ir nesukeliant pirkėjui didelių nepatogumų turėtų būti aiškesnis.

III. BEPPST TRŪKUMAI, KAIP KLIŪTIS UŽTIKRINTI ES SUTARČIŲ TEISĖS HARMONIZAVIMĄ

Komisija laiko BEPPST priemone užtikrinsiančia sutarčių teisės harmonizavimą ES lygmeniu bei sumažinsiančia nacionalinėse sistemose egzistuojančius sutarčių teisės skirtumus. Nepaisant šio siektino tikslo, egzistuoja rimtos kliūtys tai padaryti. Nors Komisija ir nurodė, kad BEPPST pranašumas prieš Vienos konvenciją yra tas, kad pirmasis instrumentas įtvirtins teismų sistemą, kuri užtikrins vienodos praktikos formavimą ir bus taikomas visoje ES, tačiau neatkreipta dėmesio į egzistuojančias kliūtis. Tas pats pasakytina ir apie MVĮ specialių interesų apsaugos reglamentavimą, BEPPST pasirinktinio taikymo būdo ir vietos teisinėse sistemose problematiką. Visa tai turi būti įvertinta.

3.1. Teismų mechanizmo, užtikrinančio vieningą teismų praktikos formavimą, egzistavimas aiškinant BEPPST ir Vienos konvenciją

Privalomo Vienos konvenciją užtikrinančio aiškinimo mechanizmo nebuvimas Aiškinamajame memorandume nurodoma kaip aplinkybė¹¹¹, pateisinančia BEPPST poreikį. Žiūrint formaliai, tai teisingas teiginys, visgi pažvelgus išsamiau, aptariamo argumento vaidmuo yra ganėtinai ribotas.

Vienos konvencijos taisyklės nenumato mechanizmo, kuris užtikrintų vieningos teismų praktikos formavimą¹¹². Teismų praktikos reguliavimo prielaidos matyti tik 7 str. 1 d., kurioje nustatyta bendroji taisyklė, jog: „Šią Konvenciją taikančios šalys ir teismai aiškindami ją turi atsižvelgti į <...> būtinumą užtikrinti vienodą praktiką jos taikyme.“, - ši norma tik numato bendrąją pareigą, kaip turi elgtis subjektai taikantys Vienos konvenciją. Tai tikslas, kuriam pasiekti ir užtikrinti nėra numatytas joks konkretus mechanizmas.

BEPPST vienodos teismų praktikos formavimas būtų užtikrinamas jau egzistuojančiu įdirbiu, t.y. pasitelkiant egzistuojančią teismų sistemą ES ir Valstybių narių tarpusavio

¹¹¹ Aiškinamasis memorandumas, *supra note* 3, P.5.

¹¹² Tik konkrečioje valstybėje priimami sprendimai, aiškinantys Vienos konvenciją, privalomai taikomi toje valstybėje. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiajam Teismui išaiškinus, kurios nors Vienos konvencijos normos taikymą, šis aiškinimas Lietuvos teismams bus privalomas.

bendradarbiavimą, kuriame Valstybės narės turi patirties spręsdamos kitus klausimus. Institucija, užtikrinanti vienodą BEPPST aiškinimą ir teismų praktikos formavimą ES laikomas Europos Sąjungos Teisingumo Teismas¹¹³ (toliau – ESTT) ar ES Bendrasis Teismas, o Valstybės narės būtų įpareigosotos Komisijai nedelsiant pateikti aktualius Valstybių narių teismų įsiteisėjusius sprendimus, kurie susiję su BEPPST aiškinimu. Komisija minėtus sprendimus talpintų sukurtoje duomenų bazėje, anglų, vokiečių ir prancūzų kalba¹¹⁴. Neabejotina, kad ESTT, kaip aukščiausios institucijos, formuojančios vienodą teismų praktikos ir privalomas teismų sprendimų talpinimas duomenų bazėse įvairiomis kalbomis, egzistavimas yra tinkama priemonė teisės aiškumui ir teismų sprendimų nuspėjamumui užtikrinti. Greta nurodyto, teigiamai vertintinas Pranešimo projekte numatytas pakeitimas, nurodantis parengti BEPPST komentarą, tai būtų vertinga priemonė, kuri padėtų užtikrinti vienodą BEPPST aiškinimą ir taikymą¹¹⁵. Nepaisant to, būtina įvertinti aplinkybes, kurios leidžia manyti, kad BEPPST pasiūlytas mechanizmas, kuriuo būtų užtikrintas vienodas aiškinimas per teismų praktikos formavimą gali nebūti itin efektyvus bei nepasiekti išsikeltų tikslų.

Visų pirma, šalys pasirinkdamos sutartinių santykių reguliavimui BEPPST renkasi tam tikro laipsnio nežinomybę, jeigu kiltų teisminis ginčas. Teismų praktika, kurioje būtų aiškinamas BEPPST taikymas neegzistuoja, kadangi šis dokumentas, kol kas yra tik projektas. Moksliniame ir praktiniame lygmenyje vieningos nuomonės dėl to ar BEPPST yra pageidautinas instrumentas, ar ne, taip pat nėra, kadangi dažnai įžvelgiama daugiau BEPPST trūkumų nei pranašumų, taip pat manytina, kad šio instrumento analizei reikia daugiau laiko. Dėl to šalims pasirinkus taikyti BEPPST, o ne Vienos konvenciją egzistuoja didesnė rizika ir dėl to, kad tarp šalių kils ginčas, ir dėl to, kad ginčas bus išspręstas kitaip, negu tikisi šalys, nes BEPPST vaizdingai tariant dar yra „*terra incognita*“. Koją dėti, kai nežinai, kur užminsi nėra patartina. Ekonominiuose santykiuose šalys yra ypač suinteresuos *status quo* santykių išlaikymu (aišku jeigu tik reikšmingai nesikeičia aplinkybės), kadangi tai joms suteikia aiškumo ir nuspėjamumo, tai palengvina planavimą ir resursų paskirstymą organizuojant verslą. Apdarios šalys, jau sutarties sudarymo metu žino, kad ateityje gali kilti ginčas, kuris bus sprendžiamas teisme, ir nori būti pakankamai gerai informuotus apie tai, koks gali būti teismo sprendimas: „Šalys sutarties sudarymo metu nori žinoti, kaip teismai (įskaitant teismus kitose jurisdikcijose) ateinančiu metu (laiko matas) spręš būsimums ginčus ir, kad spręsdami būsimums ginčus sutartis aiškins vieningai (teritorinis matas)¹¹⁶

¹¹³ Pasiūlymas, *supra note* 3, P.10.

¹¹⁴ Aiškinamasis memorandumas, *supra note* 3, P.10, 12.

¹¹⁵ Pranešimo projektas, *supra note* 13, 18 pakeitimas.

¹¹⁶ Cit. pagal Cf. J. Linarelli, The economics of uniform laws and uniform lawmaking. 2003Wayne LR 48 (2003), 1387-1448 and Whincop & Keyes, o.c., Austr. J. Leg. Phil. 25 (2000). P.15.

<...> Galimybė numatyta teisinę pasekmę yra svarbiau, negu teisingumas¹¹⁷. Teisinis tikrumas yra vienas pagrindinių teisės principų, tuo tarpu dabartinis BEPPST reguliavimas, kuriame yra palikta nemažai vietos interpretacijai, lemia būsimų teismų sprendimų nenuspėjamumą. Neabejotina, kad nurodytos aplinkybės verslo subjektams yra paskata atsisakyti BEPPST taikymo¹¹⁸, kas neigiamai paveiks egzistuojančios teismų praktikos aiškinant BEPPST apimtis.

Kita problema yra teismų instancijų, kuriose teks spręsti ginčą, skaičius, ginčo proceso trukmė ir kaina. Tarp šalių kilęs ginčas dėl BEPPST aiškinimo, tam tikrais atvejais bus sprendžiamas ne tik nacionaliniuose teismuose ir jų instancijose, bet ir ESTT ar ES Bendrajame Teisme¹¹⁹. Dėl to neabejotina, kad ginčų nagrinėjimų trukmė bus reikšmingai ilgesnė¹²⁰ ir brangesnė. Manytina, kad aptarta situacija gali tenkinti tik bylinėjimusi, tačiau ne greitai galutinio sprendimo priėmimu suinteresuota šalis. Tuo labiau, jeigu ES narės nuspręstų, jog BEPPST būtų taikoma ir vidaus rinkai¹²¹, tuomet galima tokia situacija, jog ESTT turėtų nagrinėti ir tas bylas, kurios nėra susijusios su tarpvalstybine prekyba¹²².

Tuo tarpu Vienos konvencija pasirašyta 1980 m. (įsigaliojo 1988 m.), tai reikšmingas laikotarpis per kurį buvo priimta daug nacionalinių ir arbitražo teismų sprendimų. Jungtinių tautų Tarptautinės teisės komisijos (UNCITRAL) sekretoriato iniciatyva yra sukurta speciali „CLOUT“ sistema, skirta rinkti ir viešinti informaciją apie nacionalinių ir arbitražo teismų sprendimus, susijusius su UNICITRAL parengtomis konvencijomis, tame tarpe ir Vienos konvencija, bei pavyzdinėmis taisyklėmis. Šios sistemos tikslas yra supažindinti tarptautinę bendruomenę su aktualiais teisės šaltiniais bei palengvinti vienodą ir tarptautinių instrumentų aiškinimą bei taikymą¹²³. Atkreiptinas dėmesys ir į teisės mokslininkų darbą, kadangi jie turėjo gyvybiškai svarbią reikšmę peržiūrint ir analizuojant teismų praktiką ir doktriną, ko dėka buvo sukurtas teisinis aiškumas taikant Vienos konvenciją¹²⁴. BEPPST atžvilgiu toks įdirbis nėra padarytas, nors jeigu bus parengtas BEPPST komentaras tai bus reikšminga priemonė padėsianti

¹¹⁷ Smits J. M. Party Choice and the Common European Sales Law ... // P.8.

¹¹⁸ JKV atsakymas, *supra note* 54, P.6.

¹¹⁹ Aplinkybės, kuriomis remiantis byla turės ar galės būti perduota spręsti ESST turi būti numatyta ateityje.

¹²⁰ Remiantis ESTT statistika, ginčų nagrinėjas ESTT vidutiniškai užtrunka 16.9 mėn., žr. 106 p.; ginčų nagrinėjimas Bendrajame teisme vidutiniškai užtrunka 28.2 mėn., žr. Court of Justice of the European Union, Annual Report, 2012 // 2013, http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2013-04/192685_2012_6020_cdj_ra_2012_en_proof_01.pdf; buvo prisijungta: 2013-12-09. P.189.

¹²¹ Reglamento, *supra note* 3, konstatuojamoji 14 d.

¹²² Tai priklausys nuo sukurtų taisyklių, pagal kurias bylos turės būti perduotos spręsti ESTT ar ES Bendrajam Teismui.

¹²³ Case Law on UNCITRAL Texts (CLOUT) // http://www.uncitral.org/uncitral/en/case_law.html; prisijungimo data: 2013-12-09.

¹²⁴ Cit. pagal J. O. Honnold and H. M. Flechtner / I. Schwenzer (ed.), Schlectriem and Schwenzer, Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention ,4 edition. The Hague: Kluwer Law International, 2009.

aiškinti ir suprasti BEPPST, visgi teismų praktikos raida aiškinant BEPPST užims ilgą laiko tarpą, o tai nėra priimtina verslui.

Mechanizmas užtikrinantis teismų sprendimų vieningą aiškinimą ir įgyvendinimą, yra ta dalis be kurios teisinė sistema dažnai sunkiai įsivaizduojama. Tačiau nurodytos aplinkybės patvirtina, kad BEPPST naujumas lemia tai, kad šio instrumento aiškinimas tam tikrais atvejais bus sunkiai nuspėjamas, dėl to vargu ar galima tikėtis populiarumo tarp verslo subjektų taikant BEPPST. Atitinkamai, nepopuliarumas taikant BEPPST reikštų tai, kad nebūtų užtikrintas reikiamas bylų skaičius nagrinėjant BEPPST, dėl to sukurti vieningą teisės aiškinimą ir teisinį tikrumą būtų ganėtinai sudėtinga. Tai lemtų, kad atliekant teisinę analizę bei paskirstant rizikas teismų praktiką nevaidentų svarbaus vaidmens. Verslo siekis visuomet yra sumažinti riziką savo veikloje, arba prisiimant rizikos tikėtis didesnės grąžos, tačiau atrodo, kad BEPPST neužtikrina nei vieno, nei kito.

3.2. Platesnės BEPPST taikymo geografijos ES ribose sukuriama vertė lyginant su Vienos konvencija

Vienas iš Komisijos argumentų, kodėl Europos rinkoje turi atsirasti naujas instrumentas (BEPPST) yra tai, kad Vienos konvencijos nėra pasirašiusios visos Valstybės narės¹²⁵. Taip, pats faktas yra teisingas, bet būtina įvertinti reikšmingas aplinkybes.

Vienos konvenciją yra patvirtinusios aštuoniasdešimt valstybių, ir tikėtina, kad šis skaičius vis didės¹²⁶. Taigi tai sėkmingas tarptautinę prekybą reguliuojantis instrumentas¹²⁷. Visgi Didžioji Britanija, Portugalija, Airija ir Malta nėra patvirtinusios Vienos konvencijos, tad sėkmė ES kontekste laikytina santykinė, kadangi vieninga sutarčių teisė tarpvalstybinėms sutartims visoje ES nėra užtikrinta. Be to sutarčių teisės įvairovė išlieka dėl kai kurių Valstybių narių numatytų išimčių Vienos konvencijoje¹²⁸.

Visgi konstatuotina, kad Komisija Vienos konvencijos atžvilgiu laikosi ganėtinai kardinalios nuomonės, ir nepasitelkiant išsamios analizės, aiškiai ir trumpai tariant, pasako „Atsisakykite Vienos konvencijos, nes turite BEPPST“. Manytina, kad tik išsamus ir racionalus

¹²⁵ Aiškinamasis memorandumas, *supra note* 3, P.5.

¹²⁶ Pavyzdžiui, 2013 m. Vienos konvenciją patvirtino Brazilija ir Bahreinas, 2012 m. San Marinas, 2011 m. Beninas, 2010 m. Dominikos Respublika ir Turkija. Žr. Vienos konvenciją patvirtinusių valstybių sąrašą // http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html; prisijungimo data: 2013-12-09.

¹²⁷ Cit. pagal Schwenzer and Hachem, „The CISG – Successes and Pitfalls“. 57 American Journal of Comparative Law, final, 2009. P.457-478.

¹²⁸ Kornet N. The Common European Sales Law and the CISG ... // P.11.

pagrindas gali būti prielaida atsisakyti Vienos konvencijos (išskaičiant į bet kurį kitą instrumentą), kadangi tai sėkmingas teisinis instrumentas: „Komisija komercinėje srityje siekdama sukurti naują instrumentą reguliuojantį tarpvalstybinę prekybą ES teritorijoje, nepagrįstai sumažina Vienos konvencijos reikšmę globaliame kontekste, pamiršdama, kad 77¹²⁹ valstybės jau yra ratifikavusios Vienos konvenciją iš šis skaičius vis auga. Nepaisant to 23 ES valstybės narės yra prašomos iškeisti tarptautinį instrumentą į regioninį“¹³⁰. Šioje diskusijoje yra argumentų už ir prieš.

Visų pirma, Valstybės narės kurios nėra patvirtinusios Vienos konvencijos galėtų tai padaryti, o tos kurios naudojasi išimtimis jų atsisakyti. Tokiu atveju Vienos konvencija būtų pilnai taikoma visose Valstybėse narėse¹³¹. Visgi turėtų būti atsakyta ar egzistuoja pakankamas politinis ir teisinis pagrindas, motyvuojantis priimti tokį sprendimą. Ko gero, kol vyksta diskusija dėl BEPPST priėmimo ES, Valstybės narės neprisijungusios prie Vienos konvencijos to nedarys.

Taip pat, remiantis šiame darbe jau pateikta informacija, matoma, kad Didžioji Britanija ar Vokietija nepalankiai vertina BEPPST¹³² iš esmės dėl to, kad šiame instrumente nėra tinkamai reguliuojami komerciniai santykiai, dėl to šių Valstybių narių vaidmuo bus svarbus sprendžiant klausimą dėl BEPPST priėmimo. Tačiau BEPPST palaikymas ES institucijose yra didelis¹³³, dėl to šio instrumento priėmimo galimybė yra tikrai tikėtina. Visgi, nurodytos aplinkybės gali būti priežastimi, kad esant nepalankiam Valstybių narių vykdomųjų institucijų požiūriui BEPPST atžvilgiu, šis instrumentas nesukurs harmonizuojančio efekto. Ypač jeigu tos pačios priežastys išlieka BEPPST, dėl kurių Valstybės narės atsisakė prisijungti prie Vienos konvencijos¹³⁴. Pastebėtina, kad priėmus BEPPST svarbų vaidmenį suvaidins mokslininkų darbai, dėl to esant didelei kritikai, tai bus svarbus veiksnys, lemiantis sutarties šalių apsisprendimą dėl BEPPST taikymo.

Pastebėtina, kad BEPPST priėmimas automatiškai nereiškia, kad bus atsisakoma taikyti Vienos konvenciją. Egzistuos du instrumentai, kurių taikymo sritis sutaps. Tokia situacija nėra pageidautina, nes teisinė aplinka tampa sudėtingesne, atitinkamai didėja sutarčių sudarymo

¹²⁹ Cituojamas straipsnis parengtas 2012 m. kovo mėnesį. Šiuo metu yra 28 Valstybės narės, o Vienos konvenciją patvirtino 80 valstybių.

¹³⁰ Kornet N. The Common European Sales Law and the CISG ... // P.11.

¹³¹ Atsižvelgiant į Komisijos norą turėtų ES lygmens instrumentą, reguliuojantį tarpvalstybinę prekybą, keltinas klausimas ar Komisija iš tiesų yra suinteresuota, kad Vienos konvencijos neratifikavusios ES narės tai padarytų. Kadangi ratifikavus Vienos konvenciją argumentacija dėl BEPPST poreikio susilpnėtų.

¹³² JKV atsakymas, *supra note* 54, Vokietijos vyriausybės atsakymas, *supra note* 58.

¹³³ European Commission memo, Optional European Sales Law: Commission proposal backed by European Parliament committee // 2013. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-792_en.htm; buvo prisijungta: 2013-12-09.

¹³⁴ Dėl ribotos darbo apimties šis klausimas nėra plačiau nagrinėjamas.

kaštai. Be to, BEPPST dėl siauresnės taikymo geografijos, lyginant su Vienos konvencija, nėra toks praktiškas instrumentas¹³⁵. Prekiautojai, kurie šiuo metu prekiaudami ir ES teritorijoje, ir už jos ribų, turės būti susipažinę ne tik su Vienos konvencija, bet ir su BEPPST, o tai atitinkamai padidins jiems tenkančias išlaidas teisinėms paslaugoms.

Turi būti pasakyta, kad egzistuoja ir pozityvūs BEPPST aspektas. BEPPST, kaip ES lygmens teisinė priemonė (reglamentas), naudojasi tokiais privalomumais, kaip teisėkūros procedūros greitumas ir efektyvumas, lyginant su Vienos konvencija, kuris priimamas tarptautiniu lygmeniu ir po to valstybės pakeitimus turi inkorporuoti į savo teisinės sistemas. BEPPST, kaip reglamentas, jį priėmus būtų taikomas tiesiogiai ir privalomai¹³⁶. Taip pat, šio autoriaus nuomone, Europos lygmens regioninis instrumentas gali turėti tam tikrą socialinį – ekonominį poveikį, nes ES integracija skatina Valstybių narių prekyautojų tarpusavio pažinimą ir pasitikėjimą, kas yra svarbu prekyautojų tarpusavio veiklai. Taigi nurodytas pasitikėjimo aspektas gali teigiamai paveikti integraciją.

Nurodytos aplinkybės leidžia daryti išvada, kad nors ir visų Valstybių narių prisijungimas prie Vienos konvencijos yra pageidautinas, tačiau, tai nereiškia, jog nėra sukuriamas sutarčių teisę harmonizuojantis efektas. Be to BEPPST trūkumai suponuoja, kad pats instrumento priėmimas nereikš jo sėkmės ir tuo pačiu harmonizuojančio efekto sukūrimo.

3.3. Išskirtinės MVĮ interesų apsaugos sukuriama problematika

Šiame darbe ne kartą buvo minėta, kad BEPPST netinkamai reguliuoja komercines prekių pirkimo – pardavimo sutartis, kadangi remiamasi vartotojų teisėje taikomomis taisyklėmis, kurios pažeidžia nusistovėjusį komercinių santykių reguliavimą. Vienos konvencijoje nerandama normų, kuriose būtų matomi vartotojų teisės požymiai ir tai yra dėsninga, kadangi rengiant Vienos konvenciją tikslas buvo vienas – reguliuoti komercinius sandorius vykdant tarptautinę prekybą. Tuo tarpu BEPPST matomas dualumas, kadangi tuo pačiu instrumentu yra reguliuojama tiek vartotojų teisė, tiek komercinė teisė. Nemanytina, kad padarytas tinkamas pasirinkimas vienu instrumentu reguliuoti tie komercines, tiek vartojimo sutartis¹³⁷.

¹³⁵ Draudimo taikyti BEPPST, kai bent vienos sutarties šalies buveinė yra Valstybės narės teritorijoje, nėra (Reglamento 4 str. 1 d.). Visgi orientacinė teritorija – ES ribose.

¹³⁶ Reglamento privalomumas ir visuotinumai visose ES valstybėse narėse yra užtikrintas ESVS, *supra note* 14, 288 str. pagrindu.

¹³⁷ Allen & Overy LLP. Response to the publication ... // P.5.

Manytina, kad minimi „vartotojiškumo“ požymiai BEPPST atsirado dėl dviejų priežasčių: (i) ES *Community acquis* yra stipriausias vartotojų teisės srityse ir (ii) siekis apginti MVĮ interesus, kuri laikoma silpnesniaja sutarties šalimi.

Patvirtinant pirmąją aplinkybę, nurodytina, kad ES sutarčių teisės harmonizacija vyko vienodinant vartotojų teisių apsaugą, dėl to ir įdirbis bei pažanga yra didžiausia vartotojų teisės srityje. Atitinkamai, komercinių sutarčių harmonizavimas liko nuošalyje¹³⁸. Tokią poziciją patvirtina ir ĮVD pateikta informacija¹³⁹, kad vartotojų teisės *acquis* sudaro reikšmingas skaičius direktyvų¹⁴⁰ (įskaičiuokime ir 2011 m. priimtą direktyvą dėl vartotojų teisių¹⁴¹), tuo tarpu komercinės teisės *acquis* sudaro tik komercinio atstovavimo direktyva¹⁴², elektroninės prekybos direktyva¹⁴³ ir kovos su pavėluotu mokėjimu, atliekamu pagal komercinius sandorius direktyva¹⁴⁴.

Kalbant apie antrąją aplinkybę, pastebėtina, kad MVĮ apsaugos poreikis didelių įmonių atžvilgiu matomas Komisijos dokumentuose. Žaliojoje knygoje nurodoma: „Didelės įmonės su stipria derybine galia gali užtikrinti, kad jų sutartys būtų reguliuojamos konkrečios nacionalinės teisės. Tai sudėtingiau padaryti MVĮ <...>“¹⁴⁵. Cituotas sakinytis turėtų būti suprastas plačiau ir apimti ne tik tai, kad įmonės su didesne derybine galia gali ne tik vien nurodyti, kuri teisė bus taikoma sutarčiai, bet parengti ar parinkti tokias sutarties turinį reguliuojančias taisykles, kurias

¹³⁸ Vogenauer S. Common Frame of Reference and UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts: Coexistence, Competition, or Overkill of Soft Law? // *European Review of Contract Law*. 2010, Vol. 6, No. 2, Oxford Legal Studies Research Paper No. 34/2010 // <http://ssrn.com/abstract=1581352>; buvo prisijungta: 2013-12-09.

¹³⁹ ĮVD, *supra note* 37, P.65.

¹⁴⁰ 230 Council Directive 85/577/EEC of 20 December 1985 on contracts negotiated away from business premises, Council Directive 90/314/EEC on package travel, package holidays and package tours, Council Directive 1993/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts; Directive 97/7/EC of the European Parliament of and the Council of 20 May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts distance contracts; of the European Parliament and of the Council of 25 May 1999 on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees; Directive 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council of 23 September 2002 concerning the distance marketing of consumer financial services; Directive 2008/122/EC of the European Parliament and of the Council of 14 January 2009 on the protection of consumers in respect of certain aspects of timeshare, long-term holiday product, resale and exchange contracts; Directive 2008/48/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on credit agreements for consumers.

¹⁴¹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, 2011-10-25 Nr.2011/83/ES, dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB.

¹⁴² Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, 2000-06 Nr. 2000/31/EB, dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos Direktyva).

¹⁴³ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, 2011-02-16 Nr. 2011/7/ES, dėl kovos su pavėluotu mokėjimu, atliekamu pagal komercinius sandorius (nauja redakcija).

¹⁴⁴ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, 1986-12-18, dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su savarankiškai dirbančiais prekybos agentais, derinimo (86/653/EEB).

¹⁴⁵ Komisijos Žalioji knyga „Dėl politinių galimybių sukurti Europos sutarčių teisę vartotojams ir įmonėms“, 2010-07-01 COM(2010)348 galutinis // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0348:FIN:lt:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09. P.6.

geriau apsaugos didelės įmonės, o ne MVĮ interesus. Trumpai tariant – didesnę derybinę galią turinti šalis renkasi žaidimo taisykles. Panaši mintis dėstoma ir ĮVD, kuriame nurodoma, jog: „MVĮ dažnai yra silpnesnė sandorio šalis (tokia kaip vartotojas) ir derybos dėl taikytinos teisės dažnai būna nepalankios MVĮ, kadangi tenka taikyti joms nežinomą verslo partnerio teisę“¹⁴⁶. Siekiant aiškiai nurodyti MVĮ apsaugos poreikį, Pranešimo projekte pateikti pakeitimai, kuriais remiantis BEPPST aiškiai nurodoma, jog šio instrumento tikslas – apsaugoti MVĮ interesus¹⁴⁷.

Taisyklių, kurios visų pirma yra pritaikytos vartotojams, naudojimas verslo kontekste gali sąlygoti „iškreiptą vartotojiškumą“ (angl. *consumer creep*), kadangi sprendimai, kurie yra skirti vartotojų apsaugai, yra taikomi komercinės teisės srityje¹⁴⁸. Pavyzdžiui, reguliuojant aukščiau šiame darbe aptartą ikisutartinių santykių institutą, numatyta, kad suteikiant ikisutartinę informaciją reikia atsižvelgti į kitos šalies turimas žinias (BEPPST 23 str.), o vieši prekiautojo pareiškimai tampa sutarties dalimi (BEPPST 69 str.). Reguliuojant valios trūkumus nurodoma, kad reikia atsižvelgti į kitos šalies turimas žinias (BEPPST 49 str.), finansinę būklę, apdairumą ir patirties stoką (BEPPST 51 str.). Individualiai neaptartų sąlygų reguliavimas nurodo, kad vienai sutarties šalis pateikus sutarties projektą ir kiekvienos sąlygos neaptarus atskirai, tokios sąlygos bus laikomos individualiai neaptartomis¹⁴⁹ (BEPPST 7, 70 str.) ir kt.

Manytina, kad nereikėtų nukrypti nuo nusistovėjusios komercinių santykių reguliavimo praktikos. Tiesa, kad prekiautojų derybinė galia ne visuomet yra vienoda, tačiau jie yra specialūs teisinių santykių subjektai, kuriems taikomi aukštesni atidumo ir rūpestingumo standartai. Prekiautojai vykdydami komercinę veiklą supranta (bent turi suprasti), kad jie yra laikomi lygiaverčiais, profesionaliais rinkos dalyviais, kurie turi pakankamai kompetencijos, patirties, informacijos ir dėl to galinčiais efektyviai užtikrinti savo interesų apsaugą. Tai, kad prekiautojų derybinė galia galimai skiriasi, nereiškia, kad su silpnesniąja sutarties šalimi turi būti elgiamasi, kaip su vartotoju¹⁵⁰. Toks reglamentavimas, kai vienas prekiautojas (MVĮ) laikomas silpnesniąja šalimi ir dėl to yra neproporcingai paskirstomos šalių teisės ir pareigos yra ne tik netoleruotinos, bet ir sukurs teisinį netikrumą tarptautinėje prekyboje¹⁵¹.

Buvimas MVĮ nebūtinai reiškia, kad įmonė yra silpnesnė šalis: „Orgalime pabrėžia, jog vartotojai ir MVĮ nėra toje pačioje situacijoje vertinant jų pažeidžiamumą verslo santykiuose.

¹⁴⁶ ĮVD, *supra note* 37, P.5,15, 65.

¹⁴⁷ Pranešimo projektas, *supra note* 13, 26 pakeitimas.

¹⁴⁸ Kornet N. The Common European Sales Law and the CISG ... // P.15.

¹⁴⁹ Pranešimo projekte numatyta šį reguliavimą naikinti, žr. pakeitimą 121.

¹⁵⁰ International Chamber of Commerce on Commercial Law and Practice, Position on the European Commission proposal ... // P.2.

¹⁵¹ Cit. pagal Schwenzer and Hachem, „The CISG – Successes and Pitfalls“. 57 American Journal of Comparative Law, final, 2009. P.457-478.

Būti MVĮ automatiškai nereiškia būti silpnesniaja šalimi: įmonės derybinė galia yra matuojama ne tik pagal dydį, bet ir padėtį rinkoje, pavyzdžiui kaip inovatyvių technologijų savininkai¹⁵². Iš principo vienodos pozicijos yra laikomasi ir Rūmų nuomonėje dėl BEPPST¹⁵³. Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, kritikuotina Komisijos numatyta prezumpcija, kad MVĮ yra automatiškai laikoma silpnesniaja šalimi. Jeigu yra manoma, kad silpnesniosioms įmonėms turi būti suteikiama didesnė teisinė apsauga, tuomet Komisija visų pirma turėtų taikyti kitus ar papildomus kriterijus, kuriais remiantis įmonė pripažįstama silpnesniaja. Tai, kad MVĮ automatiškai laikoma silpnesniaja sutarties šalimi, gali turėti neigiamą efektą, kai rinkos subjektas, kuris *de facto* turi didesnę derybinę galią, naudojasi jam, kaip MVĮ suteikiama teisine apsauga: „<...> galios pozicija yra santykinis dalykas ir gali kisti (vidutinė įmonė, kurioje dirba 200 darbuotojų derėdamasi dėl sutarties su didžiule tarptautine bendrove gali būti laikoma silpnesniaja šalimi. Tačiau ta pati bendrovė gali pradėti derybas su MVĮ, kurioje dirba 20 darbuotojų ir tokiu atveju vidutinė įmonė yra laikytina stipresniaja šalimi¹⁵⁴. Nurodytas reguliavimas dirbtinai iškraipo rinkos sąlygas, kadangi suteikiama nepagrįsta derybinė galia MVĮ, apribojamas sutarčių laisvės principas, kadangi šalys negali nukrypti nuo imperatyvių BEPPST nuostatų, suteikiančių apsaugą MVĮ.

Pastebėtina, kad ypač neigimas BEPPST efektas gali atsirasti tuomet, kai ši teisė bus taikoma šalims, kurios visos yra MVĮ. Jei remsimės Komisijos prezumpcija, kad MVĮ yra silpnesnioji komercinių santykių šalis, tuomet galima preziumuoti ir tai, kad MVĮ yra lygiaverčiai subjektai, turintys vienodą derybinę galią. Esant tokiai situacijai, bet koks dirbtinis derybinės galios paskirstymas gali įgauti ypač neigiamą reikšmę, kai perdėtą pranašumą įgaus ir taip stipresnę derybinę galią turinti įmonė (pavyzdžiui vidutinė įmonė prieš makro įmonę). Be to, nors tai ir neturėtų būti dažnas atvejis, tačiau nėra aišku, kaip turėtų būti sprendžiamas BEPPST taikymas, kai sandorio sudarymo metu įmonė yra MVĮ, tačiau jo eigoje ji tokia nebėra.

Manytina, kad bandymas pripažinti MVĮ silpnesniaja sutarties šalimi, jai suteikiant didesnę apsaugą nepasieks norimo efekto. Jeigu, sutartis yra sudaroma tarp MVĮ ir didelės įmonės, tai pirmosios bandymas sutartiniams santykiams taikyti BEPPST bus tiesiog atmestas, kaip neatitinkantis didelės įmonės interesų.

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, nereikėtų bandyti BEPPST paversti įrankiu, kuris dirbtinai „išlygintų“ prekiautojų galios pusiausvyrą. Dėl to komercinių prekių pirkimo –

¹⁵² Orgalime Position Paper, Comments on the Commission proposal ... // P.2.

¹⁵³ International Chamber of Commerce on Commercial Law and Practice, Position on the European Commission proposal ... // P.2.

¹⁵⁴ Orgalime Position Paper, Comments on the Commission proposal ... // P.2.

pardavimo sutarčių reguliavimas, kai MVĮ automatiškai laikoma silpnesniąja šalimi turėtų būti keistinas, kadangi toks reguliavimas veikiausiai ne tik neturės jokio, bet ir sukels neigiamą poveikį. Vartotojų teisės koncepcija nėra tinkamas komercinių santykių reguliavimo šaltinis.

3.4. Standartinių sutarčių ir egzistuojančios harmonizacijos efektas

Kita priemonė, užtikrinanti tarpvalstybinių sandorių įforminimą ir reguliavimą yra šalių parengtos standartinės sutartys. Standartinės sutarčių tikslas yra toks pat, kaip ir BEPPST, dėl to reikia įvertinti šių instrumentų konkurenciją.

Standartinės sutartys yra puikus instrumentas įgyvendinti tarpvalstybinę prekybą, kadangi šalių teisės ir pareigos yra aiškios, abi pusės santykinai greit išsprendžia teisių ir pareigų pusiausvyros klausimą, kadangi sumažėja poreikis gilintis į šalių nacionalinę teisę, nebelieka poreikio nagrinėti Vienos konvencijos nuostatas ar BEPPST. Visgi, sutartyje neaptarti aspektai bus reguliuojami tam tikros teisės. Tačiau šis klausimas dažniausiai sprendžiamas iškilus nesutarimams tarp šalių. Atitinkamai ir Pranešimo projekte nurodoma, kad būtina parengti ir visoje ES taikytinas standartinės pavyzdines sutartis, nes jo bus itin svarbios siekiant BEPPST sėkmės¹⁵⁵.

Tais atvejais, kai viena šalis turi parengusi standartinės sutartis, tuomet klausimas dėl taikytinos teisės tampa antraeiliu dalyku. Šalys laikosi nuomonės, kad sutartis jų santykius įformina pakankamai detalai ir klausimas dėl to, kurioje šalyje turėtų būti sprendžiami ginčai tampa svarbesnis, nei taikytinos teisės klausimas. Atsižvelgiant į aptartą nepalankų reguliavimą šaliai, kuri pasiūlo kitai šaliai prisijungti prie sutarties (standartinės ar ne), nėra pagrįsta tikėtis, kad tokia šalis bus suinteresuota taikyti BEPPST (panaikinus nepalankų individualiai neaptartų sąlygų institutą situacija taps palankesne).

Standartinės sutartys rengiamos ir įgyvendinamos, remiantis sutarčių laisvės principu: „Sutarčių laisvės principas yra esminis principas visose europietiškosiose teisės sistemose, kuris suteikia galimybę bendrovėms derėtis dėl sutarčių santykinai lengvai, naudojant savas standartinės sutartis, kurias išplėtojo atitinkamos pramonės šakos asociacijos.“¹⁵⁶, „Aplinkybė, kad sutarčių laisvės principas yra fundamentalus principas visose Europos sutarčių teisės sistemose reiškia, kad verslas ganėtinai lengvai gali vykdyti tarpvalstybinius komercinius

¹⁵⁵ Pranešimo projektas, *supra note* 13, 201 pakeitimas.

¹⁵⁶ Orgalime Position Paper. Orgalime comments on the Commission Green paper on policy options for progressing towards a European Contract – Law – Comm (2010) 348 // 2011, http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0052/contributions/270_en.pdf, buvo prisijungta: 2013-12-09.

sandorius remiantis standartinėmis sutartimis <...>¹⁵⁷. Atitinkamai prekytojai įgyvendindami sutarčių laisvės principą turi galimybę ne tik parengti jų poreikius labiausiai atitinkančias standartines sutartis, bet ir per sutartyje įtvirtintą teisių ir pareigų sistemą (įsipareigojimai, patvirtinimai, garantijos, nuostolių atlyginimas ir kt.) užsitikrinti mažesnius sutarčių sudarymo ir vykdymo kaštus¹⁵⁸. Kaštai sutaupomi dėl to, kad pasirinkus sandorį reguliuoti standartine sutartimi, nei vienai iš šalių nereikia gilintis į kitos šalies nacionalinę teisę ar tokius instrumentais, kaip BEPPST ar Vienos konvencija (be abejo, turi būti įvertinti standartinių sutarčių parengimo kaštai, jei tokių būna).

Sutarčių laisvės principas yra Europos sutarčių teisę vienijantis principas: „Vakarų valstybių sutarčių teisė yra ganėtinai panaši, kadangi bendras sutarčių teisės tikslas yra ne užkirsti kelią šalims elgtis taip, kaip jos nori, bet leisti joms elgtis taip, kai jos nori“¹⁵⁹. Atitinkamai, tiek Rūmų, tiek Orgalime pateiktuose atsakymuose matyti, kad standartinių sutarčių rengimas nėra didelė kliūtis, dėl to yra tinkama priemonė įveikti egzistuojančius sutarčių teisės skirtumus. Visgi, BEPPST turėtų neigiamą efektą standartinių sutarčių atžvilgiu, kadangi didesnė dalis nuostatų nei Vienos konvencijoje yra imperatyvios, o tai riboja sutarčių laisvės principą komerciniuose santykiuose. Rūmų nuomonėje nurodoma, kad: „Kliūtis kyla tuomet, kai sutarties laisvė yra pažeidžiama imperatyvių teisės nuostatų“¹⁶⁰. Komerciniuose santykiuose sutarčių laisvės principo poreikį ir imperatyvių nuostatų minimumą užtikrina prekytojų specialius statusas. Komercinio sandorio šalys yra verslininkai, kurie dėl savo patirties, išmanymo, atidumo yra patys pajėgūs nusistatyti priimtinausias, jų interesus ir sandorio esmę atitinkančias sutarties nuostatas. Dėl to dėmesys ir apsauga sutarčių laisvės principui yra visuotinai pripažinta norma¹⁶¹.

Manytina, kad standartinių sutarčių egzistavimas (ir ganėtinai palankios sąlygos joms sudaryti) kartu su Vienos konvencija, kuri yra taikoma pagal nutylėjimą net ir tais atvejais kai yra pasirenkama susitariančios šalies taikytina teisė („Daugumu teismų ir tribunolų yra tvirtos nuomonės, kad susitariančios šalies teisės pasirinkimas nereiškia, kad yra atsisakoma taikyti

¹⁵⁷ International Chamber of Commerce on Commercial Law and Practice, Position on the European Commission proposal ... // P.2 psl.

¹⁵⁸ Kornet N. The Common European Sales Law and the CISG ... // P.5.

¹⁵⁹ Posner E. A. The Questionable Basis of the Common European Sales Law: The Role of an Optional Instrument in Jurisdictional Competition // University of Chicago Institute for Law & Economics Olin Research Paper No. 597 // http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2049594; prisijungimo data: 2013-12-09.

P.6.

¹⁶⁰ International Chamber of Commerce on Commercial Law and Practice, Position on the European Commission proposal ... // P.2 psl.

¹⁶¹ JKV ataskaita, *supra note* 54, P.20, Orgalime Position Paper, Comments on the Commission proposal ... // P 1., Kornet N. The Common European Sales Law and the CISG ... // P.12., International Chamber of Commerce on Commercial Law and Practice, Position on the European Commission proposal ... // P.1.

Vienos konvenciją.¹⁶²), garantuoja praktišką sutarčių teisės harmonizacijos lygį ES. Dėl to remiantis pateiktomis aplinkybėmis, sutiktina su prielaida, kad rengiant BEPPST, Komisija elgiasi iš dalies neobjektyviai: „Diskusijose dėl Europos sutarčių teisės sukūrimo daug dėmesio skiriama tai, kad egzistuoja 27¹⁶³ valstybių narių nacionalinės teisės; tačiau santykinai mažai dėmesio skiriama parodyti egzistuojantį vienodumą“¹⁶⁴. Nurodytą citatos pagrįstumą patvirtina aplinkybė, kad ĮVD ir jokiame kitame ES institucijų dokumente, neaptariamas BEPPST ir Vienos konvencijos santykis, nors manytina, kad tai ypač svarbu.

Negalima ignoruoti Vienos konvencijos vaidmens, kadangi šis instrumentas turėjo ir tebeturi reikšmingą harmonizuojantį efektą, nes reglamentuoja tokius elementus, kaip sutarties sudarymas, aiškinimas, šalių teisės ir pareigos, prekių kokybė, šalių gynybos būdai ir atsakomybė bei kt., yra nemažai teismų praktikos bei mokslinės literatūros. Žvelgiant į BEPPST formaliai, taip, šio instrumento taikymo apimtis yra platesnė. Visgi dėl egzistuojančių BEPPST trūkumų, negalima sutikti, kad tai instrumentas, pateisinantis egzistuojančios harmonizacijos ignoravimą. BEPPST nesukuria reikšmingos pridėtinės vertės, dėl to kalbėti apie galimą harmonizuojamą arba bent pozityviai vertintą harmonizuojantį efektą, galimybės nėra.

3.5. BEPPST kaip taikytinos teisės pasirinkimo ir pasirinktinio būdo problematika

Kaip matyti iš aukščiau šiame darbe pateiktos informacijos, pagrindinis BEPPST sėkmės kriterijus yra BEPPST taikymo dažnumas. Manytina, kad BEPPST taikymo būdas, kai šis instrumentas taikomas tik aiškiai tai nurodžius sutartyje (angl. *opt-in*), gali sukelti neigiamų pasekmių, tiek žvelgiant į BEPPST plačiau – kaip teisinį instrumentą skirtą reguliuoti tarpvalstybinę prekybą, tiek siauriau – jos taikymą konkrečiai sutarčiai.

3.5.1. Problematika susijusi su pasirinktiniu taikymo būdu

Vienos konvencijoje įtvirtintas reguliavimas (ir jo aiškinimas garantuoja), kad ši konvencija taikoma tiek aiškiai nurodžius, tiek pagal nutylėjimą: „Ši Konvencija taikoma prekių pirkimo-pardavimo sutartims tarp šalių, kurių verslo vieta yra skirtingose valstybėse: (a) kai šios valstybės yra [prisijungusios prie Vienos konvencijos], arba (b) kai pagal tarptautinės privatinės

¹⁶² Paviæ V., Djordjeviæ M. „Application of the CISG before the foreign trade court of arbitration at the Serbian Chamber of Commerce – looking back at the latest 100 cases” // 2009. J.L. & COM, Vol. 28, No. 1. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1571367; buvo prisijungta: 2013-12-09.

¹⁶³ Aut. pastaba, cituojamo straipsnio parengimo metu buvo 27 Valstybės narės.

¹⁶⁴ Kornet N. The Common European Sales Law and the CISG ... // P.5.

teisės normas taikytina [prie Vienos konvencijos prisijungusios] valstybės teisė“. Vienos konvencija nėra taikoma tik tais atvejais, kai šalys tokią valią nurodo sutartyje (6 str.), t.y. taikomas atsisakymo metodas (angl. *opt out*). Pastebėtina, kad atsisakymas netaikyti Vienos konvencijos turi būti aiškiai išreikštas, t.y. nekelti abejonių ar susitarimas netaikyti Vienos konvencijos buvo ar ne. Daugelyje bylų, kuriose buvo sprendžiamas Vienos konvencijos taikymo klausimas, buvo konstatuota, kad taikytinos teisės nurodymas nereiškia, kad atsisakoma taikyti Vienos konvenciją¹⁶⁵. Atitinkamai, BEPPST rengėjai siekdami išvengti Vienos konvencijos ir BEPPST kolizijos negalėjo nustatyti atsisakymo metodo (angl. *opt-out*), dėl nustatė, kad BEPPST yra taikoma tik tuomet, kai šalys tai nurodo susitarime (Aiškinamojo memorandumo 8 str.), t.y. taikomas pasirinktinis metodas (angl. *opt-in*). Susitarimas taikyti BEPPST automatiškai reikia, kad šalių santykiams Vienos konvencija nėra taikoma (Aiškinamojo memorandumo 25 p.).

Atsižvelgiant į BEPPST taikymo metodą, šio darbo autoriaus nuomone svarbu atkreipti dėmesį į ir įvertinti tarptautinių instrumentų patirtį nustatant jų taikymui pasirinktinį (angl. *opt-in*), o ne atsisakymo (angl. *opt-out*) metodą. Kyla pagrįstas susirūpinimas ar BEPPST, kaip pasirinktinio instrumento, neištiks nesėkmė, kaip tai buvo su 1964 m. Vieninga Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teise¹⁶⁶¹⁶⁷ Didžiojoje Britanijoje. Didžioji Britanija pasirašė Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisę su išimtimi, kad ji taikoma šalims tik, kai jos pačios nurodo, kad pasirenka aptariamą sutarčių teisę, kaip teisę reguliuojančią jų tarpusavio santykius (pasirinktinis metodas). Vieninga Hagos pirkimo pardavimo sutarčių teisė Didžiojoje Britanijoje nebuvo panaikinta ir galioja iki dabar, tačiau: „<...> nuo jos ratifikavimo 1972 m. iki dabar <...> Anglijos teismuose nebuvo nei vieno ginčo kuriuose praktiškai būtų tekę taikyti Vieningą Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisę. Vienintelis Anglijos teismų sprendimas minintis [Vieningą Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisę] yra Butler Machine Tool Co. Lt. prieš Ex Cell-o Corp., nepaisant to Vieninga Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė buvo paminėta argumento naudai, bet ne dėl to, kad ji buvo taikytina teisė. Tuo tarpu kitose Vieningą Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisę patvirtinusiose valstybėse, tokiose kaip Belgija, Vokietija, Italija ar Nyderlandai minėta sutarčių teisė buvo aktyviai taikoma. Tačiau minėtos valstybės pasirinko Vieningą Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės taikymą pagal nutylėjimą, t.y.

¹⁶⁵ Paviæ V., Djordjeviæ M. „Application of the CISG before the foreign trade court of arbitration at the Serbian Chamber of Commerce – looking back at the latest 100 cases” // 2009. J.L. & COM, Vol. 28, No. 1. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1571367; prisijungimo data: 2013-12-09.

¹⁶⁶ Vieningą Hagos pirkimo pardavimo sutarčių teisės konvenciją sudaro (i) 1964 m. liepos 1 d. konvencija susijusi su vieninga tarptautine prekių pirkimo – pardavimo sutarčių teise ir (ii) 1964 m. liepos 1 d. konvencija susijusi su vieninga tarptautinių prekių pirkimo – pardavimo sutarčių sudarymo teise.

¹⁶⁷ Vieningą Hagos konvenciją pasirašiusių šalių sąrašas // http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/Register_Texts_Vol1.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09. P.39.

jeigu šalys nenurodydavo priešingai, Vieninga Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė šalims būdavo taikoma¹⁶⁸. Taigi galima daryti prielaidą, kad Didžiojoje Britanijoje Vieninga Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė nebuvo aktyviai taikoma dėl numatyto pasirinktinio taikymo būdo (angl. *opt-in*), o kitose valstybėse ši teisė buvo sėkmingai taikoma, nes buvo numatytas atsisakymo būdas (angl. *opt-out*). Tai tik preliminari prielaida, ir šiai prielaidai patvirtinti turėtų būti atlikta išsamesnė analizė.

Gali būti sakoma, kad Vieninga Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė nebuvo sėkmingai taikoma Didžiojoje Britanijoje dėl to, jog pastaroji buvo tinkamesnė kontinentinės, o ne bendrosios teisės tradicijos šalims. Visgi manytina, kad tokiu atveju Didžioji Britanija, tiesiog nebūtų ratifikavusi aptariamą Vieningą Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės. Nepaisant to, egzistuoja pagrįsta rizika, kad vien dėl BEPPST taikymo, kaip pasirinktinio (angl. *opt-in*) instrumento, egzistuoja pagrįsta tikimybė, jis nebus sėkmingai taikytinas instrumentas, kaip ir Vieninga Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė.

Aukščiau aptartą problematiką sustiprina ir tai, kad reikšminga dalis teisininkų nėra pakankamai išprusę tarptautinės privatinės teisės klausimais¹⁶⁹ ir labai tikėtina, kad netgi nežinos, jog BEPPST yra taikoma tik šalims aiškiai nurodžius jos taikymą, jau nekalbant apie gerą instrumento išmanymą. Dėl to siekiant išvengti tokios situacijos, yra būtina efektyviai supažindinti suinteresuotą visuomenę su BEPPST, kitaip galima šio instrumento sėkmė (neatsižvelgiant į jo trūkumus) yra abejotina.

Vienos konvencija taikoma nuo 1988 m., yra priimta daug aiškinančių teismų sprendimų ir mokslinių straipsnių, tačiau ji vis tiek yra santykinai retai taikomas dokumentas tarpvalstybinėje prekyboje ir atrodo, kad dažniausia dėl to, jog sutarties šalys, tame tarpe ir jas atstovaujantys teisininkai nėra susipažinę su tarptautinės privatinės teisės instrumentais¹⁷⁰. Martin F. Koehler 2006 m. parengtos apklausos dėl Vienos konvencijos taikymo teisinėje praktikoje ir jos atsisakymo, kurioje dalyvavo praktikuojantys teisininkai iš JAV ir Vokietijos, gauti rezultatai¹⁷¹ parodė, kad tik 9,9% apklaustųjų niekada neatsisako taikyti Vienos konvencijos, kai likęs 71,6% tai atsisako daryti visada ar praktiškai visada. To priežastys – tiesiog tai, kad teisininkai nėra susipažinę su Vienos konvencija: „Pagrindinė, nors ir sunkiai nuspėjama empirinio tyrimo išvada, kad pagrindinės priežastys dėl Vienos konvencijos

¹⁶⁸ Ulrich Magnus. CISG and CESL ... // P.228.

¹⁶⁹ Cuniberti G. Is the CISG Benefiting Anybody? // 2007. <http://ssrn.com/abstract=1045121>; prisijungimo data: 2013-12-09. P.30, 33, 34.

¹⁷⁰ Koehler M. F. Survey regarding the relevance of the United Nations Convention for the International Sale of Goods (CISG) in legal practice and the exclusion of its application // 2006. <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/koehler.html>; prisijungimo data: 2013-12-09.

¹⁷¹ Rezultatai laikytini orientacinio pobūdžio, nes gali egzistuoti reikšminga paklaida.

atsisakymo yra tiesiog praktinės ir pati pagrindinė yra Vienos konvencijos žinojimas¹⁷². Apklausoje nurodoma, kad teisinės priežastys dėl to, jog buvo atsisakoma taikyti Vienos konvenciją nebuvo tokios reikšmingos, kaip jos nežinojimas. Atitinkamai, tik 9.1% apklaustųjų iš Vokietijos ir 6.3% apklaustųjų iš JAV nurodė, kad netaiko Vienos konvencijos būtent dėl to, kad jos teisinės pasekmės yra nenaudingos.

Floridoje, 1997 m. vykusios apklausos pagrindu, kurioje dalyvavo 124 specialistai, kurie didžiaja dalimi buvo tarptautinės teisės sekcijos nariai JAV advokatūroje, gauti duomenys parodė, kad 90% apklausos dalyvių buvo nuomonės, kad Floridos vietinė sutarčių teisė turi taikymo pirmenybę prieš Vienos konvenciją¹⁷³, nors teisingas atsakymas yra priešingas¹⁷⁴.

Gilles Cuniberti 2006 m. publikuotame straipsnyje¹⁷⁵, kuriame siekiama įvertinti ar Vienos konvencija yra naudingas instrumentas praktikoje, buvo atlikta 181 bylų, kuriose buvo taikoma minėta konvencija, analizė. Vienos konvencijos taikymas buvo nagrinėtas JAV, Vokietijos ir Prancūzijos jurisdikcijose bei Rūmų arbitraže.

Bylų analizė parodė, kad JAV 63% atvejų šalys neaptarė taikytinos teisės klausimo, Vokietijoje šis skaičius buvo 75%, o Prancūzijoje net 95%¹⁷⁶. Iš 30 bylų nagrinėtų Rūmų arbitraže 60% nebuvo nurodyta taikytina teisė¹⁷⁷. Rūmų arbitražo duomenys yra įdomūs tuo, kad minėtų 60% sutarties šalių buvo pakankamai kompetentingos nurodyti ginčų sprendimo instituciją, tačiau nebuvo pakankamai išprususios ar dėmesingos tam, kad nurodyti taikytiną teisę. Pritartina Gilles Cunciberti nuomonei, kad vienareikšmės išvados pagal gautus duomenis padaryti negalima, nes (i) tai ginčytinos bylos, tad tikėtina, kad ir ne taip kokybiškai parengtos ir (ii) duomenys yra ribotos apimties, tačiau galima daryti prielaidą, kad rezultatai parodo tendenciją (angl. *trend*), jog didžioji dalis tarptautinės prekybos subjektų (tame tarpe ir juos atstovaujantys teisininkai) yra teisiškai neišprusę¹⁷⁸.

Atsižvelgiant į nurodytų apklausų ir tyrimų duomenis, darytina išvada, kad norint sėkmingo BEPPST taikymo yra būtina, jog šalys būtų tinkamai informuotos apie šį instrumentą. Dėl to turi būti skiriama pakankamai išteklių BEPPST populiarinimui tarp praktikuojančių

¹⁷² Ten pat.

¹⁷³ Ten pat.

¹⁷⁴ Ši apklausa atlikta prieš šešiolika metų, dėl to manytina, kad dabartiniai rezultatai nebūtų tokie prasti.

¹⁷⁵ Cuniberti G. Is the CISG Benefiting Anybody? // 2006. <http://ssrn.com/abstract=1045121>; prisijungimo data: 2013-12-09.

¹⁷⁶ Ten pat, P.24-26.

¹⁷⁷ Ten pat, P.26.

¹⁷⁸ Ten pat, P.26, 29.

teisinių komercinės teisės srityje. Dabartiniai numatyti būdai nelaikytini pakankamais¹⁷⁹. Priešingu atveju, MVI toliau savo santykius reguliuos Vienos konvencija (nors dažnai to ir nežinodamos) ar vadovaudamosios kitais joms jau pažįstamais instrumentais (tai gali būti tiek nacionalinė teisė, tiek parengtos standartinės sutartys).

Pastebėtina, kad naujų instrumentų sėkmė priklauso tiek nuo psichologinių, tiek nuo ekonominių veiksnių. Psichologinis veiksnys reiškia, jog dalis teisinių inertiškai mano, kad (i) nukrypimas nuo *status quo* situacijos reiškia, jog bus patirti didesni nuostoliai, negu bus gauta nauda (*status quo* pagrindas)¹⁸⁰ ir (ii) nusistovėjusių išlaidų efektas, kuris lemia, jog laikas ir energija investuota į egzistuojančius teisės instrumentus gali trukdyti taikyti naujus teisės instrumentus¹⁸¹, kadangi susipažinimas su nauju teisiniu instrumentu reikalauja nemažų resursų. Papildomi kaštai yra neišvengiami, dėl to turi egzistuoti pakankama paskata investuoti laiką ir pinigus į naujo instrumento pažinimą. Jeigu pakankamai stipri paskata neegzistuos, tuomet teisinės apyvartos subjektai tiesiog ignoruos BEPPST. Dėl to, kalbant apie BEPPST, kaip naujovę teisinėje aplinkoje, reikia pasirinkti tinkamus informacijos sklaidos metodus šios instrumento populiarinimui, pavyzdžiui: „<...> teikti informaciją palyginamuoju būdu: tokiu atveju šalys [kalbant apie MVI] turėtų turėti galimybę aiškiai matyti konkretaus teisinio režimo privalumus ir trūkumus, suteikiančius joms galimybę pasirinkti iš galimybių sąrašo“¹⁸². Išskirtini du būdai, kaip galima tai padaryti¹⁸³: (i) pateikti išsamią informaciją, kaip tam tikri klausimai reguliuojami Valstybių narių jurisdikcijose (pvz. pardavėjo atsakomybė, sutarčių pabaiga ir kt.), tokia informacija veikiausiai būtų naudinga teisininkams, nes jie galėtų suprasti esminius skirtingų jurisdikcijų pranašumus ir skirtumus bei palyginti su BEPPST; (ii) antras būdas tikrai įdomus ir manytina suprantamesnis ne tik teisininkams, t.y. jurisdikcijų reitingavimas, remiantis jas taikančių subjektų (tam tikri kriterijai, kuriuos turi atitikti subjektas tam, kad leisti jam reitinguoti jurisdikcijas turėtų būti nustatytas; ar kompetentinga institucija jį galėtų patvirtinti, kaip tinkamu subjektu) patirtimi. Tokiu atveju MVI nebūtų būtina atlikti išsamias BEPPST ir kitų jurisdikcijų palyginimo analizes, o jos galėtų remtis kitų subjektų patirtimi. Manytina, kad

¹⁷⁹ Pasiūlymo P.10 nurodoma, kad BEPPST bus populiarinama remiantis Komisijos komunikatu „Naujas Europos teisininkų mokymo aspektas – pasitikėjimo teisingumu Europos Sąjungoje didinimas“, 2011-09-13 COM(2011) 551 galutinis, rengiant mokymus teisininkams. Nemanytina, kad minimas komunikatas yra pakankama priemonė, kadangi tai yra bendro pobūdžio komunikatas neorientuotas į BEPPST ir pirmenybė mokymuose teikiama teisėjams ir prokurorams, nes jie atsako už ES teisės įgyvendinimą, nepaisant to, kad BEPPST sėkmė priklausys nuo to ar komercinių santykių subjektai jį taikys, tad pirmenybė turėtų teikiama būtent teisininkams dirbantiems privačiame, o ne viešajame sektoriuje. // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0551:FIN:LT:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09.

¹⁸⁰ Smits J. M. Party Choice and the Common European Sales Law ... // P.10.

¹⁸¹ Ten pat.

¹⁸² Ten pat, P.11.

¹⁸³ Ten pat.

nauji informacijos sklaidos ar pristatymo būtai teigiamai paveiktų BEPPST taikymą, kadangi tai padidintų MVI pasitikėjimą šiuo instrumentu (aišku, jeigu tik rezultatai tam būtų palankūs). Visgi, kol kas nėra nustatyta jokių kriterijų, kuriais remiantis toks reitingavimas galėtų būti vykdomas.

Remiantis istorine analize, darytina išvada, kad numatytas pasirinktinis (angl. *opt-in*) BEPPST taikymo metodas yra rizikingas, kadangi tik gerai apie tarptautinės prekybos instrumentus informuotos sutarties šalys gali pasirinkti taikyti šį instrumentą, tačiau patirtis rodo, kad didžioji dalis sutarties šalių nebūna gerai informuotos. Tačiau Pasiūlyme nėra galimybės numatyti atsisakymo būdą (angl. *opt-out*), kadangi toks metodas yra taikomas Vienos konvencijoje ir pasirinkus pastarąjį būdą atsirastų šių instrumentų taikymo konkurencija. Dėl to manytina, kad siekiant BEPPST sėkmės svarbų vaidmenį vaidins organizacijos ir mokslininkai – subjektai, kurie pristatys BEPPST visuomenei.

3.5.2. BEPPST, kaip taikytina teisė, ir konkurencija su Vienos konvencija

Reglamento konstatuojamojoje 9 d. nurodoma, jog: „reglamentu sukuriama bendroji Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė, kuria valstybių narių nacionalinė sutarčių teisė derinama ne reikalaujant pakeisti galiojančią nacionalinę teisę, o kiekvienos valstybės narės nacionalinėje teisėje sukuriant antrą sutarčių teisės sistemą sutartims, patenkančioms į jos taikymo sritį. Antroji sistema galiotų visoje ES ir veiktų greta galiojančių nacionalinės sutarčių teisės normų“.

Taigi tarpvalstybinių sandorių reguliavimas, šalims pasirinkus taikyti BEPPST, bus ne tarptautinės privatinės, bet nacionalinės teisės reguliavimo dalykas. Tarptautinės privatinės teisės taisyklės bus taikomos siekiant nustatyti taikytiną teisę, kai sutarties šalys sutartyje (ar kitame dokumente, kuris būtų laikomas sutarties dalimi) nenurodys taikytinos teisės ar taikytina teisė nereglamentuos konkretaus instituto. Reglamento konstatuojamojoje 10 d. nurodoma, kad: „susitarimas taikyti bendrąją Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisę turėtų būti pasirinkimas vadovaujantis atitinkama nacionaline teise, taikytina pagal reglamentą (EB) Nr. 593/2008 [Roma I], o kiek tai susiję su pareigomis suteikti ikisutartinę informaciją – pagal <...> reglamentą Nr. 864/2007 [Roma II] dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės arba pagal kitą taikytiną kolizinę normą. Todėl susitarimas taikyti bendrąją Europos – pirkimo – pardavimo sutarčių teisę neturėtų būti prilyginamas taikytinos teisės pasirinkimui, kaip jis suprantamas pagal kolizines normas, ar su juo painiojamas, jis neturėtų pažeisti kolizinių normų. Todėl šis

reglamentas neturės jokio poveikio galiojančioms kolizinėms normoms“. Taigi tuo atveju, kai šalys bus pasirinkusios taikyti BEPPST, tačiau nebus nurodyta, pagal kurios Valstybės narės nacionalinės teisės taisyklės pasirinkta taikyti BEPPST, tarptautinės privatinės teisės normos bus taikomos tik nustatyti Valstybės narės teisei pagal kurią pasirenkamas BEPPST taikymas.

Aukščiau nurodytas reguliavimas, numatantis BEPPST vietą nacionalinėse sistemose yra pagrįstas ir racionalus, tačiau egzistuoja konfliktas tarp BEPPST ir Vienos konvencijos nuostatų, kadangi: „<...> Vienos konvencija taip pat veikia, kaip antrasis nacionalinės režimas dėl tarpvalstybinių komercinių pirkimo – pardavimo sutarčių teisės“¹⁸⁴. Kylančią koliziją tarp Vienos konvencijos ir BEPPST bandoma išspręsti Reglamento konstatuojamojoje 25 d. nurodant, kad: „<...> tais atvejais, kai atitinkamai sutarčiai būtų taikoma [Vienos] konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių, [BEPPST] pasirinkimas turėtų reikšti, kad sutarties šalys susitarė tos konvencijos netaikyti“. Tačiau Vienos konvencijos 1 str. 1 d. nurodoma, kad Vienos konvencija yra taikoma pagal nutylėjimą (t.y. šalims nebūtina sutartyje nurodyti, kad jos pasirenka taikyti Vienos konvenciją): „Ši Konvencija taikoma prekių pirkimo-pardavimo sutartims tarp šalių, kurių verslo vieta yra skirtingose valstybėse: (a) kai šios valstybės yra [prisijungusios prie Vienos konvencijos], arba (b) kai pagal tarptautinės privatinės teisės normas taikytina [prie Vienos konvencijos prisijungusios] valstybės teisė“. Dėl to laikytinasi nuomonės, kad jeigu Vienos konvencija reguliuoja sąlygas, kurioms egzistuojant ji yra taikytina teisė, tuomet vadovaujantis Vienos konvencijos, o ne BEPPST nuostatomis turi būti numatyta, kada Vienos konvencija nėra taikytina teisė. Atitinkamai Vienos konvencijos 6 str. nurodoma, kad: „Šalys gali atsisakyti taikyti šią Konvenciją arba <...> arba netaikyti bet kurios iš jos nuostatų, arba pakeisti jų veikimą“.

Atsižvelgiant į dabartinį reguliavimą, pritartina M. W. Hesselink nuomonei, kad Reglamento konstatuojamojoje 25 d. numatytas reguliavimas sukuria *ultra vires* situaciją¹⁸⁵, kadangi BEPPST numato atvejus, kada yra netaikoma Vienos konvencija. Nepaisant to, manytina, kad dabartinis reguliavimas yra nulemtas pragmatiškų sumetimų ir yra pateisinamas. Kaip minėta, atsisakymo būdas (angl. *opt-out*) yra numatytas Vienos konvencijoje ir BEPPST numatytas reguliavimas yra vienintelė galimybė išvengti abiejų instrumentų konkurencijos. Be to, BEPPST priėmimas automatiškai patvirtintų, kad Vienos konvenciją patvirtinusios šalys sutinka su numatytu reguliavimu, kuris nors ir yra *ultra vires* Vienos konvencijos atžvilgiu. Šiuo

¹⁸⁴ Cit. pagal Cf., I. Schwenzer (ed.). *Schlechtriem & Schwenzer Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods*, 3rd ed. //2010. Oxford: OUP, Introduction to Articles 1-6 (Schwenzer/Hachem).

¹⁸⁵ Hesselink M. W. How to Opt into the Common European Sales Law? Brief Comments on the Commission's Proposal for a Regulation. // *European Review of Private Law*. 2012, Vol. 1, pp. 195-212. <http://ssrn.com/abstract=1950107>; prisijungimo data: 2013-12-09. P.4.

atveju atkreiptinas dėmesys į principą *lex posteriori derogat legi priori*. Nebūtų pagrįsta teigti, kad toks aiškinimas neatitiktų tų Valstybių narių valios, kurių atstovai nepritarė BEPPST, kadangi prisijungdamos ir būdamos ES dalimi Valstybės narės sutinka, su tiesioginiu, visuotinu ir privalomumu reglamentų taikymu. Visgi, tuo atžvilgiu, kai BEPPST būtų naudojama sutartims, kurių viena šalis nėra ES prekiautojas tam tikra kritika galima.

Šio darbo autoriaus nuomone, nurodytas reguliavimas lemia tai, kad apdairios sutarties šalys nusprendusios taikyti BEPPST ir norėdamos aiškiai sureguliuoti taikytinos teisės klausimą, turėtų: (i) nurodyti, kurios Valstybės narės teisė yra taikoma, (ii) aiškiai nurodyti, kad yra taikoma BEPPST ir (iii) aiškiai nurodyti, kad sudarytai sutarčiai nėra taikoma Vienos konvencija.

Atkreiptinas dėmesys, kad neaiškumo įneša Reglamento konstatuojamojoje 25 d. naudojama sąvoka „turėtų reikšti“¹⁸⁶: „Bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės pasirinkimas turėtų reikšti, kad sutarties šalys susitarė [Vienos] konvencijos netaikyti“. Minėta sąvoka įneša neaiškumo aiškinant BEPPST ir Vienos konvencijos taikymo santykį, kadangi sąvoka „turėtų reikšti“ leidžia manyti, jog nuo minimos normos galima nukrypti.

Pavyzdžiui, M. W. Hesselink nuomone¹⁸⁷, Reglamento konstatuojamosios dalies 25 d. lemia, jog BEPPST galima taikyti ir tais atvejais, kai šalių atsisakymas taikyti Vienos konvenciją yra ne aiškiai išreikštas, bet numanomas¹⁸⁸. Nors šiuo metu egzistuojanti praktika nurodo, kad atsisakymas taikyti Vienos konvenciją turi būti aiškiai išreikštas sutartyje, t.y. įrašant nuostatą, kad tai konkrečiai sutarčiai nėra taikoma Vienos konvencija, numanomo atsisakymo forma taip pat laikytina priimtina, kadangi šalims nurodžius, jog yra taikoma BEPPST, vargu ar teismas nuspręstų, kad šalys iš tiesų neatsisakė taikyti Vienos konvenciją¹⁸⁹. Visgi šio darbo autoriaus nuomone, reglamentavimas būtų aiškesnis, jeigu vietoj žodžio „turėtų“ būtų naudojama „reiškia“, nes naudojant žodį „reiškia“, sąlyga vis tiek gali būti laikoma numanoma. Reglamento konstatuojamoji 25 d. atrodytų taip: „[BEPPST] pasirinkimas reiškia, kad sutarties šalys susitarė [Vienos] konvencijos netaikyti“. Tuomet toks reguliavimas aiškiai nurodytų, kad pasirinkus BEPPST, Vienos konvencija nėra taikoma.

Kita darytina prielaida yra tokia, kad sąvoka „turėtų reikšti“ pasirinkta tikslingai, siekiant derinti BEPPST ir Vienos konvenciją, kai abu instrumentai yra taikoma vienai sutarčiai.

¹⁸⁶ Neimperatyvaus žodžio „turėtų“ panaudojimas įneša neaiškumo, nes nepaaiškinta, kas norėta pasakyti panaudojant būtent žodį „turėtų“, o ne „turi“ ar tiesiog „reiškia“.

¹⁸⁷ Hesselink M. W. How to Opt into the Common European Sales Law? ... // P.4.

¹⁸⁸ Numanomos sutarties sąlygų galimybė įtvirtinta Vienos konvencijos 8 str.

¹⁸⁹ Hesselink M. W. How to Opt into the Common European Sales Law? ... // P. 4-5.

Taigi bendroji taisyklė būtų, kad BEPPST pasirinkimas lemia Vienos konvencijos netaikymą, bet nuo tokio reguliavimo galima nukrypti. Pagal tokią logiką, šalys galėtų nurodyti sutartyje, kad pavyzdžiui tam tikri sutarties elementai reguliuojami Vienos konvencijos, o kiti BEPPST nuostatomis. Analizuojant BEPPST gramatiniu metodu, manytina, kad šioje pastraipoje aptariama prielaida yra teisinga tik jeigu sąvoka „turėtų reikšti“ yra panaudoti tikslingai. Atsižvelgiant į tai, kad Vienos konvencija ir BEPPST yra skirti reguliuoti tą patį dalyką, šie instrumentai yra panašūs ir didele dalimi reguliuojami klausimai sutampa, tačiau egzistuoja ir skirtumai, šalys turėtų būti itin atidžios nusprendusios taikyti abu instrumentus vienai sutarčiai. Nors šio darbo autoriaus nuomone, nėra tikėtina, kad sutarties šalys nuspręstų taikyti du skirtingus instrumentus tai pačiai sutarčiai.

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, matyti, kad Vienos konvencijos ir BEPPST taisyklės, sprendžiant dėl šių instrumentų taikymo tam tikra apimtimi konkuruoja, dėl to ir atsiranda *ultra vires* situacija. Nors konkurencijos išvengti nėra galimybės, tačiau konkurencija yra labiau teorinio nei praktiško pobūdžio, dėl praktinių problemų kilti neturėtų. Tačiau šalys, nusprendusios, taikyti BEPPST turėtų būti itin atidžios sutartyje numatydamos taikytinos teisės sąlygas.

3.6. BEPPST santykis su Valstybių narių nacionalinėmis teisės sistemomis

Reglamento konstatuojamojoje 9 d. nurodoma, jog: „reglamentu sukuriama bendroji Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė, kuria valstybių narių nacionalinė sutarčių teisė derinama ne reikalaujant pakeisti galiojančią nacionalinę teisę, o kiekvienos valstybės narės nacionalinėje teisėje sukuriant antrą sutarčių teisės sistemą sutartims, patenkančioms į jos taikymo sritį. Antroji sistema galiotų visoje ES ir veiktų greta galiojančių nacionalinės sutarčių teisės normų.“, - BEPPST bus laikoma antra sutarčių (2 – uoju režimu¹⁹⁰) teisės sistema, inkorporuota į kiekvienos Valstybės narės nacionalinę teisę¹⁹¹. Taigi, Valstybėse narėse koegzistuos dvi nacionalinės (vidaus) sutarčių teisės sistemos.

Pasirinkus taikyti 2 – ojo režimo modelį, kyla konstitucinės teisės klausimas: koku pagrindu remiantis BEPPST, kaip ES teisės aktas (reglamentas), tampa nacionalinės teisės

¹⁹⁰ European Economic and Social Committee. Opinion of the European Economic and Social Committee on the 28th regime – an alternative allowing less lawmaking at Community level, 2010 INT/499 // <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.int-opinions.10007>; buvo prisijungta: 2013-12-09.

¹⁹¹ Pasiūlymo, *supra note* 3, P.3, 6, 8., Reglamento, *supra note* 3, konstatuojamoji 9 d.

dalimi. Reglamentai yra taikomi visuotinai ir pilnai visose Valstybėse narėse¹⁹², tačiau vargu ar reglamentą tikslinga būtų vadinti nacionalinės teisės aktu. Paskutinis Reglamento sakinyje nurodo bendrą visiems reglamentams, kaip ES teisės aktams taisyklę, kad: „Šis reglamentas yra privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse“¹⁹³. Dėl to, šio darbo autoriaus nuomone, jei norima BEPPST laikyti nacionalinės teisės, o ne ES teisės dalimi, yra būtina įgyvendinti procesą, kuriuo tarptautiniai dokumentai tampa nacionalinės teisės dalimi. Toks procesas nuo kiekvienos Valstybės narės konstitucinės santvarkos¹⁹⁴. Lietuvos atveju, BEPPST turėtų būti patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo, kaip antra nacionalinė sutarčių teisė tam, kad ji galėtų būti inkorporuota į nacionalinę teisės aktų sistemą, kaip nacionalinė, o ne ES teisė. Atitinkamos ratifikavimo procedūros, ko gero, turės būti įgyvendintos visose Valstybėse narėse (priklausomai nuo valstybės konstitucinės santvarkos), tam, kad BEPPST vadinti nacionalinės, o ne ES teisės dalimi.

Aptariant BEPPST vietą nacionalinėse teisės sistemos, atkreiptinas dėmesys į M.W. Hesselink įžvalgą, kad: „Galbūt Komisijos mintis yra ta, kad antrasis nacionalinis režimas yra nacionalinis tik tarptautinės privatinės teisės, bet ne [ES] konstitucinės teisės prasme. Mintis būtų tokia, kad egzistuoja vieninga materialinė teisė, esanti Valstybių narių teisinėse sistemose, tačiau išliekanti ES teise [ES] konstitucinės teisės prasme (kas reiškia, jog pavyzdžiui Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turės jurisdikciją priimti prejudicinius sprendimus dėl [BEPPST] aiškinimo ir galiojimo)¹⁹⁵ <...>“¹⁹⁶. Nurodytas reguliavimas leidžia manyti, kad yra sakoma, „kai kalbame apie reglamentą turime mintyje, jog reglamento nuostatos yra nacionalinės teisės dalis ta prasme, kad jos egzistuoja ir funkcionuoja Valstybių narių teisinėse sistemose, tačiau iš esmės išlieka ES teisės aktu.“, - taip yra suprantamas kiekvienas reglamentas, bet reglamentai automatiškai netampa 2 – uoju režimu Valstybių narių teisinėse sistemose. Pageidautinas didesnis aiškumas.

Nurodytos aplinkybės leidžia tvirtinti, kad yra pageidautinas aiškus ir nekeliantis klausimų išdėstymas dėl to, kokių būdu BEPPST tampa kiekvienos Valstybės narės nacionalinės teisės dalimi.

¹⁹² Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija // Oficialus Europos Sąjungos leidinys. 2013, Nr. C 326 // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:FULL:LT:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09. 288 str.

¹⁹³ Reglamento, *supra note* 3, paskutinioji pastraipa.

¹⁹⁴ Hesselink M. W. How to Opt into the Common European Sales Law? ... // P.6.

¹⁹⁵ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija // Oficialus Europos Sąjungos leidinys. 2013, Nr. C 326 // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:FULL:LT:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09. 267 str.

¹⁹⁶ Hesselink M. W. How to Opt into the Common European Sales Law? ... // P.6.

IŠVADOS

Šiame magistro baigiamajame darbe atliktas visapusiškas Pasiūlymo tyrimas, kurio metu nustatyta jo problematika. Tyrimo metu atlikta ES institucijų deklaruojamo ir suinteresuotos visuomenės poreikio turėti BEPPST analizė bei su tuo susijusi problematika. Įvertintus konkrečių BEPPST institutų problematiką, nustatyta, kad BEPPST dėl savo trūkumų nesukuria tokios pridėtinės vertės, kad prekiautojai taikytų šį instrumentą, o ne Vienos konvenciją. Identifikuota ir išanalizuota kita BEPPST problematika, lemianti tai, kad BEPPST nėra pakankamai kokybiškas instrumentas, kuris galėtų lemti sutarčių teisės harmonizacijos plėtrą. Nurodytos aplinkybės leidžia daryti prielaidą, kad darbo hipotezė pasitvirtino. BEPPST nėra pakankamai kokybiškas privatinės teisės instrumentas, skirtas taikyti sudarant tarpvalstybines komercines prekių pirkimo – pardavimo sutartis, tam, kad sutarties šalys taikytų BEPPST tarpvalstybinėms komercinėms prekių pirkimo – pardavimo sutartims, ir BEPPST negali užtikrinti didesnės komercinių prekių pirkimo – pardavimo sutarčių teisės harmonizacijos.

1. Komisija, siekdama pateisinti Pasiūlymo poreikį, paviešino surinktus duomenis ir skaičiavimus, parodančius orientacinę (tačiau ganėtinai tikslią) ekonominę vertę, kurią sukurs BEPPST ir suinteresuotos visuomenės poreikį turėti BEPPST. Nepaisant to, Komisijos pateiktų duomenų tikslumas kelia rimtų abejonių, kadangi jie surinkti naudojant netinkamus metodus ir prieštarauja kompetentingų tarptautinių verslo organizacijų, Valstybių narių vyriausybių ir mokslininkų nuomonei dėl poreikio turėti BEPPST, kaip instrumentą reguliuojantį komercines prekių pirkimo – pardavimo sutartis.

2. BEPPST taps dar vienu nacionalinėse teisės sistemose egzistuojančiu instrumentu, reguliuosiančiu tarpvalstybinių komercinių prekių pirkimo – pardavimo sutarčių teisę, kadangi 1980 m. patvirtinta Vienos konvencija skirta reguliuoti tą patį dalyką (objektą) kaip ir BEPPST. Nepaisant to, atsakingos ES institucijos neparengė išsamios studijos, kurioje būtų palyginti abu instrumentai bei kiekvieno iš jų esamas ir būsimas poveikis suinteresuotai visuomenei ir teisinei aplinkai. Buvo apsiribota tik bendraisiais teiginiais nurodančiais, kad Vienos konvencija nėra pakankamai kokybiškas instrumentas, nes nereglamentuoja tam tikrų sutarčių teisės ar su ja susijusių institutų, nėra vieningo teismų mechanizmo bei nevisos Valstybės narės yra pasirašiusios minėtą instrumentą.

3. Komisija nurodo, kad BEPPST, priešingai nei Vienos konvencija, reglamentuoja reikšmingus pirkimo – pardavimo sutarčių teisės ar su ja susijusių institutų, dėl to BEPPST laikytinas kokybiškesniu teisiniu instrumentu nei Vienos konvencija. Nepaisant to atlikta analizė

atskleidė, kad didžioji dalis Komisijos nurodytų ir dalis kitų BEPPST institutų reglamentavimas yra problematiškas, kadangi teisės normos yra nepakankamai aiškiai apibrėžtos, nenustato racionalios teisių ir pareigų pusiausvyros, neatitinka komercinių santykių praktikos ir esmės, dėl to yra imlios interpretacijai ir galimybei jų pagrindu kelti teisinius ginčams, o tam tikri sutarčių teisės institutai be pagrindo nurodyti, kaip nereglamentuojami Vienos konvencijos. Dėl to darytina išvada, kad BEPPST nėra pakankamai kokybiškas teisinis instrumentas, kuris nesukuria pridėtinės vertės Vienos konvencijos atžvilgiu, ir prekiautojai nebus suinteresuoti sutartiniams santykiams taikyti BEPPST.

4. Teismų sistemos nustatymas ir privalomas teismų sprendimų laikymasis, siekiant užtikrinti vieningą BEPPST aiškinimo praktiką, negali garantuoti BEPPST sėkmės. Neegzistuoja jokia teismų praktika aiškinanti BEPPST, kuri sutarties šalims suteiktų pagrindą nuspėti, kaip bus sprendžiamas konkretus ginčas, kai yra taikoma BEPPST, nors tikėtina, kad ekspertų grupės parengtas BEPPST aiškinantis komentaras turėtų suteikti aiškumo. Tuo tarpu Vienos konvencija taikoma nuo 1988 m. ir egzistuoja reikšmingas jos taikymą aiškinančių teismų sprendimų ir mokslinės literatūros skaičius, kas leidžia nuspėti, kaip konkretų ginčą išspręs teismas. Nurodytos aplinkybės ir tai, kad tam tikri ginčai taikant BEPPST bus sprendžiami ir ES teismų lygmeniu, leidžia daryti prielaidą, kad sutarties šalys nebus itin suinteresuotos taikyti BEPPST, o tai gali sąlygoti, kad nebus užtikrinta pakankama teismų praktika aiškinanti BEPPST.

5. Numatytas pasirinktinis (angl. *opt-in*) BEPPST taikymo būdas, remiantis Vieninga Hagos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės istorine patirtimi bei aplinkybe, kad teisininkai ganėtinai dažnai stokoja žinių ir patirties teisiniais tarpvalstybinės prekybos klausimais, gali lemti, jog BEPPST nebus sėkmingai taikoma. Be to aptariamasis pasirinktinis būdas sukuria *ultra vires* situaciją Vienos konvencijos atžvilgiu, nes pasirinkimas taikyti BEPPST reiškia, kad automatiškai atsisakoma taikyti Vienos konvenciją, nors atsisakymas taikyti Vienos konvenciją turėtų būti nustatytas būtent pagal šioje konvencijoje numatytas taisykles. Atitinkamai, sutarties šalims siekiančioms taikyti BEPPST, patartina itin dėmesingai nustatyti taikytinos teisės sąlygas.

6. Prekiautojai yra komercinio santykio subjektai, kuriems taikomi aukštesni protingumo ir atidumo standartai, dėl to įprasta juos laikyti galinčiais tinkamai įgyvendinti savo interesus. Nepaisant to, Pasiūlyme MVĮ automatiškai laikoma silpnesniąja sutarties šalimi, kuri naudojasi numatyta specialia interesų apsauga. Specialus MVĮ interesų apsaugos reguliavimas, neatitinka nusistovėjusios komercinių santykių sampratos ir praktikos, pažeidžia šalių interesų pusiausvyrą, ir per plačiai apriboja sutarties laisvės principą.

7. Pasiūlymo nuostatos, kuriomis remiantis BEPPST bus laikoma 2 – uoju nacionaliniu sutarčių teisės režimu kiekvienos Valstybės narės nacionalinėje teisėje, yra neaiškios ir sunkiai suprantamos, dėl to padaryti išvadą, kodėl BEPPST turėtų būti laikoma nacionalinės, o ne ES teisės dalimi, yra sudėtinga.

8. Pasiūlymas parengtas nepakankamai atsižvelgiant į egzistuojantį sutarčių teisės harmonizavimo lygį. BEPPST, kaip nepakankamai kokybiškas instrumentas, nesukuria tokios pridėtinės vertės, kad prekyautojai teiktų pirmenybę taikyti BEPPST, o ne Vienos konvenciją ar kitus egzistuojančius instrumentus. Dėl to BEPPST galimybė užtikrinti aukštesnį sutarčių teisės harmonizacijos lygį vertintina kritiškai.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Nacionaliniai, Europos Sąjungos ir tarptautiniai teisės aktai bei jų projektai

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija // Oficialus Europos Sąjungos leidinys. 2013, Nr. C 326 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:FULL:LT:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09.
3. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių // Valstybės žinios. 1995, Nr. 102-2283.
4. Europos Komisijos pasiūlymas, Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl Bendrosios Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisės, 2011-10-11, KOM(2011) 635 galutinis, 2011/0284 (COD) // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0635:FIN:LT:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-10.
5. Europos Parlamento teisės reikalų komiteto pranešimo projektas dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios Europos pirkimo–pardavimo sutarčių teisės, 2013-02-18, (COM(2011)0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)) // <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-505.998+02+DOC+PDF+V0//LT&language=LT>; prisijungimo data: 2013-12-09.
6. European Economic Area Standing Committee of the EFTA States, “EEA EFTA Comment on the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law (COM (2011) 635)”, 2012-09-17 // <http://www.efta.int/media/documents/eea/eea-efta-comments/2012/2012-09-27-eea-efta-comment-proposal-on-a-common-european-sales-law.pdf>; prisijungimo data 2013-12-09.

7. European Economic and Social Committee. Opinion of the European Economic and Social Committee on the 28th regime – an alternative allowing less lawmaking at Community level, 2010 INT/499 // <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.int-opinions.10007>; prisijungimo data: 2013-12-09.
8. European Economic and Social Committee. Opinion of the European Economic and Social Committee on the 28th regime – an alternative allowing less lawmaking at Community level, 2010 INT/499 // <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.int-opinions.10007>; prisijungimo data: 2013-12-09.
9. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament „A More Coherent European Contract Law“, COM(2003) 68, 12-02-2003 // http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/com_2003_68_en.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.
10. Communication from the Commission, to the Council and the European Parliament on European Contract Law, 11-07-2001, COM(2001) 398 final // http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/cont_law_02_en.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.
11. Commission staff working paper, Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law on a Common European Sales Law, 2011-10-11, SEC(2011) 1165 final // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2011:1165:FIN:EN:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09.
12. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui „Bendroji Europos pirkimo – pardavimo sutarčių teisė tarpvalstybiniams sandoriams bendrojoje rinkoje palengvinti“, 2011-10-11, KOM(2011) 636 galutinis // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0636:FIN:LT:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09.

13. Komisijos komunikatas „Naujas Europos teisininkų mokymo aspektas – pasitikėjimo teisingumu Europos Sąjungoje didinimas“, 2011-09-13 COM(2011) 551 galutinis // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0551:FIN:LT:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09.
14. Komisijos Žalioji knyga „Dėl politinių galimybių sukurti Europos sutarčių teisę vartotojams ir įmonėms“, 2010-07-01 COM(2010)348 galutinis // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0348:FIN:lt:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09.
15. Komisijos komunikatas „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“, 2010-03-03 COM(2010) 2020 galutinis // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF>; prisijungimo data: 2013-12-09.

Specialioji literatūra

1. Allen & Overy LLP. Response to the publication on 2 May 2011 of the results of the feasibility study carried out by the Expert Group on European contract law for stakeholders' and legal practitioners feedback (the feasibility study). 2011-07-01 // http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/expert-group/index_en.htm – galima rasti parsisiuntus atsakymus į galimybių studiją; prisijungimo data: 2013-12-09.
2. Bar C., Clive E., Schulte – Nölke H. ir kt. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference (DCFR) // http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.
3. Bernatoniš J. Speech by Juozas Bernatoniš, Minister of Justice at the European Parliament, Legal Affairs Committee // <http://www.eu2013.lt/en/news/speeches/speech-by-juozas-bernatonis-minister-of-justice-at-the-european-parliament-legal-affairs-committee>; prisijungimo data: 2013-12-09.
4. Case Law on UNCITRAL Texts (CLOUT) //

- http://www.uncitral.org/uncitral/en/case_law.html; prisijungimo data: 2013-12-09.
5. Court of Justice of the European Union, Annual Report 2012 // 2013. http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2013-04/192685_2012_6020_cdj_ra_2012_en_proof_01.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.
 6. Cuniberti G. Is the CISG Benefiting Anybody? // 2007. <http://ssrn.com/abstract=1045121>; prisijungimo data: 2013-12-09.
 7. Dalhuisen J. H. Some Realism about a Common European Law // <http://ssrn.com/abstract=2157397>; prisijungimo data: 2013-12-09.
 8. Drazdauskas S. Bendrosios Europos pirkimo pardavimo teisės autonomija Lietuvoje // Teisė, 2013, t. 88, P. 119-128. // <http://ssrn.com/abstract=2243074>, prisijungimo data: 2013-12-09.
 9. European Commission, Flash EB series #320, European contract law in business-to-business transactions summary // http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_320_sum_en.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.
 10. European Commission memo, Optional European Sales Law: Commission proposal backed by European Parliament committee // 2013. [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-13-792_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-792_en.htm); prisijungimo data: 2013-12-09.
 11. Federal Ministry of Justice. Observations by the German Government on the Feasibility Study carried out by the Expert Group on European Contract Law of 3 May 2011 // http://ec.europa.eu/justice/contract/cesl/expert-group/index_en.htm – galima rasti parsiautus atsakymus į galimybių studiją; prisijungimo data: 2013-12-09.
 12. Hesselink M. W. How to Opt into the Common European Sales Law? Brief Comments on the Commission's Proposal for a Regulation. // European Review of Private Law. 2012, Vol. 1, pp. 195-212. <http://ssrn.com/abstract=1950107>; prisijungimo data: 2013-12-09.

13. International Chamber of Commerce on Commercial Law and Practice, Position on the European Commission proposal for a regulation on a Common European Sales Law, 12-07-2012, No 460-662 // <http://www.iccwbo.org/Advocacy-Codes-and-Rules/Document-centre/2012/ICC-Position-on-the-EC-proposal-for-a-Common-European-Sales-Law/>; prisijungimo data: 2013-12-09.
14. Koehler M. F., Survey regarding the relevance of the United Nations Convention for the International Sale of Goods (CISG) in legal practice and the exclusion of its application // 2006. <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/koehler.html>; prisijungimo data: 2013-12-09.
15. Kornet N. The Common European Sales Law and the CISG complicating or simplifying the legal environment? // Maastricht Journal of European and Comparative Law, 2012, Maastricht European Private Law Institute Working Paper 2012/4 // <http://ssrn.com/abstract=2012310>; prisijungimo data: 2013-12-09.
16. McMeel G. Directorate – General for Internal Policies, Policy Department Citizens' Rights and Constitutional Affairs, „Unfair Contract Terms Provisions in CESL“ // 2012. <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201205/20120530ATT46060/20120530ATT46060EN.pdf>; prisijungimo data: 2013-12-09.
17. Ministry of Justice, the Scottish Government, the Department for Business, Innovation & Skills ir kt., A Common European Sales Law for the European Union – A proposal for a Regulation from the European Commission, The Government Response // <https://consult.justice.gov.uk/digital-communications/common-european-sales-law>; prisijungimo data: 2013-12-09.
18. Morkūnienė G. TKK: Pasiūlyme dėl Bendrosios Europos sutarčių teisės išvelgiama daugiau teigiamų aspektų, nei praradimų // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4463&p_k=1&p_d=136476; prisijungimo data: 2013-12-09.

19. Orgalime Position Paper, Comments on the Commission proposal for a new Regulation on the Common European Sales Law (2011/0284), 2012-07-23 // http://www.orgalime.org/sites/default/files/position-papers/PP_Common_European_Sales_Law_jul12.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.
20. Orgalime Position Paper. Orgalime comments on the Commission Green paper on policy options for progressing towards a European Contract – Law – Comm (2010) 348 // 2011. http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0052/contributions/270_en.pdf, prisijungimo data: 2013-12-09.
21. Paviæ V., Djordjeviæ M. „Application of the CISG before the foreign trade court of arbitration at the Serbian Chamber of Commerce – looking back at the latest 100 cases” // 2009. J.L. & COM, Vol. 28, No. 1. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1571367; prisijungimo data: 2013-12-09.
22. Programme of the Lithuanian Presidency of the Council of the European Union, 1 July to 31 December // http://static.eu2013.lt/uploads/documents/Presidency_programme_EN.pdf; prisijungimo data: 2013-12-09.
23. Richard A. Posner, Economic Analysis of Law, 6th ed. New York (Aspen): Louis Kaplow & Steven Shavell, Fairness versus Welfare, Cambridge Mass. (Harvard University Press), 2002.
24. Smits J. M. Party Choice and the Common European Sales Law, or: How to Prevent the CESL from Becoming a Lemon on the Law Market // [Maastricht European Private Law Institute Working Paper No. 2012/13](#), Common Market Law Review, 2013, Vol. 50, pp. 51-68 // <http://ssrn.com/abstract=2060017>; prisijungimo data: 2013-12-09.
25. Ulrich Magnus. CISG and CESL // Liber Amicorum Ole Lando, pp. 225-255, Michael Joachim Bonell, Marie-Louise Holle, and Peter Arnt Nielsen, eds., Djøf Forlag, [Max](#)

Planck Private Law Research Paper. 2012, No. 12/27. // <http://ssrn.com/abstract=2165758>; prisijungimo data: 2013-12-09.

26. Vieningą Hagos konvenciją pasirašiusių šalių sąrašas // http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/Register_Texts_Vol1.pdf, prisijungimo data: 2013-12-09.
27. Vienos konvenciją patvirtinusių valstybių sąrašas // http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html; prisijungimo data: 2013-12-09.
28. Vogenauer S. Common Frame of Reference and UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts: Coexistence, Competition, or Overkill of Soft Law? // European Review of Contract Law. 2010, Vol. 6, No. 2, Oxford Legal Studies Research Paper No. 34/2010 // <http://ssrn.com/abstract=1581352>; prisijungimo data: 2013-12-09.

Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013-10-02 nutartis Nr. 3k-3-463/2013.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010-04-07 nutartis Nr. 3K-3-127/2010.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-01-19 nutartis Nr. 3K-3-38/2005.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-10-19, nutartis Nr. 3K-7-378/2005.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013-03-05 nutartis Nr. 3K-3-92/2013.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012-12-08 nutartis, Nr. 3K-3-285/2012.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013-03-12 nutartis Nr. 3K-3-127/2013.

SANTRAUKA

Komisija nurodo, kad tarp Valstybių narių egzistuojantys nacionaliniai sutarčių teisės skirtumai atgraso prekyautojus ir ypač MVĮ plėsti veiklą ir užsiimti prekybą kitose Valstybėse narėse, dėl ko kiekvienais metais ES vidaus rinkoje prarandama bent 26 mlrd. eurų. Atsižvelgiant į tai, kad Vienos konvencija nereglamentuoja tam tikrų pirkimo – pardavimo sutarčių teisės aspektų, be to Vienos konvencija gali būti taikoma ribotai, nes ją pasirašė ne visos Valstybės narės ir nėra vienodą jos aiškinimą užtikrinančio mechanizmo, Pasiūlymu siekiama sukurti 2 – ajį sutarčių teisės režimą, kuris egzistuotų kiekvienos Valstybės narės nacionalinėje teisėje.

BEPPST – naujas ir sudėtingas teisinis instrumentas, kurį rengiant neišvengta reikšmingos problematikos. BEPPST ir jo poreikio aplinkybes konstruktyviai kritikuoja tiek Valstybių narių institucijos ir organizacijos, tiek teisės mokslininkai. Lietuvoje šiuo klausimu kol kas nevyksta nei reikšmingos praktinės, nei mokslinės diskusijos. Dėl to šiame darbe atkreipiamas dėmesys ne tik į BEPPST, kaip teisinio instrumento problematiką, bet ir į jį priimti paskatinusias aplinkybes bei su tuo susijusią problematiką.

Pirmojoje šio darbo dalyje yra nurodoma Europos sutarčių teisės raida, jos poreikio aplinkybės ir siekiamas efektas, kurį turėtų sukurti tokia teisė. Pateikiama informacija, kuria remiantis ES institucijos daro prielaidą, kad egzistuoja poreikis parengti BEPPST. Egzistuojant abejonėms ar Komisijos pateikiama informacija yra teisinga, pateikiama kitų institucijų, kompetentingų organizacijų ir mokslininkų kritika dėl poreikio turėti BEPPST.

Antrojoje dalyje – atliekama institutų, kurie Komisijos nuomone lemia, jog BEPPST yra kokybiškesnis teisinis instrumentas nei Vienos konvencija, ir kitų reikšmingų sutarčių teisės institutų, kuriuose egzistuoja BEPPST problematika, analizė bei atliekamas palyginimas su Vienos konvencija. Pagrindinis šio dalies tikslas nustatyti ar BEPPST, kaip materialinės teisės instrumentas, yra pranašesnis už Vienos konvenciją – instrumentą reguliuojantį tą patį dalyką. Atlikta analizė parodė, kad BEPPST turi rimtų trūkumų, dėl ko prekyautojai neturėtų būti suinteresuoti sutartinius santykius reguliuoti BEPPST, nes Vienos konvencija yra kokybiškesnis ir geriau prekyautojų interesus užtikrinantis instrumentas.

Trečiojoje dalyje – atsižvelgiama į kitą esminę Pasiūlymo problematiką. Ši problematika laikoma aplinkybe, patvirtinančia prielaidą, kad BEPPST dėl savo trūkumų negali sukurti ES lygmeniu didesnio sutarčių teisę harmonizuojančio efekto. Šioje dalyje atsižvelgiama į problematiką susijusią su galimybe užtikrinti pakankamą teismų praktikos formavimą, kuri

užtikrintų teisinį tikrumą. Nustatoma, kad speciali MVĮ interesų apsauga neatitinka nusistovėjusios komercinių santykių sampratos ir šalių interesų pusiausvyros. Identifikuojama BEPPST problematika susijusi su pasirinktiniu (angl. *opt-in*) šio instrumento taikymo būdu, kuris gali lemti, jog BEPPST nebus plačiai taikoma bei nurodoma, kad BEPPST numatytas taikytinos teisės pasirinkimo taisyklės sukuria *ultra vires* situaciją Vienos konvencijos atžvilgiu.

Šio darbo analizė leidžia daryti prielaidą, kad jog autoriaus iškelta hipotezė pasitvirtino – BEPPST nėra pakankamai kokybiškas privatinės teisės instrumentas, skirtas taikyti sudarant tarpvalstybines komercines prekių pirkimo – pardavimo sutartis, tam, kad sutarties šalys taikytų BEPPST tarpvalstybinėms komercinėms prekių pirkimo – pardavimo sutartims, ir BEPPST negali užtikrinti didesnės komercinių prekių pirkimo – pardavimo sutarčių teisės harmonizacijos.

SUMMARY

Commission indicates that differences in contract law among the Member States hinder traders and particularly SMEs to engage in cross-border trade within other Member states, therefore at least 26 billion EUR is lost each year in the internal market. Taking into consideration that the Vienna Convention does not regulate certain aspects in contracts of sales of goods, further limitations to its applicability arise as not all Member States have signed the Vienna Convention and there is no mechanism which could ensure its uniform interpretation, therefore it is intended with this Proposal to establish the 2nd contract law regime within the national law of each Member State.

CESL is a new and complex legal instrument, which does not escape from material problems. CESL and circumstances of its demand in the interested society receives constructive criticism from Member States institutions, business organizations and legal scholars. In Lithuania, there is no meaningful practical or legal discussions regarding this issue. Therefore attention is being paid in this thesis not to only to the problems related with CESL as a legal instrument, but to the motives which encouraged to adopt this instrument and related problems thereof, as well.

In the first part of this thesis, development of the European contract law, circumstances of demand and result to be achieved is identified. Information whereby EU institutions conclude assumption that there is a demand of interested society to have the CESL is provided. Meanwhile

the doubts about statements of the Commission exist, criticism by the other competent organizations and scholars towards the need to have the CESL is provided.

In the second part – analysis of the contract law institutes which according to the Commission determines that the CESL is better quality legal instrument than the Vienna Convention and the analysis of other significant contract law institutes where the CESL problems appears, is performed, comparison with the Vienna Convention is provided as well. The main purpose of this part of the thesis is to identify whether the CESL, as the legal instrument, is more advantageous than the Vienna Convention – instrument which material scope is the same as of the CESL. Performed analysis revealed that the CESL contains significant drawbacks, therefore the traders will not be encouraged to regulated their contractual relations with the CESL, because the Vienna Convention is the instrument of the better quality and preserves interests of the traders superiorly.

In the third part – the other relevant problems of the Proposal. These problems are considered as a circumstance which confirms the assumption that the CESL due to its drawbacks can not generate higher degree of commercial contract law harmonization in the EU. In this part consideration is taken to the problems related with the possibility to establish sufficient amount of case law which would create legal certainty. It is indicated that special treatment of the SMEs interests does not conform with the established concept of the commercial practice and the balance of interests. Problems related with the opt-in method established in the CESL is analyzed. It is indicated that rules on application of law creates *ultra vires* situation in relation with the Vienna Convention. Some other problems are considered as well.

Analysis of this thesis allows making an assumption that hypothesis raised by the author has been proven – the CESL has not sufficient quality as the instrument of the private law designed to be applied to the conclusion of the commercial cross-border contracts, that the parties would apply the CESL to the commercial cross-border sales of goods contracts, and the CESL can not ascertain higher degree of harmonization of the commercial sales of goods contract law.